

35% din Parlamentul României va fi ocupat de extremiști

În urma alegerilor parlamentare din 1 decembrie a.c., pentru următorii patru ani vom avea o legislatură în care peste 35% dintre deputați și senatori fac parte din partide de extremă dreapta. Întregul spectru al discursurilor ultranaționaliste, izolaționiste, antisemite, xenofobe, rasiste, neolegionare, instigatoare la ură va fi reprezentat și, cel mai probabil, va domina spațiul public, în Parlament și în societate.

În acest context, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, Silviu Vexler, care a fost votat pentru un nou mandat de deputat, ca reprezentant al minorității evreiești, transmite un mesaj de îngrijorare cu privire la climatul care va defini parlamentarismul românesc și societatea noastră în următorii ani:

„Înainte de orice altceva, le mulțumesc tuturor celor care m-au votat și care m-au sprijinit. Vă mulțumesc pentru că ați avut încredere în mine și în ceea ce mi-am propus să fac în continuare.

Urmează patru ani foarte dificili. Lumea s-a schimbat, iar în aceste momente democrația și valorile societății din România sunt amenințate. Este prima dată, după Holocaust, când comunitățile evreiești se simt cu adevărat amenințate. Ascensiunea extremismului politic și a antisemitismului, (re)aparitia virulentă în spațiul public a ideologiei mișcării legionare, promovarea ca eroi și simboluri a criminalilor de război sunt un pericol pentru fiecare dintre noi. Propaganda, manipulările și dezinformările derulate în spațiul public cu susținerea și/sau finanțarea Federației Ruse, riscul prezentat de radicalizarea individuală prin intermediul internetului și al platformelor de socializare, alături de normalizarea

violentei în discursul politic au devenit o realitate.

Continui să fiu convins de puterea și de demnitatea normalității. Știu că vom depăși și aceste momente. Cu multe greutăți, dar vom reuși”, a transmis Silviu Vexler în urma alegerilor parlamentare.

În ultimele săptămâni, mai ales după primul tur al alegerilor prezidențiale din 24 noiembrie, ideologia legionară și promovarea principalelor figuri care au reprezentat fascismul românesc au revenit puternic în spațiul public. În același timp, am fost cu toții martorii unei radicalizări rapide a unei părți însemnate din societate: oameni care văd salvarea în delirul mistic-religios al unui neolegionar, un putinist care neagă însăși ideea de democrație liberală. Acest tip de discurs, care exploatează cele mai mari temeri și slăbiciuni ale oamenilor și care normalizează violența ca soluție politică, a adus România în cel mai haotic și tensionat moment de după Revoluția din 1989. În acest context, președintele FCER, Silviu Vexler, a transmis public câteva mesaje și luări de poziție, din care vom relata și noi în cele ce urmează.

Mai întâi, un mesaj adresat fostului candidat Călin Georgescu și celor care îl susțin:

„Mișcarea Legionară a fost o organizație paramilitară, criminală și teroristă, de orientare naționalist-fascistă și antisemită, caracterizată de atrocități și fapte inumane, de inițierea unor persecuții etnice și de dezlănțuirea unor acte inimaginabile de violență. Ion Antonescu a fost și rămâne un criminal. Este un fapt. Un criminal de război care a cerut, în mod direct, organizarea sistematică a Holocaustului din România, un om care

a impus asasinarea a sute de mii de evrei și romi. Unica lor vină? Erau evrei și romi. Da, Ion Antonescu este parte din istoria României. O parte întunecată, și nu un motiv de mândrie. Atât Mișcarea Legionară, cât și Ion Antonescu au adus doar rău și distrugere. Atât pentru România, cât și pentru poporul român.

Delirul mistic-religios și antisemit, teoriile conspirative (ascunse în spațiile unor cuvinte care, în realitate, nu au niciun sens), alături de tentația mesianică a unui om politic nu pot schimba istoria și realitatea. Pentru domnul Călin Georgescu. Pentru toți cei care susțin și promovează ideile menționate anterior. Nu vom ceda. Nu vom fi intimidați. Vom continua să trăim cu aceeași demnitate care ne-a caracterizat întotdeauna, cu aceeași loialitate față de România, cu același respect pe care l-am arătat întotdeauna tuturor celor din jurul nostru”, a afirmat președintele FCER.

Omagierea publică a fostului lider legionar, criminalul Corneliu Zelea Codreanu, a avut loc de multe ori în România ultimilor ani, fără ca participanții să răspundă în fața legii care condamnă clar astfel de fapte. Dar niciodată un eveniment public al noilor adepți ai mișcării legionare nu s-a desfășurat la un nivel atât de mare, în văzul întregii țări, așa cum s-a întâmplat pe 30 noiembrie la Tâncăbești. În aceeași măsură, cu nicio altă ocazie sentimentul de impunitate al celor care promovează figurile proeminente ale fascismului românesc nu a fost mai puternic.

„Ieri, la Tâncăbești, lângă București. Votul de astăzi al fiecăruia dintre noi (sau absența lui) va decide

George GÎLEA

(Continuare în pag. 2)

„Istoria evreilor. Holocaustul» nu este o simplă lecție de istorie”

Interviu cu dr. Bogdan Cristescu, secretar de stat în Ministerul Educației

pag. 5

Pentru Israel, dispariția regimului Assad este o binecuvântare și un blestem

pag. 5

„Legătura dintre evreii din diaspora și cei din Israel este mai importantă ca niciodată, în aceste timpuri”

Interviu cu Israel Sabag, directorul JDC România

pag. 11

Martirologia legionară și uciderea maiorului evreu Sami Röder

pag. 13

Procesul lui Eichmann, premieră la TNB

pag. 14

Bereshit, ediția 22 (Bacău)
Israel BeLibeinu

pag. 3-4, 7

Maraton editorial propus de Hasefer la Târgul Gaudeamus

pag. 15

Interviuri cu laureații Nobel – David Baker și Gary Ruvkun

pag. 19

35% din Parlamentul României va fi ocupat de extremiști

(Urmare din pag. 1) dacă România de mâine va arăta așa. Indiferent de ceea ce se va întâmpla, vă asigur de un lucru: nu vom fi amenințați de nimeni și nu ne vom trăi viața ca cetățeni ai României în teamă”, transmitea președintele FCER după evenimentul neonazist desfășurat cu o zi înaintea alegerilor parlamentare.

În această atmosferă, cu mercenari și șefi de organizații neolegionare care amenințau public politicieni

„Ne-am implicat și am susținut fără rezerve, cu tot ceea ce am putut, aderarea României la NATO și la Uniunea Europeană, fiind convinși că aceasta este singura cale reală pentru dezvoltarea țării noastre, pentru asigurarea binelui poporului român. Într-un act istoric unic, atât în timpul Războiului de Independență, cât și în cel al Primului Război Mondial, evreii din țara noastră au luptat pe front cu patriotism pentru România și au adus jertfa supremă, deși nu erau recunoscuți drept cetățeni.

În aceste zile, vedem că toate valorile în care credem sunt în pericol să se prăbușească. Vedem oameni politici care promovează antisemitismul, încearcă să transforme criminali de război în eroi ai națiunii și își doresc să reînvie, ca politică de stat, ideologia Mișcării Le-

gionare. (...)

Democrația nu este perfectă și implică numeroase greutăți, greșeli sau dezamăgiri. Cu toate acestea, nu putem concepe întoarcerea României la dictatură. Nu ne putem imagina țara noastră fără apartenența la Uniunea Europeană și la NATO, fără parcursul euroatlantic. Nu putem accepta să ce-

dăm în fața celor care încearcă să ne distrugă idealurile și modul de viață. Federația Comunităților Evreiești din România va continua să lupte pentru apărarea democrației și a libertății. Vom continua să promovăm valorile și principiile care ne definesc, cu determinare, convingere și consecvență.

În ceea ce mă privește, bunicii mei au fost persecutați de Mișcarea Legionară, deportați, strămutați și trimiși la muncă forțată de dictatura criminală a lui Ion Antonescu și, ulterior, persecutați și jefuiți, din nou, de soldații ruși «eliberatori». Am crescut cu urmările dictaturilor care au distrus România”, se arată în mesajul făcut public de președintele FCER, Silviu Vexler, care exprima opțiunea fără echivoc pentru candidatul proeuropean din turul doi al prezidențialelor.

„Acest vot nu mai este despre persoane și partide politice. Este o luptă împotriva întunericului, a izolaționismului, a extremismului și a populismului”, mai sublinia mesajul publicat înainte ca indiciile clare de fraudare a procesului electoral în favoarea lui Călin Georgescu, indicii puse în lumină de Consiliul Suprem de Apărare a Țării, să ducă la decizia fără precedent a Curții Constituționale de anulare a alegerilor prezidențiale.

În aceste condiții se impunea formarea unei majorități proeuropene în Parlamentul nou format, care să izoleze partidele extremiste. La primele negocieri în acest sens a participat și deputatul Silviu Vexler care a anunțat principalele puncte ale rezoluției adoptate de Partidul Social Democrat, Partidul Național Liberal, Uniunea Salvați România, Uniunea Democrată Maghiară din România și reprezentanții minorităților naționale:

„• constituirea unei viitoare coaliții care să asigure stabilitatea guvernării și să implementeze măsuri concrete pentru modernizarea României;

• asumarea angajamentului pentru respingerea izolaționismului, extremismului și populismului;

• reafirmarea hotărârii de a menține și consolida angajamentul României față de valorile și parteneriatele europene și euroatlantice, ca piloni ai securității și prosperității naționale;

• asumarea responsabilității pentru evitarea izolării internaționale a României, pentru susținerea unui ritm solid al dezvoltării economice și pentru protejarea parcursului european al țării, alături de alte măsurile fundamentale.”

Am ținut să notez aici această perspectivă a ultimelor trei săptămâni, pentru că România se află în cea mai profundă criză socială, politică și instituțională de după căderea comunismului. O criză care nu știm încă în ce mod și când se va sfârși.

În final, pentru că reprezentantul minorității evreiești în Parlament începe un nou mandat de deputat, amintesc doar unul dintre proiectele sale de lege, adoptate în legislatura care tocmai se încheie. Mă refer la predarea disciplinei „Istoria evreilor. Holocaustul”, care are loc deja de un an în liceele din România. Îmi amintesc însă vocile celor care s-au opus vehement ca acest proiect să fie pus în practică. Oare mai e nevoie ca generațiile care vin să cunoască această istorie? Sau, altfel spus: ar fi fost bine ca cetățenii români să fi cunoscut istoria atât de prezentă a fascismului românesc, în această perioadă marcată de revenirea la diferitele forme de extremism în lumea occidentală?

și jurnaliști, în fața pericolului real ca România să alunece din nou spre o conducere cu viziuni fasciste și autoritare, deputatul Silviu Vexler a comunicat public poziția oficială a FCER și a reprezentantului ei în Parlament. Un mesaj de susținere fermă a parcursului european al României și de apărare a democrației și a libertăților:

Din activitatea președintelui FCER, deputatul Silviu Vexler

Redăm în cele ce urmează câteva dintre cele mai importante întâlniri și activități din agenda președintelui FCER, deputatul Silviu Vexler, așa cum au fost ele reflectate pe pagina sa de Facebook.

Templul Cerealiștilor din Bacău a fost reinaugurat

În timpul ediției a 22-a a seminarului Bereshit, desfășurat la Bacău, la finalul lunii noiembrie, a avut loc și ceremonia de reinaugurare a Templului Cerealiștilor din oraș, în prezența conducerii FCER, alături de președinți și membri ai comunităților din toată țara (detalii în paginile 3, 4 și 7 ale revistei). Cu acest prilej, președintele FCER,

Hainrich Brif, Silviu Vexler și Israel Sabag

Silviu Vexler, a transmis un mesaj despre rolul sinagogii pentru comunitățile evreiești, precum și despre datoria de a salva și a pune în valoare acest patrimoniu spiritual, cultural și istoric:

„Un vis devenit realitate. O promisiune îndeplinită. Templul Cerealiștilor din Bacău a fost reinaugurat. După mulți, prea mulți ani, în acest lăcaș de cult emblematic a sunat din nou sunetul șofarului și a fost citită Tora.

Templul Cerealiștilor este, înainte de orice, un simbol al normalității, dedicat atât evreilor, cât și întregii societăți. Un exemplu strălucitor al contribuției comunităților evreiești la dezvoltarea țării noastre și al loialității evreilor pentru România.

De-a lungul anilor, ni s-a spus adeseori că nu are rost să insistăm cu restaurarea sinagogilor. Pen-

tru cine? Pentru ce? Cu toate acestea, Federația Comunităților Evreiești din România a luptat și continuă să lupte cu toată puterea pentru acest ideal. O datorie sacră. Pentru fiecare evreu, o sinagogă, înainte de orice, este acasă. Locul care păstrează sufletul și amintirea comunității evreiești pe care o servește.

Sunteți întotdeauna bineveniți aici. Ușa Federației Comunităților Evreiești din România și a Comunității Evreilor din Bacău este larg deschisă pentru toți cei care vor să ne cunoască. Am o convingere de nestrămutat în viitorul vieții evreiești și în România.”

Curtea Penală Internațională: decizie controversată împotriva prim-ministrului israelian și a fostului ministru al apărării

În data de 21 noiembrie, Curtea Penală Internațională (CPI) a anunțat că a emis mandate de arestare pentru premierul israelian, Benjamin Netanyahu, pentru fostul său ministru al apărării, Yoav Gallant, precum și pentru liderul Hamas, Mohammed Deif, deși Israelul anunțase încă din vară că liderul terorist fusese ucis în Fâșia Gaza. Decizia CPI de a emite mandate de arestare pe numele oficialilor israelieni a fost respinsă categoric de Statele Unite ale Americii.

Președintele Federației Comunităților Evreiești din România, deputatul Silviu Vexler, a transmis public un mesaj cu privire la decizia CPI, pe care îl redăm în continuare:

„Decizia Curții Penale Internaționale (CPI), prin care conducerea aleasă democratic a Statului Israel (o democrație prin excelență) a fost pusă pe același nivel cu organizația teroristă Hamas, este un eșec pentru întregul sistem internațional bazat pe valori.

Am ajuns în punctul în care un organism internațional fundamental a hotărât că atacurile teroriste barbare îndreptate împotriva Statului Israel

și violența dezlănțuită de organizația teroristă Hamas asupra populației civile prezintă același lucru cu dreptul suveran al Statului Israel la autoapărare și pentru luarea tuturor măsurilor necesare în vederea protejării populației civile.

Este pentru prima dată când CPI ia o astfel de măsură împotriva unui stat democratic. În ceea ce mă privește, mandatele de arestare emise pentru prim-ministrul Statului Israel, domnul Benjamin Netanyahu, și pentru domnul Yoav Gallant, fost ministru al apărării, reprezintă o încălcare a mandatului, jurisdicției și îndatoririlor Curții Penale Internaționale. Decizia CPI a compromis, poate ireversibil, tocmai ceea ce a simbolizat în trecut această instituție și ceea ce ar trebui să reprezinte ea pentru viitor.

Statul Israel procedează într-un mod moral și demn, având o armată morală și demnă. Subliniez din nou acest fapt. Nu cred că există nicio altă forță armată care, aflată în cadrul unui război, să avertizeze de fiecare dată, prin toate mijloacele posibile, că urmează o operațiune. Acesta este modul în care Statul Israel procedează în permanență, făcând tot ceea ce este posibil și imposibil pentru a minimaliza victimele civile.

Din acest moment, liderii oricărei țări democratice se pot aștepta să existe mandate de arestare emise pentru ei atunci când își fac datoria, atunci când fac tot ceea ce este legitim și necesar pentru a-și apăra populația.

Returnarea în siguranță a ostajilor răpiți de pe teritoriul Statului Israel de către organizația teroristă Hamas și aliații săi a fost, este și continuă să fie cel mai important obiectiv.

Cred cu tărie în importanța statului de drept, în valoarea legii. Cred cu tărie în demnitatea normalității. Din păcate, de data aceasta am văzut cum legea și justiția au devenit arme nedreptății.

Federația Comunităților Evreiești din România este alături de Statul Israel, dar mai ales suntem solidari cu toți cei care luptă în aceste clipe pentru a apăra evreii și democrația din întreaga lume.

Tehi Medinat Israel! Am Israel Chai!”

(G.G.)

Bereshit, ediția 22 (Bacău)

Israel BeLibeinu

Bereshit 22, desfășurat la Bacău în perioada 21-24 noiembrie 2024, s-a bucurat de prezența a peste 240 de persoane venite din majoritatea comunităților evreiești din România. Organizat prin strânsul parteneriat dintre Joint Distribution Committee (JDC), Federația Comunităților Evreiești din România (FCER) și Comunitatea Evreilor din Bacău (CE Bacău), acest simpozion și-a propus să aducă împreună evrei de toate vârstele din întreaga țară, care împărtășesc pasiunea pentru cultura și tradițiile evreiești autentice.

Un eveniment important și în egală măsură emoționant, cuprins în programul Bereshit, a fost ceremonia de reinaugurare a Sinagogii Cerealiștilor din Bacău.

În cele ce urmează relatăm pe larg ce s-a întâmplat la ediția a 22-a a Bereshit care a avut ca temă centrală „Israel în inimile noastre” (Israel BeLibeinu).

Bereshit – o celebrare a iudaismului

Festivitatea de deschidere a seminarului Bereshit a avut loc în Sala Mare a Teatrului Bacovia și a fost onorată de prezența întregii echipe de conducere a FCER. De asemenea, au fost prezenți reprezentanți ai autorităților centrale și locale, care au apreciat implicarea deosebit de activă a comunității evreiești în viața socială și culturală a României și, respectiv, a Bacăului.

Primul vorbitor a fost vicepreședintele FCER, Ovidiu Bănescu: „Mă bucur să vă văd și sunt emoționat că sunt aici, în condițiile antisemitismului

Ovidiu Bănescu

care a explodat în urma atacurilor din 7 octombrie 2023. Mă bucur că suntem aici, în liniște, la Bacău. Tradiția programului Bereshit e dusă mai departe de președintele FCER, Silviu Vexler, și de directorul Joint, Israel Sabag. Bereshit înseamnă geneză și totuși vorbim de ediția cu numărul 22. Vreau să mulțumesc gazdelor noastre, organizatorilor noștri, domnului director al Centrului Comunitar Evreiesc București, să mulțumesc profesorilor care au venit aici. Doresc succes lucrărilor noastre!”, a spus Ovidiu Bănescu în discursul inaugural.

A preluat apoi cuvântul Excelența Sa, dr. Lior Ben Dor, ambasadorul

orașului Bacău. Am discutat de asemenea despre proiecte de viitor pe care vrem să le facem împreună. (...) Apoi m-am întâlnit cu Cristina Privăț, președinta Consiliului Județean Bacău, iar din modul în care mi-a vorbit mi-am dat seama că dumneaei este o bună prietenă a Israelului.” De asemenea, E.S. dr. Lior Ben Dor a mai precizat că a vizitat și cimitirul evreiesc din Bacău, în căutarea mormintelor rudelor sale din România. În încheiere, ambasadorul Israelului în România a mulțumit autorităților române și poporului român, subliniind sprijinul oferit Statului Israel de către Guvernul și Parlamentul României, după evenimentele din 7 octombrie 2023. Ambasadorul a conchis, afirmând că Statul Israel nu va înceta să lupte până când cei 101 ostaci din Gaza nu se vor întoarce acasă.

Dragoș Hotea, secretar de stat, a adresat de asemenea câteva cuvinte, spunând: „Evenimentul de astăzi poartă o semnificație aparte și pentru mine: este o dovadă în plus că întreg patrimoniul material și spiritual al comunităților evreiești trebuie să fie un catalizator pentru sporirea vieții și a culturii atât de bogate și efervescente, dar atât de intens decimate în secolul trecut. În elaborarea noii Strategii naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, al cărui coordonator sunt, mi-am dorit ca acțiunea guvernului să fie axată și pe identificarea celor mai potrivite modalități de sprijinire a cunoașterii culturii evreiești. Strategia, elaborată în strânsă consultare cu FCER și cu deputatul Silviu Vexler, dedică un obiectiv major acestui palier. Ne propunem, printre altele, să dezvoltăm noi programe culturale menite să încurajeze spiritul civic și interesul pentru contribuția evreilor la cultura română, dar și să sprijinim proiectele de consolidare, reabilitare și revitalizare a elementelor de patrimoniu material și imaterial.”

Următoarea intervenție i-a aparținut lui Hainrich Brif, președintele

Statului Israel în România, care a declarat: „Am avut plăcerea și privilegiul de a mă întâlni cu primarul municipiului Bacău, care mi-a arătat centrul

Comunității Evreilor din Bacău, care a amintit: „...acest seminar era programat încă de anul trecut, din noiembrie 2023, să se desfășoare la Bacău. Dar

anul trecut, după cum știm, au intervenit evenimentele pline de sălbăticie de la 7 octombrie. Ne bucurăm însă că ne întâlnim, ne bucurăm că se poate desfășura acest seminar. Dar, cu tristețe și cu durere, trebuie să remarcăm faptul că situația, din păcate, nu s-a îmbunătățit foarte mult: 101 persoane încă sunt prizoniere.”

Următorul discurs a fost ținut de directorul JDC România, Israel Sabag, care a declarat că România este cunoscută pentru „legătura foarte strânsă pe care o are cu Statul Israel și că niciodată această legătură nu a fost întreruptă.” Totodată, Israel Sabag a mai precizat că singurul prim-ministru care a călătorit de două ori în Israel după 7 octombrie, și „nu ca să spună ce nu trebuie făcut, ci ca să ofere sprijin și alinare”, a fost premierul României. De asemenea, Israel Sabag a amintit și faptul că, „începând cu anul acesta, 400.000 de copii vor învăța în școlile din România despre istoria evreilor și despre Holocaust”, evidențiind și alte contribuții importante ale președintelui FCER, Silviu Vexler, și ale Guvernului României, de la reinaugurarea sinagogii din Bacău la restaurarea sinagogii din Constanța și multe alte inițiative similare.

Președintele FCER, Silviu Vexler, a încheiat sesiunea de deschidere a conferinței Bereshit, declarând: „Am copilărit și am învățat cu adevărat ce înseamnă să fii evreu la Bacău, și nu într-o sinagogă nouă sau o sinagogă ce urmează să fie reinaugurată, ci într-un depozit care a fost redenumit sinagogă după ce Comunitatea Evreilor din Bacău și-a pierdut casa. Am învățat atunci că nu ai nevoie de lux pentru a învăța ce înseamnă o comunitate. (...) Provin dintr-o familie modestă. Ca atare, pentru mine acest moment e unul mai mult decât personal.” Președintele FCER a subliniat în final importanța combaterii antisemitismului: „Aș vrea să salut în mod special acțiunile domnului secretar de stat Dragoș Hotea, în calitate de coordonator al Strategiei pentru combaterea antisemitismului, și pe cele ale domnului secretar general al FCER, Eduard Kupferberg, care a reprezentat în permanență Federația în cadrul acestui program.” În încheiere, Silviu Vexler le-a mulțumit tuturor celor prezenți pentru „acest moment în care ați ales să fim împreună, într-o mică insulă de iudaism din România.”

După discursul inaugural al lui Silviu Vexler a urmat o scurtă sesiune de întrebări și răspunsuri. Printre altele, președintele FCER a fost întrebat despre mandatul de parlamentar recent încheiat, mai precis care este legea promulgată la inițiativa sa, considerată a fi cea mai importantă. Silviu Vexler a declarat: „Îmi e greu să menționez ceva anume, dar dacă ar trebui să aleg ar fi două proiecte: întreaga legislație despre supraviețuitorii Holocaustului și copiii acestora și predarea materiei «Istoria evreilor. Holocaustul».” Silviu Vexler a mai fost întrebat cum vede situația evreilor în următorii 10 ani, nu doar în România, ci în întreaga Europă, în contextul actual al extremismului

anti-iudaic, și ce ar fi de făcut pentru combaterea acestuia. Președintele FCER a răspuns următoarele: „Cred că în următorii 10 ani lucrurile vor arăta mult mai rău în Europa, cred că situația se va complica mult mai tare, în primul rând din cauza situației generale: economic, lucrurile nu merg cum trebuie. Sper totuși că în România va fi bine. Realist, se pot face doar două lucruri pe termen lung: primul ar fi educația și al doilea, deschiderea ușilor comunității noastre.”

Prima sesiune Bereshit 22

Sesiunea plenară de studiu cu tema „Conexiunea dintre evrei și țara-mul Israelului” a fost susținută de prof. Nehama Weingarten Mintz, rabinul Amnon Ribak, dr. Eilon Shamir și dr. Gabriel Barzilai, profesorii din Israel invitați la această ediție Bereshit.

Eilon Shamir a vorbit despre experiența ultimelor 400 de zile de la atacul terorist din 7 octombrie, în tripla sa calitate de cetățean, tată și martor: „Fiul meu a stat 10 luni și jumătate luptând în Gaza. Am în minte imaginea cu autobuzul care îi ducea la graniță la tabăra militară în care aveau momente de recuperare. Acum, pentru a 11-a oară, coborau pentru ultima dată din autobuz, pentru că își îndeplineseră datoria de luptă. Acesta este spiritul israelian, este vorba despre spiritul familiei.” Prof. Shamir a declarat că familia inspiră orice soldat și că acest moment l-a emoționat foarte mult, aceste aproape 11 luni fiind unele pline de anxietate și de îngrijorare pentru fiecare dintre soldați.

Rabinul Amnon Ribak este de părere că avem de-a face cu o situație în care anormalul a devenit normal, descriind, printr-un episod de familie relevant, viața de zi cu zi din Israel. El a povestit că se întorsese cu soția dintr-o călătorie în afara Israelului și era nerăbdător să împartă cadouri nepoților și să participe la sărbătorirea celei mai mici dintre nepoate, în momentul în care fiul său l-a anunțat că a avut loc o lovitură în apropierea casei lui. Dar în niciun moment nu s-au gândit la anularea petrecerii zilei de naștere, atât de mult se obișnuiseră cu atacurile.

Nehama Weingarten Mintz a vorbit despre „normalitatea” vieții din Israel. Ea a povestit că fiica, fiul, fratele și cumnatul ei – toți luptă în armata israeliană. După primul război din Liban, autoritățile au luat decizia de a înființa o echipă de baschet în nordul Israelului, pentru a ridica moralul celor din zonă. După ultimele evenimente, a fost luată decizia înființării unei echipe noi de baschet în sud, iar fiul său se va muta din nord, acolo. „Această decizie ne arată că noi vrem să avem o viață normală și am vrea să fim mândri de sportivii noștri, și nu doar de minunații noștri soldați.”

Dr. Gabriel Barzilai a povestit că tatăl său, în vârstă de 93 de ani, care trăia într-un kibut la doar trei kilometri de Gaza, s-a mutat a doua zi la el, apoi

Martha EȘANU
Dan DRUȚĂ
Cristian VECHIU
George GILEA
(Continuare în pag. 4)

Bereshit, ediția 22 (Bacău)

(Urmare din pag. 3) În nord, iar după alte cinci luni a putut să se reîntoarcă în casa lui. „Aceasta este un alt fel de normalitate în care oamenii se întorc la casele lor.” Un alt instantaneu evocat de prof. Barzilai este legat de cei mai mici trei nepoți ai săi, nou-născuți în timpul războiului. „Am pierdut o mulțime de vieți în acest an; și este o mare speranță pentru noi și o mare victorie să aducem noi vieți în Statul Israel”, a declarat dr. Barzilai, încrezător în viitor.

Ceremonia de reînnoire a Sinagogii Cerealiștilor din Bacău

Tot în prima zi a seminarului Bereshit a avut loc și ceremonia de reînnoire a sinagogii din Bacău, recent renovată. O ceremonie impresionantă, moderată de secretarul general al FCER, Eduard Kupferberg, începută cu binecuvântarea casei și cu punerea mezuzei, urmată de serviciul religios

oficiat de prim-rabinul Rafael Shaffer. În sinagoga plină (după mult timp) s-a auzit din nou sunetul șofarului în care a suflat președintele CE Bacău, Hainrich Brif. Cei prezenți au putut fi martori la defilarea cu suluri de Tora în sinagoga reînnoită, care au fost purtate de președintele FCER, Silviu

Vexler, de directorul JDC România, Israel Sabag, de prim-rabinul Rafael Shaffer, de președintele CE Bacău, Hainrich Brif, și de vicepreședintele FCER, Ovidiu Bănescu.

Primul invitat la microfon a fost Andrei Ungar, consilier de stat; acesta a transmis mesajul premierului României, Marcel Ciolacu, care a semnalat cu bucurie redeschiderea Templului Cerealiștilor. Totodată, premierul a reafirmat angajamentul guvernului pentru protejarea drepturilor minorităților naționale și pentru ocrotirea patrimoniului cultural și spiritual al acestora, subliniind: „Comunitatea evreilor din România a fost mereu inspirată în alegerea liderilor, Silviu Vexler fiind unul dintre acești lideri.”

Următorul vorbitor a fost Ciprian Olinici, secretar de stat pentru Culte, care a declarat că Templul Cerealiștilor este „o sinagogă ce vorbește despre

istoria unui popor”, un popor care, dincolo de gravele momente prin care a trecut, „prin tenacitate, fermitate și dăruire a inspirat istoria și civilizația României și a lumii, în general”.

Exceleța Sa, dr. Lior Ben Dor, ambasadorul Israelului în România, a precizat că „se simte foarte emoționat să se afle la reînnoirea acestei sinagogii istorice”. De asemenea, acesta a discutat despre decizia îngrijorătoare luată de Curtea Internațională de Justiție cu privire la condamnarea premierului Israelului și a ministrului apărării. Exceleța Sa a condamnat această hotărâre nedreaptă, considerând că este absurdă, favorizându-i pe teroriștii care au agresat cetățenii statului israelian. În acest context, ambasadorul a subliniat sprijinul și prietenia de care Israelul s-a bucurat din partea autorităților române și a poporului român, afirmând: „România este alături de Israel după atacurile de la 7 octombrie 2023.”

Primarul municipiului Bacău, Lucian Viziteu, s-a adresat celor prezenți declarând că întotdeauna a fost bine primit de comunitatea evreiască băcăuană și că se bucură de reînnoirea unui loc atât de important pentru această comunitate călduroasă.

Directorul JDC, Israel Sabag, a vorbit despre cât de importantă este ziua de reînnoire a sinagogii, atât din punct de vedere material, cât și simbolic. Acesta a evidențiat faptul că, în România, comunitățile evreiești sunt respectate și a mulțumit conducerii FCER pentru întreaga activitate.

Președintele CE Bacău, Hainrich Brif, s-a arătat bucuros de numeroasa prezență la reînnoirea sinagogii, fiind recunoscător tuturor celor care au sprijinit acest proces de reconstrucție și reabilitare, de la președintele FCER, Silviu Vexler, la autoritățile locale și guvernamentale și sponsori.

Următorul discurs i-a aparținut secretarului general al FCER, Eduard Kupferberg, care a declarat că

„fiecare act de renovare a unei sinagogi este un act de pietate față de cei care le-au întemeiat și față de viitorul poporului evreu”. Totodată, secretarul general FCER a subliniat că actele recente de agresiune comise la Amster-

dam împotriva evreilor au arătat că, în continuare, există oameni care își doresc ca poporul evreu să nu mai existe. „De fiecare dată când ne adunăm împreună este o celebrare a vieții și a speranței în viitor”, a mai spus Eduard Kupferberg.

Seara s-a încheiat la restaurantul Hotelului Dumbrava, cu cina și petrecerea de bun venit desfășurată în compania muzicală a formației klezmer Mazel Tov de la Cluj.

„Israel în inimile noastre” – sesiunile de studiu

Lucrările simpozionului s-au desfășurat în cadrul a trei sesiuni de studiu ce au purtat numele unor locuri cunoscute din Israelul de astăzi, locuri cu o deosebită încărcătură istorică, marcată de 7 octombrie 2023: Kibuț Nir Oz, Kibuț Beerî și Kiriati Șmona. Prelegerile profesorilor israelieni au avut următoarele teme: „Între cer și pământ sfânt: ploaie, comunitate și responsabilitate socială”; „În Țara lui Israel, poporul evreu a renăscut: surse despre locul Israelului și al sionismului în iudaism”; „Spiritul comunitar – secretul forței societății israeliene”; „De ce Țara lui Israel?”; „Să ne amintim cine suntem: țesătura memoriei și a identității”; „Acasă în exil: de ce este diaspora benefică pentru evrei”; și „Povești din experiența personală: cultivarea spiritului comunitar în două așezări de lângă Gaza, astăzi”.

Rabinul Amnon Ribak a susținut prelegerea intitulată „Acasă în exil: de ce este diaspora benefică pentru evrei”, explorând astfel tema vastă a diasporei și importanța sa pentru poporul evreu. El s-a referit în cadrul acestei prezentări la cartea *The Necessity of Exile, Essays from a Distance*, volum semnat de Shaul Magid, rabin și profesor, expert în acest domeniu. Potrivit unei recenzii a cărții, semnate de Marc Tracy, publicate în *The New York Times*, diaspora constituie unul dintre palierele de dezvoltare a vieții evreiești, cu atât mai mult după atacul sângeros de la 7 octombrie. Rabinul Ribak a făcut referire și la *tikun olam*, un concept central a ceea ce înseamnă să fii evreu în diaspora și ceea ce poate deveni o sursă de inspirație pentru evreii din Israel.

În prezentarea intitulată „Spiritul comunitar – secretul forței societății israeliene”, dr. Eilon Shamir s-a referit la un aspect specific al culturii evreiești: ea este o cultură a comunității. Dacă, în ultimii 2000 de ani, nu puteai fi evreu fără a fi parte a comunității, a apreciat vorbitorul, în societatea israeliană se poate vorbi despre un etos comunitar după 1948. Familia, școala și armata reprezintă vectorii ai acestui etos care, odată cu epoca modernă, poate fi supus unei serii de provocări cauzate de factorii precum individualismul, standardul de viață ridicat

sau competiția din ce în ce mai acerbă. Cel mai recent moment în care acest etos comunitar a fost relevat s-a petrecut la atacul de la 7 octombrie, atunci când cei mai mulți israelieni, animați de această valoare și de înțelegerea faptului că sunt responsabili unii pentru ceilalți, s-au implicat în acțiuni susținute de voluntariat.

În cadrul conferinței „De ce Țara lui Israel?”, dr. Gabriel Barzilai pornește de la premisa alegerii acestei țări pentru evrei de către Dumnezeu, pe care El le-o oferă, un fapt evidențiat în capitolul 11 din Deuteronom. Prof. Barzilai, născut într-un kibuț agricol, a rememorat rugăciunea cu ocazia sărbătorii de Simhat Tora și întreaga atmosferă care trece de la o stare de bucurie la una sobră, în momentul rugăciunii pentru ploaie, extrem de

importantă pentru cei care fac agricultură, una dintre fațetele legăturii strânse dintre oameni și Dumnezeu. „Diferența între a putea trăi sau nu pe acel tărâm este la noi. Trebuie să fim foarte conștienți de ceea ce facem și în ce fel acționăm, atât față de Dumnezeu, de ceilalți evrei, cât și de pământul israelian.” Consecințele descrise în textele sacre, arăta vorbitorul, constau în ploi, furtuni, foamete și o serie de alte evenimente nefericite.

Prelegerea cu titlul „Între cer și pământ sfânt: ploaie, comunitate și responsabilitate socială”, susținută de prof. Nehama Weingarten Mintz, s-a referit la importanța apei și a ploii, precum și la menirea fiecăruia de a contribui la evitarea risipei. Aceste teme sunt întâlnite în scrierile sacre și în Talmud, iar tradiția evreiască include o rugăciune pentru ploaie, care se realizează cu ocazia sărbătorilor de Simhat Tora și Șmini Ațeret. Ea a evocat criza de apă prin care a trecut orașul Ierusalim în anul 1948, aflat sub asediu și sărac în resurse de apă dulce. O astfel de provocare, precum lipsa de ploaie sau seceta care apare uneori, este legată de nevoia de a fi mai aproape de Dumnezeu, fiecare evreu stabilind o conexiune cu El prin intermediul unei asemenea rugăciuni.

Rabinul Amnon Ribak a prezentat, în cadrul comunicării intitulate „În Țara lui Israel, poporul evreu a renăscut”, elemente cu privire la cele mai importante surse despre locul Israelului și al sionismului în iudaism. Un punct de plecare constă în Declarația de Independență din anul 1948, care a marcat refacerea statală bazată pe „legătura istorică și tradițională” a evreilor cu Țara Sfântă. Psalmul 137 constituie, de asemenea, o sursă de cunoaștere privind conexiunea absolută între evrei și Ierusalim. Nu în ultimul rând, surse mai recente, din secolul al XIII-lea (poemul *Un peisaj frumos*, semnat de Yehuda Halevi), înfățișează măreția Ierusalimului: „frumosul peisaj, bucuria lumii, cetatea unui mare rege”. Acestea ajung până în zilele noastre, la scrierile lui Theodor Herzl, *Statul evreu*.

(Continuare în pag. 7)

Pentru Israel, dispariția regimului Assad este o binecuvântare și un blestem

La războiul pe mai multe fronturi dus de Israel, soldat cu pierderi umane – militari, civili refugiați, ostatici – și pierderi materiale care slăbesc economia țării, s-a adăugat o altă evoluție: cucerirea Damascului și a altor orașe de către grupări rebele și căderea regimului dictatorial al familiei Assad. Cu sprijinul Iranului și al Rusiei, după un îndelungat și sângeros război civil, în Siria s-a instaurat o dictatură în care a fost interzisă manifestarea drepturilor și libertăților democratice, mii de opozanți au fost condamnați la închisoare sau asasinați și milioane de sirieni s-au refugiat în țările vecine, dar în primul rând în Europa. Sirienii au reprezentat primul mare val de refugiați, urmați apoi și de populații din alte țări, mulți dintre ei nefiind refugiați politic și economic, de aici provenind apoi conflictul dintre statele membre ale UE privind soluționarea problemelor lor, soluție care nici până astăzi nu a fost găsită.

Israelul, care are o graniță extinsă cu Siria, și anume o parte din Înălțimile Golan, care până la urmă a fost anexată, consideră că acest teritoriu are o importanță strategică excepțională. După ce l-a cucerit în timpul Războiului de Șase Zile și a reușit să-l păstreze și în Războiul de Iom Kipur, Israelul și Siria au semnat un acord prin care se fixează o zonă-tampon între cele două țări. A existat și o altă înțelegere, cu implicarea Rusiei, prin care se interziceau transporturile de arme prin Siria pentru forțele

Hezbollah, aviația israeliană bombardând aceste transporturi.

Zilele trecute, una dintre grupările rebele a intrat în Damasc și a eliberat și alte orașe siriene, dar răsturnarea regimului Assad nu a fost realizată de o singură forță. În diferite zone ale Siriei se confruntă diverse grupări, este adevărat, toate ostile regimului

Assad, dar cu orientări politice diferite, reprezentând interese diferite, unele sprijinite de Iran, altele, de Turcia sau de SUA, cum sunt kurzii. Deocamdată există un vid de putere și nu se știe dacă se va realiza o înțelegere între aceste grupări. De aceea Israelul, care a salutat prăbușirea regimului Assad, nu poate fi liniștit, urmărește cu atenție evoluția evenimentelor și a luat o serie de măsuri vizând garantarea securității zonei și a populației care trăiește acolo, în majoritate druzi.

Premierul Netanyahu a apreciat că sfârșitul regimului Assad înseamnă

oportunități importante, dar și riscuri pentru Israel. Premierul a opinat că ceea ce s-a întâmplat în Siria ar fi „o consecință directă a loviturilor pe care noi le-am dat Iranului și Hezbollahului (libanez), principalii susținători ai regimului Assad”, ceea ce a declanșat o „reacție în lanț” în Orientul Mijlociu. În acest context, Netanyahu a ordonat

armatei israeliene să preia o zonă-tampon demilitarizată la frontiera cu Siria. „Această regiune s-a aflat sub controlul unei zone-tampon, stabilite cu Siria timp de aproape 50 de ani în cadrul Acordului de separație a forțelor, din 1974. Dar acum acest acord s-a prăbușit”, a anunțat premierul. Israelul, a mai spus el, este interesat de „relații bune de vecinătate” cu Siria, dar „nu vom permite niciunei forțe ostile să se stabilească la frontiera noastră”.

Preventiv, armata israeliană a bombardat depozite de arme strategice care au aparținut armatei siriene, pentru ca armele să nu ajungă în mâinile grupurilor islamiste. Pe de altă parte, premierul a transmis familiilor ostaticilor că prăbușirea regimului Assad ar putea contribui la progresul încheierii unui acord privind eliberarea ostaticilor din Gaza.

Eva GALAMBOS

„«Istoria evreilor. Holocaustul» nu este o simplă lecție de istorie”

Interviu cu dr. Bogdan Cristescu, secretar de stat în Ministerul Educației

După un an de predare a materiei „Istoria evreilor. Holocaustul”, Institutul de Științe ale Educației și-a propus realizarea unei cercetări legate de condițiile, metodologia de predare, cerințele și dificultățile întâmpinate în desfășurarea activității didactice, legate de acest obiect de studiu deosebit de sensibil. „Noi, ministerul, fiind interesați direct, am dorit să cunoaștem problemele întâmpinate; de aceea, la rândul nostru, ne-am implicat și folosind interacțiunea pe care o avem cu inspectorii școlari din domeniu, le-am trimis un chestionar formulat de un consilier specializat în istorie”, ne-a relatat dr. Bogdan Cristescu în atribuțiile căruia intră și materia „Istoria evreilor. Holocaustul”. „Fiind conștienți, mai ales în contextul actual, de importanța studierii acesteia, ne-au interesat în primul rând dificultățile întâmpinate de elevi și de profesori și am aflat că principalele obstacole pentru ambele părți sunt materialele documentare care nu se găsesc și în limba română, iar elevii s-au plâns că nu înțeleg terminologia. Am reacționat și au fost realizate repere de predare în română de către grupul care a elaborat și programa de învățământ, pe baza unor materiale de la IHRA, UNESCO și alte institute specializate. Au fost elaborate opt categorii de materiale, în funcție de nivelul școlilor în care se predă acest obiect.”

Pentru o bună transmitere a materialului nu pot fi folosite pur și simplu metodele de predare uzuale ale unui anume obiect de studiu, respectiv istoria, ne-a explicat dr. Bogdan Cristescu. „«Istoria evreilor. Holocaustul» nu este o simplă lecție de istorie și depinde cum este prezentată de profesor. Dacă este bine predată, crește în timp interesul față de ea, așa cum reiese din numărul din ce în ce mai mare al elevilor care participă la activitățile suplimentare: vizite la sinagogi, prezența la comemorările de Ziua Holocaustului sau la Marșurile Vieții. Problema nu este ce predăm, ci cum predăm, cum interacționăm în context cu copilul. Spre deosebire de alte țări, ca de pildă Franța, unde Holocaustul se predă pe bucățele în toți anii de școală, noi am gândit că este cazul să se abordeze aceste probleme delicate când elevul este mai mare; iar în ceea ce privește predarea, este necesar ca profesorul să iasă din paradigma disciplinei și să adauge ceva în plus, deoarece elevii sunt foarte sensibili. Deocamdată, evaluarea prezentă este de a vedea ce mai avem de făcut. Scopul este să realizăm schimbări de comportament, dar, din păcate, încă nu am ajuns la acest nivel, există încă prea multă ură, încrâncenare în societate”, a constatat vorbitorul.

Dr. Bogdan Cristescu a reafirmat că este necesară predarea separată a materiei „Istoria evreilor. Holocaustul”, deoarece se face un alt transfer de educație civică. „Unul dintre cele mai puternice argumente pe care le susținem este să devenim mai oameni. Și aici este necesar să lucrezi cu mintea și cu sufletul copiilor, pentru ca, în ultimă instanță, ei să devină cetățeni mai buni”, a conchis el.

Eva GALAMBOS

De la răsărit vine doar iarna

La ora la care pleacă spre tipar această pagină nu știu încă dacă Georgescu va fi președintele României (și Cristela – care își dă palme binevoitoare și întinează numai nobilele idealuri ale Oliviei Steer – prima doamnă).

Știu însă altceva: că peste două milioane de români nu sunt deranjați de discursul unui individ cu evident delir mistic, un adorator al criminalilor de război, un simpatic legionar, un fanatic lider de sectă, șarlatan care le vinde românilor iluzia demnității, împreună cu soluții simple pe înțelesul celor cu opt clase (și alea proaste) și cu capacitatea de a căsca gura la nesfârșit pe TikTok, rețeaua care îți cere să abolești gândirea și să pierzi viața în calupuri de zeci de secunde.

Georgescu este în mod evident ieșit din laboratoarele bătrânei securități, care la un moment dat în viață s-a întâlnit cu ursul de la răsărit și s-au împrietenit. Asta după ce s-a uns bine cu toate alifii, a luat-o pe uleiurile esențiale, a dat-o în vibrații. Înainte să fie omul rușilor, al securității sau al neosecurității, Georgescu pare Dăscălescul doamnei Cristela.

Georgescu a înțeles din viață în care a huzurit în funcții publice, trimis de debilul stat român, cât ar fi înțeles și Mirel de Turnu Măgurele. Că ne conduc șerpilienii și e lumea rea, că domnul Eminescu și domnul Iisus sunt liderii umanității. Discursul său delirant, demn de Ghiță Funar cu conexiune la internet, e pe jumătate fascist, pe jumătate național-ceaușist. În Georgescu și-au dat întâlnire Codreanu, Antonescu și Ceaușescu.

E o rușine pentru România că atâtea milioane de români nu au nici discernământ, nici școală minimă. Au doar furie oarbă și în furia lor oarbă nu am mari speranțe că nu vor da foc țării.

Pe de altă parte, speranța mea merge către lăcomie. Am mai văzut asemenea impostori îmbătrâniți în rele, blocați mental în est, dar cu gândul să belferească în vest (la Viena, de ce nu?). Mă bazez nu pe discernământul poporului român, ci pe lăcomia imposibil de dresat a securiștilor, chiar și a celor bătrâni, rămași cu piese sovietice prin ei.

Georgescu e un impostor la cravată, cu limbaj de pastor american și propagandist sovietic, om croit pentru

mintile fragile. Noaptea, ca boții, s-au întâlnit discursul neolegionar și idiotii.

Cetățeanul turmentat e de acum doar revoltat și cu retard istoric sever. Apariția lui Georgescu, cancerul tăcut al democrației românești, este eșecul școlii, rezultatul abolirii gândirii și memoriei; și cea mai proastă veste pe care o putea primi România într-un context internațional în care boții și idiotii se întâlnesc pretutindeni, e plin de războaie și crize economice.

În mintea acestor fanatici, gen Georgescu sau Puric, evreii conduc lumea, „perciunații”, cum gândesc ei, sunt oculta. Alierea lor cu inculta locală, proslăvirea, fără niciun filtru critic, a valorilor tradiționale, apetitul lor pentru eroi cu mitraliera la brâu – toate acestea sunt semne că interbelicul nostru s-a încheiat și începe celălalt interbelic, începe marșul spre abis. Totul în numele păcii.

Un demagog ordinar, Georgescu mai e și doctor în științe cu o lucrare pe care, dacă am vedea-o, am constatat că e plină de banalități și, probabil, plagiată.

Georgescu e o șaorma cu de toate pentru toți. În el se oglindesc frica, disperarea și resentimentele românilor. Și vinde, cum spuneam, iluzia demnității și a doua venire a lui Iisus Hristos pe pământ, probabil la noi, la Urlați.

Aceasta este și moștenirea României Educate de profesor de fizică Iohannis de la Sibiu. De pe urma căruia rămâne o societate fără repere, cu servicii secrete fie incompetente, fie trădătoare, presă cu credibilitate zero și mai ales – mai ales! – un frumos album de călătorii cu domnul președinte și doamna Carmen pe mapamond, de colo până dincolo.

Nici Iohannis n-a înțeles nimic nici din viață, nici din mandat. Nu era un președinte făcut de roboți, era el însuși un robot. Georgescu însă este infinit mai periculos, fiindcă pentru el țesătura realității pare destrămată de mult. Nu ne rămâne decât să ne rugăm fiecare Dumnezeu personal să nu ne pricopsim pe lângă apa pură și cu pasul următor: rasa pură.

Georgescu, ca orice demagog cu delir mistic, vorbește în numele poporului, în care poporul e cine alege el, urmat de turma sa de fanatici fără niciun apetit democratic. De la răsărit vine doar iarna.

Andrei CRĂCIUN

„Insigna de Merit din Aur”, acordată de FDGR președintelui FCER, Silviu Vexler

La începutul lunii decembrie, Forumul Democrat al Germanilor din România (FDGR) i-a acordat președintelui Federației Comunităților Evreiești din România, deputatul Silviu Vexler, „Insigna de Merit din Aur”, cea mai înaltă distincție oferită de FDGR, în cadrul unei ceremonii care a avut loc la București.

„Biroul executiv al Forumului Democrat al Germanilor din România a hotărât în unanimitate să-i acorde domnului Silviu Vexler cea mai înaltă

Silviu Vexler și Paul-Jürgen Porr

distincție a noastră”, a spus în deschiderea ceremoniei președintele FDGR, dr. Paul-Jürgen Porr. „Domnul Vexler este foarte bine cunoscut în comunitatea evreiască, pe care o conduce, foarte bine cunoscut în Parlament, unde de ani buni reprezintă cu cinste FCER, dar este foarte bine cunoscut și în comunitatea germană. Această colaborare între cele două formații, FCER și FDGR, datează de câțiva ani buni, începând cu predecesorul dumnealui, dr. Aurel Vainer”, a declarat, între altele, dr. Paul-Jürgen Porr care a subliniat că FCER a fost singura care a luat apărarea Forumului, în perioada în care acesta era discreditat și defăimat.

Ovidiu Ganț, deputatul minorității germane din Parlamentul României, a fost cel care, cu acest prilej, a rostit o *laudatio* pentru președintele FCER: „«Insigna de Merit din Aur» este cea mai înaltă distincție a FDGR și, ca atare, este o deosebită onoare și o bucurie pentru mine să susțin o *laudatio* pentru prietenul și colegul meu,

Silviu Vexler”, a spus Ovidiu Ganț amintind faptul că un număr foarte redus de personalități negermane au primit de-a lungul anilor această distincție. Între aceștia, și fostul său coleg în Parlament, președintele de atunci al FCER, dr. Aurel Vainer z.l., cu care FDGR și deputatul Ganț au avut o relație specială.

„(...) Evidențiez efortul aproape supraomenesc pe care Silviu Vexler îl depune în slujba comunității evreiești, sacrificându-și viața de familie și punându-și în pericol propria sănătate. Îmi permit să fac aceste afirmații pentru că știu în amănunt ce face, cât face, cum se luptă pentru drepturile supraviețuitorilor Holocaustului și ale altor oameni aflați în nevoie. O face cu hotărâre și abnegație, de multe ori în ciuda piedicilor pe care diverși «binevoitori» i le pun. Înconjurat în lumea

politică de antisemiți declarați, care fac apologia foștilor criminali de război, de politicieni și birocrați care încearcă să-i blocheze inițiativa, dar și de impostori care se împăunează cu rezultatele muncii lui, el merge înainte respectându-și principiile. De aceea îl admir, îl respect și îl susțin în toate demersurile sale, și îl pot asigura și de susținerea minorității germane din România și a FDGR.”

În continuare, Ovidiu Ganț a amintit câteva situații în care Silviu Vexler și FCER i-au sprijinit pe germanii din România. „Când PSD, în epoca Ponta și, ulterior, Dragnea-Dăncilă, a calomniat în repetate rânduri minoritatea germană și a numit FDGR «organizație nazistă», respectiv când aceste acuzații aberante au fost aduse președintelui Klaus Iohannis, inclusiv în presa din Israel, Silviu Vexler și comunitatea evreiască au fost singurele voci care au infirmat public și au respins aceste calomnii la adresa noastră. Nimeni altcineva din spectrul politic nu a făcut-o, nici măcar celelalte

minorități naționale. Numai evreii i-au apărât pe germani. S-ar putea spune că e o ironie a istoriei, dar de fapt este esența relației dintre noi, astăzi, într-o țară pe care o vrem europeană și democratică”, a subliniat Ovidiu Ganț care a amintit apoi câteva dintre principalele legi adoptate împreună, cu impact benefic pentru sute de mii de persoane, precum și pentru educația tinerelor generații în spiritul toleranței și al democrației sau pentru întărirea relațiilor diplomatice cu state ca Israel și Germania.

„Pentru mine, Silviu Vexler reprezintă un prieten drag și deosebit, un sprijin constant în activitatea parlamentară. Entuziasmul său mă mobilizează suplimentar și pe mine”, a mai spus deputatul Ovidiu Ganț.

În discursul său de mulțumire, Silviu Vexler, președintele FCER, a vorbit, de asemenea, despre relația extraordinară pe care o are cu minoritatea germană și cu deputatul Ovidiu Ganț:

„Ne-am dorit să fim la propriu ca într-o familie. Și acesta este motivul pentru care, pe de o parte, sunt aici membri ai FDGR și, pe de altă parte, colegii mei de la FCER și ambasadorul Germaniei în România, dr. Peer Gebauer, care sper că nu o să se supere pe mine, pentru că eu, cel puțin, îl consider ca făcând parte din familie. Am dorit să fie un moment cald și de suflet, așa cum am perceput eu acest gest pe care FDGR îl face pentru mine.

(...) Indiferent de moment, singurele entități care au rămas permanent alături de comunitățile evreiești din România au fost FDGR, minoritatea germană, în ansamblul ei, RFG și Ambasada Germaniei în România. Aceste entități au fost singurele pe care am știut că, indiferent ce se va întâmpla, putem conta fără discuții, fără dezbateri, fără explicații. Am văzut-o și după atacurile de anul trecut îndreptate împotriva populației civile din Statul Israel, am văzut-o și

în momentele în care se urla în Parlamentul României: «Afară cu evreii!», «Israelul, stat criminal!» etc. Nu ascund faptul că, de multe ori, aș fi renunțat, dacă nu ar fi existat această susținere morală pe care am primit-o de fiecare dată din partea comunității germane. (...) Și cred că toată lumea, inclusiv noi, putem să fim mândri de contribuția pe care cele două minorități au adus-o pentru România”, a spus Silviu Vexler care a vorbit în continuare despre climatul social generat de recente alegeri prezidențiale. „Vom continua să facem tot ceea ce putem, nu doar pentru binele oamenilor, ci, din păcate, din nou, pentru o opoziție în fața asaltului adus atât împotriva noastră, cât și a României, al unor neonaștiști, al unor simpatizanți legionari asumați, al unor oameni care urăsc Statul Israel, urăsc minoritățile și urăsc Germania – dar, în fapt, îi urăsc pe toți cei care sunt diferiți de ei. Dacă în trecut aveam greutate în a convinge oameni, în a convinge un sistem să se miște, acum va trebui să luăm poziție, să facem față, să luptăm împotriva unor oameni care își doresc, asumat și direct, să ne distrugă.

(...) Vă mulțumesc din suflet pentru prezența dvs. și pentru acest gest care mă onorează în primul rând pe mine, precum și comunitățile evreiești din România și relația noastră cu minoritatea germană. Am reușit împreună

nă să depășim o istorie care ne-a fost potrivnică de ambele părți”, a spus în final președintele FCER, deputatul Silviu Vexler.

Claudia BOSOI
George GÎLEA

„Un om ca toți oamenii” – dr. Aurel Vainer

In memoriam la ICR Tel Aviv

„Ca să vedeți omul din mine, susțin în fața dumneavoastră că am îmbrățișat tot ceea ce este bine pentru România, pentru poporul român, pentru lumea întreagă. (...) Ceea ce îmi revindic, cu o anumită stare de mulțumire sufletească, a fost implementarea conceptului de *cunoaștere reciprocă spre recunoaștere reciprocă*. Am militat pentru deschiderea largă a porților și a ferestrelor noastre către lumea înconjurătoare.”

Cu acest citat dintr-un discurs al lui Aurel Vainer, l-a evocat actualul președinte al Federației Comunităților Evreiești din România (FCER), Silviu Vexler, pe mentorul și predecesorul său în această funcție, în cadrul evenimentului memorial organizat la sediul ICR Tel Aviv. Întâlnirea, prilejuită de împlinirea a trei ani de la trecerea în neființă a longevivului și legendarului lider al comunității evreiești din România, a fost organizată de ICR Tel Aviv la data de 11 decembrie 2024, împreună cu organizația israelienilor originari din România, AMIR.

„A fost, înainte de orice altceva, un om bun. Un om care a refuzat să urască, chiar și atunci când avea motiv. Un etern optimist, a crezut în permanență în oameni. A vrut și a reușit să facă bine” – l-a descris Silviu Vexler pe mentorul său în mesajul video care a fost difuzat în fața numerosului public care a umplut până la refuz sala mare a ICR Tel Aviv.

Un alt fost colaborator al lui Aurel Vainer l-a evocat pe acesta într-un mesaj video emoționant: Israel Sabag, directorul din România al American Jewish Joint Distribution Committee (JDC). „Eram atât de diferiți în toate privințele: vârstă, opinii despre lume, cultură, limbă. Și totuși m-am înțeles perfect cu Aurel Vainer. El ne-a învățat ce înseamnă să fii un lider comunitar activ și dedicat. Când a fost el președintele Federației, s-au petrecut schimbări importante, atât în ceea ce privește asistența socială oferită membrilor comunității evreiești aflați în nevoie, cât și în privința vieții comunitare” – a rememorat Israel Sabag

meritele fostului președinte al FCER. Israel Sabag a subliniat că dr. Aurel Vainer a acordat o importanță deosebită renovării sinagogilor din orașele României. „Cine intră acum în Templul Coral din București, de exemplu, va putea admira rezultatul muncii și insistențelor lui Aurel Vainer.”

Președintele AMIR, Micha Harish, fost membru în Knesset și fost ministru al guvernului israelian, precum și Martin Salamon, directorul ICR Tel Aviv, au împărtășit amintiri și impresii personale legate de cel care a fost dr. Aurel Vainer. După cum l-a descris Martin Salamon, Aurel Vainer a reușit prin felul său de a fi – tolerant și căutând mereu consensul, compromisul – să devină un lider popular, apropiat de membrii comunității pe care a readus-o la viață în perioada de peste un deceniu și jumătate în care i-a condus destinele și pe care a reușit să o facă

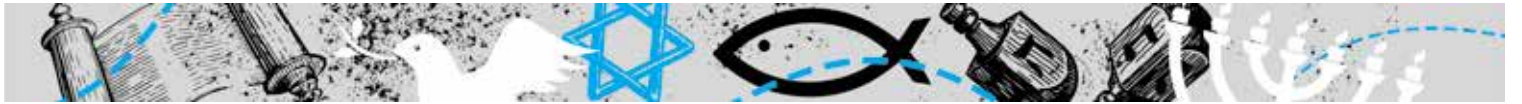
respectată de către toată societatea românească.

În prezentarea sa, intitulată *Aurel Vainer, un economist de renume*, istoriograful israelian Dafna Cellier a vorbit despre traseul profesional al celui omagiat. Prin experiența sa, Aurel Vainer și-a adus contribuția la eforturile instituțiilor românești în dificilul proces de aderare la Uniunea Europeană, a amintit între altele Dafna Cellier.

Veleitățile de familist ale lui Aurel Vainer au fost rememorate de membri ai familiei extinse Vainer, sosiți în număr foarte mare la sediul ICR Tel Aviv, din toate colțurile Israelului, dar și din Statele Unite ale Americii. Prietenii și membri ai familiei au împărtășit cu emoție în glas amintirile despre Aurel Vainer, care a fost conectat cu toți membrii familiei și care a știut să dea sfaturi și o vorbă bună fiecăruia, în funcție de vârstă și nevoi. Atmosfera Ștefăneștiului natal de odinioară, din perioada copilăriei lui Aurel Vainer, a fost reînviată de tânărul clarinetist originar din Tzfat, Lavi Zarfati, care a oferit publicului un scurt recital de muzică hasidică, – a transmis echipa ICR Tel Aviv într-un comunicat de presă.

(R.E.)

IUDAICA

Minunea de Hanuca

Care este sensul sărbătorii de Hanuca? Evenimentul istoric sau minunea de Hanuca sau ambele aspecte? Mi se pare că tradiția iudaică – atât cea istorică pură, cât și cea religioasă – trebuie comparată cu alte tradiții, iar implicațiile ei istorice trebuie înțelese în profunzimea lor.

Hanuca este o sărbătoare specială. Ea nu este menționată în Tora. La fel ca Purim. Mai mult decât atât: binecuvântările speciale *al hanisim* (pentru minunile) recitate în aceste două sărbători sunt asemănătoare ca formă, deși diferite în conținut. Dacă Purim se referă la salvarea fizică a poporului lui Israel, Hanuca se referă la salvarea iudaismului. Ambele sunt sărbători vesele. Dar de Purim bucuria este nețărmurită: bucuria salvării. În schimb, de Hanuca bucuria este meditativă: ea se referă la lumină. Lumina adevărată este cea a Învățăturii: Lumina Torei. Este adevărat că Tora însăși, studiul ei, este celebrat de Șavuot, Ziua Predării Torei, precum și de Simhat Tora, Ziua Bucuriei Torei, care simbolizează continuitatea studiului ei de la un ciclu anual la altul. Dar Tora este Lumina care trimite razele asupra fiecărui învățat.

Îmi aduc aminte de o povestire din Midraš. În prima pericopă a Torei, Bereșit, se povestește despre primele zile ale creației lumii. În prima zi a creației, inițial nu era lumină: soa-

rele încă nu fusesse creat. Dar Dumnezeu, Binecuvântat fie El, a înțeles importanța luminii și a decis să fie lumină înainte de a crea corpurile cerești. Cum? El a poruncit *Vayehi Or* (Să fie lumină) – și a fost lumină. Dar ce s-a întâmplat cu această lumină după crearea soarelui și a celorlalte corpuri cerești? Răspunsul este: aceasta e lumina păstrată pentru dreptii care vor urma, care vor veni în viitor. Este Lumina Torei. Această Lumină este cea care poate fi legată de minunea urciului cu ulei, celebrată în cadrul sărbătorii de Hanuca. Sensul ei este revenirea la Învățătura Torei. Poporul lui Israel nu poate exista fără Tora, dar nici Tora nu se poate bucura dacă nu este învățată de fiii lui Israel.

Putem vorbi despre evenimentele care au precedat sărbătoarea de Hanuca. Despre stăpânirea regatului seleucid asupra Țării lui Israel, despre tendințele elenizante, ca și despre opoziția evreilor tradiționaliști față de evreii asimilați, despre răscoala Macabeilor, ca și despre războaiele duse de ei. Temele legate de istoria răscoalei Macabeilor și a regatului Hașmoneu care a apărut în urma ei au fost cercetate de mulți istorici, din generații diferite, printre care Elias Bickerman și Menahem Stern. Ele continuă să fie cercetate de istoricii de astăzi. Aduș că celebrarea sărbătorii de Hanuca are loc în apropiere

de solstițiul de iarnă. Unii cercetători au comparat Hanuca și tradiția Crăciunului din religia creștină, precum și ziua de naștere a soarelui, așa cum era văzută în Antichitatea clasică greco-romană. Nu pot face o analiză, dar cred că această ipoteză este posibilă: lumina spirituală are importanță în toate culturile și în toate religiile. Mai ales că Hanuca a fost comparată cu sărbătoarea de Sucot care ar fi fost celebrată cu întârziere în unele locuri.

În trecut, disputa asupra sărbătorii de Hanuca era dusă între reprezentanții ai evreimii laice și ai evreimii religioase. Reprezentanții evreimii laice – inițiatorii sionismului modern – au afirmat, dându-i exemplu pe Macabei în fața evreilor slabi sau considerați slabi de la sfârșitul secolului al XIX-lea, că am avut și noi o victorie, iar rabinii au înecat-o în ulei. Reprezentanții iudaismului religios din aceeași perioadă au afirmat numai aspectul minunii de Hanuca, a urciului cu ulei. Cine avea dreptate?

Cu mulți ani în urmă, la Ierusalim, am ascultat un dialog între regretatul rabin și profesor universitar Yeshayahu Leibovici și regretata ziaristă Gheula Cohen, fostă deputată. Ambii au conversat cu mult respect reciproc, el vorbind ca un intelectual evreu israelian religios, iar ea, ca o intelectuală evreică israeliană laică. Am reținut punctul de vedere al regretatului profesor Leibovici. El prezenta Hanuca nu pe baza diferitelor izvoare istorice inițial neacceptate de tradiția iu-

daică, ci pe baza tradiției talmudice, transmisă în rugăciunea de *Amida* (*Şemone-Esre* sau Cele 18 Binecuvântări), comparată cu informațiile din izvoarele laice. Fragmentul recitat în cadrul acestei rugăciuni în zilele de Hanuca este evident în acest sens, iar izvoarele istorice laice îl completează. Răscoala Macabeilor, condusă de Marele Preot Matitياهو Hașmoneu, nu a fost îndreptată împotriva grecilor, ci împotriva evreilor elenizați: era reacția evreilor tradiționaliști, învățați în Tora și păștrători ai comandamentelor ei, împotriva evreilor elenizați, recte împotriva asimiliștilor, care nu o respectau, ci voiau să copieze alte obiceiuri, provenite din tradiția elenistică. Autorii textului rugăciunii, bazați pe Talmud, îi mulțumesc lui Dumnezeu că a dat pe cei mulți în mâna celor puțini, pe cei spurcați în mâna celor puri, pe cei păcătoși în mâna celor drepiți, pe cei nelegiuți în mâna celor care trăiesc după legile Torei. Deci, pe de o parte răscoala ca un război civil, pe de altă parte intervenția lui Dumnezeu de partea celor drepiți care au biruit cu ajutorul Lui. Victoria aceasta a fost prima minune de Hanuca. După ea a urmat a doua minune, aceea a uleiului sfânt, când Dumnezeu Și-a făcut un Nume Mare și Sfânt în mijlocul poporului lui Israel, iar fiii lui Israel, fiii Lui, au târnosit Templul și au stabilit cele opt zile de Hanuca.

Hag Hanuca Sameah!

Lucian-Zeev HERȘCOVICI

Bereshit, ediția 22 (Bacău)

(Urmare din pag. 4)

În prelegerea „Să ne amintim cine suntem: țesătura memoriei și a identității”, prof. Nehama Weingarten Mintz a evidențiat o serie de texte ca sursă a memoriei și totodată a unei tradiții culturale importante. Printre acestea se numără fragmente ale scrierilor laureatei Premiului Nobel pentru Literatură, Wisława Szymborska, și ale scriitorilor israelieni A.B. Yehoshua sau Aharon Appelfeld. Toate acestea au un element comun: memoria trecutului și neuitarea tradiției. „Dar va mai exista cineva care să își amintească de noi peste o mie de ani? Și totuși nu vom fi uitați chiar atât de simplu...” (A.B. Yehoshua, *Călătorie la sfârșitul mileniului*). Importanța fiecărui evreu este subliniată de un citat al rabinului Jonathan Sacks: „Cred că sunt un personaj în povestea poporului meu, cu propriul meu capitol pe care sunt invitat să îl scriu; și fiecare dintre voi este la fel.”

Un Șabat memorabil

Vineri seara, participanții la Bereshit au întâmpinat Șabatul în Templul Cerealiștilor prin Kabbalat Șabat în stil Carlebach, urmat de Oneg Șabat la Restaurantul Dumbrava cu Kiduș, binecuvântări, cântece și *tish* tradițional evreiesc.

Sâmbătă după-amiază au avut loc trei sesiuni Limmud, la care cei prezenți și-au putut alege tema și lectorul preferat, dintre următoarele: „Anul Sabatic – legătura cu pământul”, prim-rabin Rafael Shaffer; „Evreul preferat al lui Hashem”, Aurel Iovițu; și „Comunitatea din punctul de vedere al psihologiei – trecut, prezent și viitor”, Miriam Goleșcu.

Leșirea din Șabat a fost marcată printr-o Havdala specială, ca de fieca-

re dată la seminarul Bereshit, cu binecuvântări pentru noua săptămână. „Ceremonia de Havdala vine cu urarea pe care ne-o facem unii altora de a avea o săptămână bună, sperând că vom primi numai și numai vești bune. Mă bucur că suntem din nou împreu-

nă. Țin să vă mulțumesc tuturor celor prezenți, precum și FCER care ne-a dat posibilitatea să fim aici”, a spus cu acest prilej Israel Sabag. A fost o petrecere în adevăratul sens al cuvântului, cu voie bună și muzică tradițională aduse de Bucharest Klezmer Band și de Maia Morgenstern.

Sesiunea plenară de închidere Bereshit 22

Profesoara Nehama Weingarten Mintz a susținut ultima prelegere în cadrul seminarului de Bereshit, aducând în discuție tema potopului. Ea a vorbit despre simbolistica unor momente din povestea potopului biblic. Unul dintre elementele analizate a fost semnificația primului mesager pe care Noe îl trimite pentru a vedea dacă ploaia s-a oprit, și anume corbul. În cele mai multe interpretări pe care le întâlnim la acest pasaj biblic, se consideră că, asemenea porumbelului, corbul știa de misiunea ce i-a fost

încredințată. Profesoara Weingarten Mintz a propus însă o perspectivă diferită, prin care ar trebui să privim situația corbului ca fiind una altfel decât cea a porumbelului: trimiterea corbului reprezintă mai curând un act tehnic, reflex, pe când misiunea porumbelului era una clară, dar gestul lui Noe de a trimite porumbelul este unul mai intim, mai conștient. Eșecul corbului poate fi interpretat și prin prisma diferențelor structurale, arhetipale dintre cei doi emisari: corbul, ca pasăre ce revine întotdeauna acasă, iar porumbelul, ca pasăre ce caută mereu să își facă o nouă casă. Plecând de la această distincție simbolică, profesoara a vorbit în încheiere despre conceptul de „acasă”, devenit atât de problematic în ultimul an, din cauza atentatelor teroriste din octombrie 2023: „Conexiunea cu lumea noastră internă și naturală, conștiința care ne spune că ne vom ridica din nou ne dau încrederea că vom depăși acest potop.”

„De fiecare dată, cuvântarea de încheiere se naște chiar la finalul evenimentelor, nu se pregătește înainte, căci trebuie ținut seama de toate discuțiile care au loc în zilele acestei adunări și de toți cei care au participat”, a spus Israel Sabag în discursul de închidere al seminarului Bereshit. „În încheiere voi relua ceva ce a menționat și Silviu Vexler: s-a vorbit despre sinagogi, despre orașe în care avem sinagogi mari, ca Iași sau Timișoara, dar trebuie să avem viață în aceste sinagogi, trebuie ca evre-

ii să fie prezenți în aceste locuri. Pe 22 decembrie vom avea un program care se va desfășura pe tot teritoriul României, în toate comunitățile: doamna Mona Bejan, directoarea Departamentului de Asistență Medicală, împreună cu JCC vor construi și vor derula acest program. Cu ocazia sărbătorii de Hanuca, oamenii vor primi, pe lângă pachetele obișnuite, și o mezuza, iar cu ajutorul dumneavoastră aceste pachete vor ajunge la destinație. Sperăm ca Bereshit să aducă un pic de vigoare în viața voastră și în sinagogile noastre. Aș vrea să-i felicit în primul rând pe cei care au fost responsabili pentru această ediție de Bereshit. Aș vrea să vă mulțumesc pentru toate mesele oferite care au fost cașer. Aș mai vrea să vă felicit și pentru reînnoirea frumoasei sinagogi din Bacău. Sper să preluați de la această ediție de Bereshit spiritul de pace și spiritul Israelului în căminele dumneavoastră. Și mai sper să fiți activi în comunitățile voastre: indiferent că ele sunt mari sau mici, implicați-vă în viața comunitară!”, a mai spus di-

rectorul JDC România, Israel Sabag, care a adus o mulțumire specială madrihilor acestei ediții Bereshit: Silvia Panaite, Moriann Cohen-Tzedec, Orli Borta, Morad Iancu, Aurel Iovițu și Oana Năcuță.

COMUNITĂȚI

Tulcea

Motive de bucurie

Vizita președintelui FCER în comunitatea tulceană

În ziua de 25 noiembrie 2024, domnul Silviu Vexler, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, a efectuat o vizită la Tulcea, în Templul Israelit, în cadrul campaniei electorale pentru alegerile la Camera Deputaților, din data de 1 decembrie 2024. Au fost prezenți membri ai comunității evreilor din Tulcea, precum și o serie de invitați.

Domnul președinte Silviu Vexler

a prezentat activitatea parlamentară desfășurată în mandatul 2020-2024, proiectele legislative pe care le-a pro-

pus și care au fost adoptate, dar și problemele cu care s-a confruntat în timpul activității de parlamentar, de reprezentant al membrilor comunităților evreiești din România. Membrii comunității i-au adresat întrebări și au făcut propuneri referitoare la viața evreiască din Tulcea. Discuțiile au

fost constructive, iar întâlnirea a decurs cu amabilitate și prietenie.

Spectacol de excepție în Templul Israelit din Tulcea: opera Nabucco, de Giuseppe Verdi

La 16 noiembrie 2024, Templul Israelit din Tulcea, în parteneriat cu Primăria Municipiului Tulcea, a organizat un spectacol muzical cu opera *Nabucco*, de Giuseppe Verdi, realizat de Asociația Divas. Au participat soliști și muzicieni de înaltă clasă artistică: Diana Gheorghe, soprană, Fang Shuang, bariton, George Bognar, bas, Lăcrămioara Crihana, mezzosoprană, Paul Celmare, tenor, Călin Paraschiv, bariton, Ana Maria Soponaru, soprană, Lia Mareș, pian, Marius Bănică, vioară,

Victor Bădoi, vioară, Marius Mărgean, violă, Cătălin Pasoi, violoncel. Muzicienii sunt angajați și colaboratori de la Opera Națională din București, Orchestra Națională Radio, Teatrul

Național de Operă și Operetă „Nae Leonard”, Universitatea Națională de Muzică. Momentul impresionant al spectacolului a fost *Va, pensiero* (corul sclavilor evrei), cor format din copii de la clasele primare de la Liceul de Arte „George Georgescu”, împreună cu interpreții din spectacol.

Comunitatea Evreilor din Tulcea mulțumește Asociației Divas, concept și interpretare artistică, doamnei Cerasela Cărare, îndrumătoarea corului de copii, hotelului Europolis, logistica, arhitectei Andreea Măriuța Sitaru, creație grafică, DIAP, servicii publice Tulcea, și tuturor tulcenilor care au ajutat la realizarea acestui spectacol de excepție.

Solomon FAIMBLAT,
președintele CE Tulcea

Zalău

Comunitățile, împreună la Bereshit 22

Si în luna noiembrie, comunitatea noastră a fost una activă, organizând întâlnirile lunare cu membrii comunității. De asemenea, mai mulți membri ai comunității noastre au participat, alături de președintele CE

Zalău și de familia sa, la evenimentul mult așteptat, Bereshit 22, desfășurat la Bacău.

A fost un prilej de bucurie să ne reîntâlnim cu prieteni dragi din alte comunități din țară și, bineînțeles, ne-a onorat participarea și dialogul susținut de domnul președinte al FCER, deputatul Silviu Vexler, care ne-a arătat și ne-a demonstrat puterea și dorința dumnealui de a fi uniți și implicați în viața comunitară.

Cu toții am fost impresionați de învățămintele transmise de profesorii veniți din Israel și de către prim-rabinul Rafael Shaffer în cadrul seminarelor organizate. Încântați am fost și de prezența formației Bucharest Klezmer Band și de cea a doamnei Maia Morgenstern, care ne-au binedispus cu muzica atât de îndrăgită.

Mulțumim organizatorilor pentru

ediția Bereshit 22! Ne dorim cât mai multe evenimente împreună, pentru a ne bucura și a ne menține identitatea

noastră iudaică și, foarte important, pentru a transmite generației de tineri evrei să fie puternici și mândri de moștenirea lor.

Cristina Chaya HAS

Suceava

Oaspeți de seamă

În luna noiembrie au continuat vizitele la sinagogă, conform convenției încheiate între Comunitatea Evreilor din Suceava și Colegiul Național „Ștefan cel Mare” din Suceava, clase de elevi vizitând Sinagoga

Gah și exprimându-și curiozitatea cu privire la istoria evreilor din oraș și la istoria Holocaustului.

De asemenea, am avut plăcerea de a primi vizita domnului dr. Grant Thomas Harward, istoric american, și a domnului Emil Ursu, director al Muzeului Național al Bucovinei. În cadrul acestor vizite, președintele CE Suceava, prof. Sorin Golda, a prezentat istoria Comunității Evreilor din Suceava și istoria Sinagogii Gah. S-a mai vorbit despre numărul evreilor din comunitate în prezent, precum și despre activitățile care se desfășoară pe parcursul anului în comunitate.

O altă vizită recentă, care ne-a bucurat, a fost aceea a președintelui Federației Comunităților Evreiești din România, deputatul Silviu Vexler, care a avut un dialog constructiv cu membrii Comunității Evreilor din Suceava.

Daniel CURIC

Iași

Printre felurite soiuri de crizanteme și dalii, în Grădina Botanică din Iași

În secțiile exterioare și în complexul de sere al Grădinii Botanice „Anastase Fătu” din Iași a fost deschisă Expoziția „Flori de toamnă, fructe și semințe”, expoziție inaugurată în anul 1976 și aflată anul acesta la a XLVIII-a ediție. Expoziția a fost organizată în cadrul Zilelor Universității

„Al.I. Cuza”, prilejuate de împlinirea a 164 de ani de la fondarea acestei universități ieșene. Organizată sub genericul *Alegorii vegetale*, expoziția din acest an a invitat vizitatorii la meditație și reverie în complexul de sere și în arealul exterior, unde au fost expuse multicolore crizanteme și eșantioane

de diverse fructe și semințe ce provin din colecțiile științifice ale grădinii din Iași, cea mai veche grădină botanică din țară.

Într-o frumoasă dimineață de final de octombrie, luminoasă și destul de călduță, am pășit pe aleile grădinii împreună cu 20 de seniori din comunitatea evreiască ieșeană și am fost întâmpinați de Doamna Toamnă într-o minunată rochie de bal, o frumoasă alegorie vegetală realizată de maeștrii florarii ai grădinii. Peste tot, la fiecare pas, am întâlnit interesante amenajări alegorice cu flori, fructe și semințe, create cu imaginație și mult talent de personalul grădinii.

Aleile străjuite de dalii, dimitrițe (sau tufănele), cu un parfum discret și culori minunate, încântă sufletul și ochiul și reflectă frumusețea, diversitatea și fragilitatea vieții. În expoziție sunt prezentați 463 de taxoni din grupa genului *Chrysanthemum*, între care soiuri românești și internaționale de crizanteme, 226 de varietăți, și 212 varietăți de dimitrițe (tufănele). De asemenea, sunt expuse și specii ale genului care provin din flora spontană de pe diverse continente.

Cu toții am admirat diferitele păsări executate din ramuri uscate de răchită și am remarcat creativitatea angajaților și talentul lor în realizarea unor noi elemente decorative.

Au fost câteva ore de frumoasă și instructivă relaxare și odihnă în mijlocul naturii, într-un spațiu de poveste, printre copaci, în compania minunatelor flori multicolore.

Martha EȘANU

Dej

O vizită care a adunat comunitatea

În data de 5 noiembrie ne-am bucurat de vizita domnului Silviu Vexler, președintele Federației Comunităților Evreiești din România și deputat în Parlamentul României, ocazie cu care ne-am reunit în sinagoga comunității, împreună cu admo-

ral Paneth Michael, pentru a împărtăși din activitățile și din proiectele trecute și viitoare ale comunității noastre, asigurându-l pe domnul deputat Silviu Vexler de sprijinul nostru la alegeri, mai cu seamă în contextul îngrijorării generate de ascensiunea extremei drepte în țara noastră și al tensiunii din societate, generate de discursul public extremist.

Amintim, de asemenea, că în aceste zile, cu sprijinul Primăriei Municipiului Dej, au început lucrările de restaurare la monumentul Holocaustului din fața sinagogii, monument inaugurat în anul 1947.

Yael GROSS,
președinta CE Dej

COMUNITĂȚI

Tecuci

Ne-am bucurat de distinșii noștri oaspeți

Miercuri, 20 noiembrie 2024, comunitatea tecuceană a beneficiat de un eveniment cu totul și cu totul deosebit. În fața membrilor comunității, precum și a numeroși membri simpatizanți ai comunității tecucene s-au aflat doi dintre cei mai importanți reprezentanți ai conducerii FCER, respectiv președintele, deputatul Silviu Vexler, și vicepreședintele, ec. Ovidiu Bănescu.

Distinșii oaspeți au început prin a face o vizită la muzeul recent inaugurat la balconul sinagogii, unde pe timpuri veneau femeile la principalele sărbători iudaice. Aici, conducerea comunității a adunat documente și obiecte din cele mai vechi timpuri. Totul s-a realizat cu forțe și fonduri proprii, mulțumind și pe această cale fa-

miliei Nichi și Tatiana Munteanu pentru eforturile depuse în acest sens.

Apoi, președintele și vicepreședintele FCER au intrat în sinagoga frumos aranjată și bine încălzită, pentru a sta de vorbă cu membrii comunității. Președintele comunității, Iancu Aizic, a făcut o scurtă prezentare a activității comunității și apoi a vorbit despre frumoasele rezultate ale activității de deputat a domnului președinte Silviu Vexler în cele două mandate, 2016-2020 și 2020-2024, opt ani în care deputatul nostru a inițiat și a realizat mai multe proiecte, de unele dintre ele beneficiind, pe lângă minoritatea evreiască, și alte etnii. Președintele Iancu Aizic a ținut să menționeze că, în urma consultării unor documente legate de activitatea deputatului Silviu Vexler, în cei opt ani acesta a avut circa 120 de luări la cuvânt de la tribuna Parlamentului, a efectuat zeci de vizite în Israel și în alte țări și a primit la sediul FCER numeroase personalități din țările lumii. Aspecte din aceste întâlniri sau luări la cuvânt au fost expuse publicului pe un ecran cu ajutorul operatorului de date Aurel Pisaroglu.

A fost apoi invitat să ia cuvântul vicepreședintele FCER, ec. Ovidiu

Bănescu. Acesta a arătat frumoasele realizări de care beneficiază acum în toată țara membrii comunității și mai ales asistații, multe dintre ele prin proiecte și fonduri obținute de la guvern prin eforturile deputatului Silviu Vexler. În continuare, deputatul Silviu Vexler a prezentat cele mai importate realizări din acești ultimi opt ani, după care au urmat întrebări din partea publicului, la care deputatul nostru a răspuns cu mare plăcere. Discuțiile au continuat și în sala special amenajată unde s-au servit un suc, o cafea, o prăjitură sau un coniac Kvint, toate oferite cu mult drag de conducerea comunității. O întâlnire încheia-

tă cu multă voie bună și mai ales cu mulțumiri adresate distinșilor oaspeți pentru că au inclus în traseul lor și Tecuciul care așteaptă oricând oaspeți, de oriunde ar veni aceștia.

Iancu AIZIC,
președintele CE Tecuci

La mulți ani, Silviu Vexler!

Anul acesta, mesajul aniversar pe care dorim să-l transmitem lui Silviu Vexler, președintele FCER și deputat reales, trebuie să cuprindă, în afara obișnuitelor „la mulți ani!”, „sănătate!”, „multe bucurii împreună cu familia!” și adăugirea „să ai tăria să rezisti!”. Deoarece aniversarea domniei-sale nu se desfășoară sub cele mai bune auspicii, ci într-o atmosferă generală de proliferare a antisemitismului în lume, care până de curând am crezut că ne va afecta mai puțin, dar nu a fost așa.

În ultimele săptămâni și-a făcut virulent simțită prezența antisemitismului autohton, în condițiile în care suntem martorii reactivării și relansării legionarismului cărui suntem nevoiți să-i facem față, iar în primele rânduri ale confruntării se află președintele Federației și deputatul nostru. Deși atât de tânăr, lui Silviu Vexler nu i-a fost niciodată teamă să-i înfrunte pe antisemiți și pe antisraelieni, oricine ar fi fost ei; el a putut să-i combată,

nu cu scandal, ci cu argumente pertinente, convingându-i și pe cei mai mulți colegi parlamentari care, de fiecare dată, i-au susținut inițiativele. În același timp, Silviu Vexler a fost un prieten adevărat al Israelului în clipele sale cele mai grele. Dar tăria lui Silviu Vexler se manifestă cel mai pregnant când este vorba de apărarea și susținerea membrilor comunității evreiești din România, cu principalul obiectiv de a oferi generației de aur, printre care mulți supraviețuitori ai Holocaustului, o bătrânețe liniștită, fără griji (în măsura în care condițiile permit) și de a garanta un viitor pentru viața evreiască din România.

De aceea, mai ales în acest context tensionat social și politic, îi transmitem felicitările noastre și urarea de AD MEA VEESRIM nu numai în numele redacției noastre, ci și în cel al tuturor evreilor de la noi, indiferent dacă sunt sau nu membri ai comunității, deoarece Silviu Vexler îi reprezintă fără discriminare. (R.E.)

La mulți ani, Ovidiu Bănescu!

Tânăr la suflet și în gândire, ec. Ovidiu Bănescu, vicepreședintele Federației Comunităților Evreiești din România, își serbează ziua înconjurat de familie, prieteni și colegi. Ovidiu este unul dintre membrii triadei care se află în fruntea comunității din țară și care pune în practică deciziile luate de Consiliul de conducere, oricât de grele ar fi ele. Marele lui talent este că găsește întotdeauna soluții, ajutat în primul rând de îndelungata lui experiență de

leadership. Vicepreședintele FCER este foarte conștient de situația cu care se confruntă azi comunitățile evreiești din Israel, din celelalte țări și de la noi, și el nu pregetă să depună eforturi pentru a le face față și pentru a oferi, chiar și în aceste condiții, o viață civilizată și demnă membrilor comunității, indiferent de vârstă.

Îi urăm din toată inima energii nelimitate și mulți ani de aici încolo, pentru a-și putea folosi în continuare acest dar. (R.E.)

AD MEA VEESRIM!

Președinți de comunități născuți în luna ianuarie

Raoul Vizental

Președintele CE Arad, Raoul Vizental, a reușit să se dovedească un priceput gospodar al uneia dintre cele mai puternice comunități bănățene, având de continuat frumoasa moștenire a tradițiilor evreiești care i-au construit prestigiul în viața comunitară din România. Organizează evenimente culturale, cultivă bune relații cu oficialii locali, cu reprezentanți ai cultelor, ai organizațiilor de minorități naționale. E receptiv la solicitări, majoritatea făcute de asistați.

Yael Gross

Președinta CE Dej, Yael Gross, aleasă nu demult la conducerea comunității, a știut să se facă remarcată prin devotamentul și energia manifestate în conservarea patrimoniului sacru: a reînălțat Memorialul victimelor Ghetoului din Bungești, a făcut demersuri pentru reabilitarea Sinagogii Mari din oraș, organizează evenimente în memoria victimelor Holocaustului, promovează educația iudaică, reunește oamenii în jurul comunității, este atentă la problemele asistaților, este o prezență constantă în paginile noastre comunitare.

Nadia Ustinescu

Președinta CE Brăila, Nadia Ustinescu, este de mult cunoscută în viața comunității sale, chiar înainte de a activa propriu-zis în cadrul său, ajutând oamenii la nevoie prin calitatea ei de cadru medical, când regretatul președinte David Segal z.l. o solicita. Pune suflet în tot ceea ce face pentru bunul mers al comunității: viață religioasă, culturală, patrimoniu sacru, economic și, firește, asistență socială. Organizează remarcabile evenimente culturale, multe de neuitare a lui M. Sebastian, împreună cu muzeul și cu teatrul „Maria Filotti”.

Robert Paul Roth

Președintele CE Brașov, Robert Paul Roth, are școala conducerii comunitare deprinsă de la tatăl lui, regretatul președinte Tiberiu Roth z.l.: devotament, spirit gospodăresc, energie. Gestionează cu succes o comunitate puternică, ce are obiective iudaice de mare interes turistic, dat fiind că Brașovul, aflat într-una dintre zonele turistice cele mai cunoscute și frecventate din România, se bucură de prezența constantă a vizitatorilor. Este profund atașat față de sionism.

Benamina-Ides Vladcovschi

Președinta CE Iași, Benamina-Ides Vladcovschi, e de mult atașată vieții comunitare: mai întâi ca destoinic secretar de comunitate, sprijinindu-l cu succes pe președintele Abraham Ghiltman z.l., apoi, dovedindu-și înzestrările organizatorice, aleasă fiind în fruntea comunității. Menține cu dăruire prestigiul unei comunități de bogată tradiție. Participă la programele de educație iudaică organizate de FCER și Joint. Ripostează față de emergența antisemitismului azi prin comemorarea victimelor Pogromului de la Iași, din 1941.

Tiberiu Baruch

Președintele CE Sibiu, Tiberiu Baruch, a convins printr-o prestație de bună calitate că este demn să conducă o comunitate de frumos renume construit vreme de decenii de fostul președinte Otto Deutsch, acum stabilit în SUA, ca să fie împreună cu copiii și nepoții. Este un om de nădejde în orice acțiune întreprinde: de la aniversările celor mai vârstnici membri din comunitate la evenimente religioase, culturale, comemorative. Cultivă bune relații cu autoritățile locale, cu reprezentanții organizațiilor de minorități naționale și ai cultelor.

COMUNITĂȚI

Moinești

O legendă vie – Moinești

Aceasta este o carte scrisă de Solomon Șapira, apărută într-o primă ediție în anul 1989, la Ierusalim. Cartea a fost reeditată de Josephine Kohlenberg, copreședinta Fundației Leolam (fundație care are ca scop păstrarea tradițiilor evreiești în Moinești, județul Bacău), într-un volum apărut la începutul anului 2024. Prima parte a acestui volum este cartea propriu-zisă, urmând un capitol în care urmași ai unor persoane prezentate în carte aduc completări la poveștile strămoșilor lor din Moinești. De exemplu, Andrea Bernard (fiica Ioanei Măgură-Bernard), Mike Cohn și Murray Moinester (cel cărui fundația îi datorează republicarea acestei cărți).

Au mai fost adăugate și alte două anexe a căror autoare este Mihaela Rusu, o activă promotoare a istoriei evreilor din Moinești și nu numai. În

aceste anexe ea prezintă rezultate ale cercetării făcute în contextul apariției acestui volum, articole din blogul fundației „Istoria evreilor din Moinești” și un istoric al familiei Theiler. Iosef Theiler a fost cel mai cunoscut proprietar de zăcăminte de petrol din zona Moineștiului, consilier al comunei Moinești la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

Cartea se încheie cu o prezentare făcută de Beatrice Kohlenberg, prezentare ce vizează Cimitirul Evreiesc din Moinești și Fundația Leolam.

O carte interesantă, cuprinzând documente și mărturii valoroase pentru istoria Moineștiului, și care poate fi punct de plecare pentru ceea ce a însemnat viața multor oameni care au marcat domenii ale culturii evreiești și universale.

Această ediție a fost publicată în limba română, engleză și franceză de către Josephine Kohlenberg și poate fi cumpărată de pe site-ul Amazon.

Serena ADLER

Sibiu

Limbajul comun al umanității s-a auzit din nou în Sinagoga Mare

Duminică, 17 noiembrie 2024, Sinagoga Mare din Sibiu a fost gazda unui nou concert special de muzică klezmer și transilvăneană, cu Zoë Aqua și trupa. În ciuda frigului, ne-au onorat cu prezența peste 120 de spectatori și au făcut din aceasta o seară unică, memorabilă.

Zoë Aqua este bine cunoscută în cercurile klezmer, ca fiind unul dintre tinerele talente de violoniști care apelează profund la tradiție, în efortul de a oferi publicului o experiență muzicală palpitantă.

Majoritatea tradițiilor populare est-europene au supraviețuit până în secolul al XXI-lea, în timp ce tradițiile populare ale evreilor est-europeni au fost întrerupte de Holocaust. Supraviețuitorii evrei au plecat în Israel sau în America unde, ca hasidimii Satmar, au lucrat pentru a reconstrui atmosfere

ra intelectuală și religioasă ce fusese distrusă.

Zoë Aqua și trupa combină cele două tradiții, klezmer și transilvăneană, în compoziții proprii, care dau senzația unică a muzicii tradiționale, conduse de un primas experimentat, însoțit de o trupă de muzicieni tancház maghiari experimentați. I-au încântat pe cei prezenți: Zoë Aqua, vioară; Kálmán Szoporos, braci; Károly Dénes, contrabas; Gergő Réman, țambal. Invitată a fost Annie Aqua, vioară.

Zoë Aqua este violonistă, compozitoare și educatoare. În 2018 a vizitat pentru prima dată Transilvania și a fost fascinată de muzica și cultura locale. În perioada 2021-2023 a locuit la Cluj ca bursier de cercetare Fulbright, studiind stilurile autohtone de la muzicieni populari din Transilvania și Maramureș. În 2022 a lansat un album de lungă durată cu compoziții originale înregistrate cu muzicieni est-europeni, intitulat *In Vald Arayn* (În pădure), care îmbină influențe din muzică klezmer, muzică transilvăneană, muzică hasidică, muzică lăutărească și, mai mult, pentru a medita asupra modurilor în care muzica evreiască și neevreiască din Europa de Est sunt în conversație una cu cealaltă.

Tiberiu BARUCH,
președintele CE Sibiu

„Să căutăm să păstrăm, să căutăm să construim, să căutăm să fim prieteni cu toți cei de aici”

Interviu cu acad. prof. dr. CORNELIU SABETAY, președintele CE Craiova

Față-n față!

Viața de lider comunitar a profesorului Corneliu Sabetay, somitate a lumii medicale românești, se confundă cu viața postdecebristă a comunității craiovene. „Cred că sunt, poate, cel mai vechi președinte de comunitate din țară, cu primul mandat primit acum peste 34 de ani – spune președintele comunității craiovene. Cele mai importante momente ale vieții comunității noastre sunt legate, în primul rând, de menținerea ei, în ciuda scăderii numărului de membri și a întinderii deosebit de mari, de la Orșova până aproape de Pitești”, luând în calcul și obștile arondate. Raportat la această suprafață, numărul de enoriași este mic: „140 de membri, aceștia incluzându-i și pe cei din familii mixte. Am organizat toate sărbătorile evreiești astfel încât să-i putem invita pe toți alături de noi.”

Sinagoga, cimitirul, enoriașii: cele trei direcții de menținere a comunității

Președintele a luptat din răzputeri pentru păstrarea integrală a patrimoniului comunitar, „în așa fel încât edificiile să arate că aici a existat o comunitate veche de câteva sute de ani. Au fost și pierderi dureroase, care nu ni se datorează: Liceul «Lumina» din Craiova și sinagoga din Turnu Severin. Îmi pare rău că nu le-am declarat obiecte de interes național. Poate, în felul acesta, ar fi putut fi salvate.”

Un succes a fost programul de perpetuare a vieții comunitare, configurat în trei direcții: sinagoga, cimitirul, enoriașii. Una dintre cele trei sinagogi care au existat în Craiova „s-a prăbușit în 1964, din cauza unor chestiuni de existență structurală a clădirii”. A doua, cea sefardă, a fost distrusă la cutremurul din 1977. Obiectele de cult iudaic salvate se regăsesc în singura sinagogă rămasă în activitate, unde „elemente sefarde se împletesc cu cele așkenaze”.

Buna întreținere a cimitirului este o continuă provocare. „Cimitirul are o suprafață enormă: peste 36.000 m.p., și o vechime de peste 250 de ani. Este locul care păstrează amintirea unei

comunități cu o contribuție mare la dezvoltarea culturală și economică a acestui oraș-capitală a regiunii Oltenia. Cimitirul este îngrijit în permanență. Pentru aceasta am construit o casă în incintă”, prevăzută cu toate facilitățile, pentru îngrijitor și familia lui. Comunitatea acoperă cheltuielile de întreținere. „Am plantat în cimitir pomi fructiferi.” Din producția de fructe, paznicul și familia lui se pot întreține. „A trebuit să facem mereu lucrări de erbicidare, de întreținere.” Remunerarea îngrijitorilor de cimitire este abordată în întâlniri cu forurile în drept din FCER. „Nu știu cum să fac ca acești oameni să nu ne lase. Pentru că a ne lăsa cimitirele înseamnă a ne lăsa tot ce avem ca istorie timp de sute de ani.” Corneliu Sabetay are permanent grijă să apropie oamenii de comunitate. „Am căutat să le cunosc problemele și să-i ajut cu tot ce se poate din punctul de vedere al asistenței medicale.” La Caracal nu mai trăiesc evrei, dar președintele încearcă să păstreze vestigiile comunității de acolo, prin donații de obiecte de cult iudaic din sinagogă Muzeului bucureștean al Holocaustului și preconizatului, sub auspiciile INSHR, Muzeu Național de Istorie a Holocaustului, din Capitală. De asemenea, la Muzeul de Istorie din Caracal există o secțiune consacrată fostei comunități evreiești din oraș. La Târgu Jiu există un singur evreu, medic stomatolog reputat. Cimitirul e îngrijit

cu ajutorul primăriei și în colaborare cu biserica ortodoxă locală. La Orșova trăiesc 11 evrei, invitați întotdeauna la evenimentele organizate de comunitatea craioveană. Privitor la manifestările culturale, profesorul enumeră câteva recente: conferința și dezbaterile despre evrei laureați ai Premiului Nobel; prelegerea despre Holocaust, ținută de profesorul în teologie ortodoxă creștină dr. Mihai Dragomirescu; vizite ale elevilor la sinagogă.

„Când te trezești de dimineață, să ai grijă să te gândești dacă și în ziua aceea poți face un bine”

Memorie și recunoștință, valori morale evreiești, sunt ilustrate prin evocări – miniportrete ale mentorilor comunitari: înaintașul său la conducerea comunității, Iancu Zimmer; tatăl lui, președinte al comunității sefarde; șef-rabinul Moses Rosen; prim-rabinul Ernest Neumann; acad. prof. dr. Nicolae Cajal z.l., „unul dintre cei mai de valoare conducători pe care i-a avut Federația după 1990”; av. Iulian Sorin, dr. Aurel Vainer. În spiritul celor învățate de la predecesori, „am căutat să fac o alianță prietenoasă cu celelalte etnii din orașul nostru”, afirmă Corneliu Sabetay. Mottoul lui comportamental se axează pe buna înțelegere

între oameni, într-un oraș multietnic cum este Craiova: „Când te trezești de dimineață, să ai grijă să te gândești dacă și în ziua aceea poți face un bine pentru toți cei lângă care trăiești.” Crede că „exemplul personal” este cel mai eficient mijloc de combatere a antisemitismului. Prin tot ceea ce a făcut și ce face, profesorul dovedește că este un bun român – a fost timp îndelungat consilier municipal și județean, „sfătuitor în probleme de învățământ și sănătate pentru primar și președinte de consiliu județean” – și un bun evreu. Fiul lui, medic specialist neurolog, este șef de clinică la Spitalul Hillel Yaffe din Haifa. Toți ambasadorii Israelului în România de după 1990, de la E.S. Avshalom Meggidon până la E.S. Reuven Azar, care au vizitat urbea, au vizitat și comunitatea craioveană. Profesorul Sabetay crede că „familia reprezintă piatra de temelie a unei vieți armonioase”. Rolul cel mai important revine soției: „Este cu mine în toate lucrurile zi de zi, l-a adus pe lume pe băiatul nostru.” În afară de cuscrul Vasile Socea, conducător al formațiilor de muzică klezmer ale comunității clujene, personalitate a orașului, toți ceilalți sunt medici.

Perspective

Profesorul Sabetay preconizează sărbătorirea Hanucăi 5785 la sinagogă, într-un cadru mai restrâns, fiindcă Hanuca din acest an se derulează între Crăciun și Revelion. Om de știință, autor a 15 cărți, laureat de două ori cu Premiul Academiei de Științe Medicale din România, membru de onoare al instituției, Corneliu Sabetay pregătește ediția a treia a *Tratatului de patologie chirurgicală*, împreună cu prof. dr. Irinel Popescu și cu prof. dr. Vlad Ciurea.

– Cum vedeți viitorul comunității evreiești din România?

– În funcție de cum va fi politica statelor din Europa, politica americană, politica statului român, comunitatea evreiască, oricât de mică, din România va trăi. Cert este un lucru: să căutăm să păstrăm, să căutăm să construim, să căutăm să fim prieteni cu toți cei de aici.

Iulia DELEANU

Copii și pensionari, programe diferite, aceeași pasiune

Copiii și adolescenții din cadrul JCC Timișoara au avut recent programe în cadrul cărora au aflat despre concepte importante din iudaism, precum: întrajutorare, vizitarea celor bolnavi și în nevoie, *tikun olam* etc. Ei au avut și șansa să realizeze sfeșnice din ghips pentru lumânările de Șabat, printr-o tehnică foarte interesantă. Cu aceeași ocazie au discutat despre însemnătatea zilei de Șabat, despre importanța sa spirituală pentru evreime. Fiecare și-a decorat propriile sfeșnice în modul în care imaginația și creativitatea i-au permis.

Copiii și adolescenții au și ieșit din sediul JCC, vizitând în compania lui Lihi, madriha lor, diferite obiective ale orașului.

Pe de altă parte, cei care frecventează centrul de zi pentru seniori al comunității au început deja să realizeze foarte frumoase lucrări cu teme de Hanuca. Dacă la sărbătorile de toamnă au creat sute de semne de carte și căni pictate, de această dată vor să îi încante pe participanții la programe cu creativitatea lor debordantă. Doamna Judith Hirschl, care inițiază mereu diverse ieșiri din iubita monotonie a rummy-ului – excursii, vizite la expoziții, conferințe etc. –, a început recent să o aibă din nou invitată pe doamna Dana Ganz care face cu participanții exerciții fizice foarte ușoare, adecvate vârstei.

La serile de Șabat petrecute împreună de membrii comunității stau la aceeași masă aproape 100 de participanți. Oneg Șabatul este momentul așteptat săptămânal cu mare emoție. Este ocazia de a povesti, de a fi împreună în familie. Participanți de toate

vârstele petrec un timp plăcut și util împreună, un timp al normalității și al tihnei într-o lume care devine din ce în ce mai dezaxată.

Recent, seara de Șabat care a premers celebrarea de 1 Decembrie a fost dedicată cu mare drag atașamentului pentru România, țara care ne este „acasă” de secole, pe care evreii români o iubesc și o au mereu în gân-

durile lor. A fost un Șabat în care tradiția evreiască și gândul la binele țării în care viețuim s-au împletit armonios. S-au consumat, cu această ocazie, delicioase sarmale cașer și mămăliguță, bucate atât de îndrăgite de toți cei prezenți. (L.F.)

tradiționale au întregit o minunată seară de Șabat, pe care dorim să o repetăm cât mai curând.

Mai notăm faptul că, nu demult, conducerea Comunității Evreilor din Iași a participat la un eveniment organizat de Primăria Municipiului Iași în parteneriat cu comunitățile etnice locale, la Centrul Internațional de Artă Contemporană Baia Turcească. Acțiunea – la care au fost prezenți Mihai Chirica, primarul municipiului Iași, și prof. Moshe Groper, consilier al primarului pentru relația cu comunitățile etnice – a fost un bun prilej de prezentare a bilanțului activităților culturale și educative organizate de primărie, de reafirmare a dialogului interreligios și, nu în ultimul rând, de celebrare a păcii în diversitate.

Silvian SEGAL

Activități la final de an

Membrii comunității ieșene au participat vineri, 15 noiembrie, la o seară specială de Oneg Șabat, desfășurată, ca de fiecare dată, într-o autentică atmosferă evreiască.

După serviciul religios a urmat masa festivă organizată la restaurantul ritual al comunității. Președinta Comunității Evreilor din Iași, Benjamin-Ides Vladcovschi, a vorbit despre

însemnătatea acestor întâlniri pentru menținerea unei vieți evreiești active și i-a invitat pe cei prezenți să vină la evenimentele lunii decembrie, când, alături de tradiționala acțiune caritabilă Livratorii de Lumină, organizată pe data de 22 decembrie, vor mai avea loc Atelierul de Gogoși (15 decembrie), Mezuzah Day – o Mezuză pentru Fiecare Casă (22 decembrie) și Hanuka Party (29 decembrie).

În continuare, rabinul Yehoshua Aharonovitch a rostit binecuvântarea tradițională *Baruch ata Adonai, eloheinu melech ha'olam, hamotzi lechem min ha'aretz* cu care se începe masa de Șabat și a vorbit despre luna Kislev, a nouă lună a calendarului religios și luna în care celebrăm Hanuca. Mâncărurile gustoase, împreună cu frumoasele și îndrăgitele cântece

„Legătura dintre evreii din diaspora și cei din Israel este mai importantă ca niciodată, în aceste timpuri”

Interviu cu Israel Sabag, directorul JDC România

– Domnule Israel Sabag, înaintea serviciului de Kabbalat Șabat din Sinagoga Cerealiștilor, ați spus ceva care mi-a rămas în minte: sinagoga este inima oricărei comunități evreiești. Cum vedeți acest aspect în contextul reînnoirii sinagogii din Bacău?

– Mai întâi, România este faimoasă în lume pentru frumoasele, extraordinarele ei sinagogi. De la distrugerea Templului din Ierusalim, sinagogile sunt tot ceea ce ne-a rămas pentru a ne ține împreună. Sinagoga este casa Domnului, de aceea Federația Comunităților Evreiești din România și președintele Silviu Vexler depun atât de multe eforturi pentru a se asigura că, pe tot cuprinsul țării, sinagogile au parte de respect, că sinagogile vor rămâne acele edificii în care oamenii se vor simți în siguranță și mândri de identitatea și de valorile care îi aduc împreună. Sinagoga este simbolul trecutului, al prezentului și al viitorului nostru, așa că nu poate sta în ruină. Sinagoga trebuie restaurată de fiecare dată când e nevoie, trebuie să luptăm pentru a-i readuce frumusețea și strălucirea, acolo unde ele nu se mai văd. Iar aici, în România, datorită eforturilor lui Silviu Vexler și ale departamentelor Federației, care sunt implicate, datorită guvernului, comunităților evreiești și, de multe ori, primarilor din orașele țării, sinagogile se bucură de respectul cuvenit.

Dar asta nu e de ajuns. Clădirea

în sine are nevoie de suflet, de rugăciunile oamenilor, ea trebuie să fie plină de viață. Tocmai de aceea, de câte ori avem ocazia spunem că este nevoie ca măcar de Șabat sinagogile comunităților noastre să poată avea minian, iar membrii comunităților trebuie să facă un efort în acest sens.

– În ce măsură proiectul de a duce o mezuză în fiecare casă evreiască poate contribui la acest deziderat al anilor care urmează, de a-i aduce mai aproape de sinagogă pe membrii comunităților?

– Pe 22 decembrie vom avea în paralel două mari proiecte: „Light Delivery” și „Mezuzah Day”. JDC alături de FCER trebuie să facă multe astfel de activități pentru a aduce spiritul iudaismului în casele oamenilor. Și suntem conștienți că, în timp, oamenii vor înțelege că iudaismul se manifestă în fiecare casă evreiască; dar el trebuie manifestat și în sinagogă, adunându-ne, de sărbători și de Șabat. Noi avem nevoie să ne vedem, să ne sprijinim unul pe celălalt, iar sinagoga este cel mai bun loc pentru a face asta.

– Tot în discursul de Kabbalat Șabat ați spus că nu e vorba doar despre faptul că evreii țin Șabatul, ci mai ales despre faptul că Șabatul îi ține împreună pe evreii. Mergând mai departe, cum vedeți rolul Bereshit-ului, ca una dintre puținele ocazii, pe parcursul unui an, în care evreii din comunitățile din țară se adună în același loc pentru câteva zile?

– Este esențial să continuăm să organizăm ediții Bereshit, pentru că nu ne putem simți uniți cu adevărat în întâlnirile online. Trebuie să fim fizic împreună; dar, din păcate, nu putem organiza un Bereshit pentru fiecare Șabat. De aceea văd Bereshit-ul ca pe un catalizator, el ne încarcă bateriile pentru viața evreiască ce trebuie să fie prezentă în comunitățile din țară. Rugăciunile, activitățile comunitare trebuie să redevină un obicei, măcar în comunitățile mari și medii. Poate că va dura. Viața evreiască din România are un viitor, iar faptul că vom reuși să punem sinagogile în centrul comunităților, să le redăm viață și strălucire ne va aduce și mai multă împlinire. Comunitățile vor primi mai des oaspeți, turismul va fi impulsiv.

– În final, cum arată această ediție Bereshit în contextul războiului din Israel, care s-a întins deja pe mai mult de un an? Spuneți la început că profesorii din Israel, lectorii ediției a 22-a, și-au lăsat familiile acasă pentru a fi alături de evreii din România.

– România are o relație atât de specială cu Israelul, mai ales pentru că niciodată, în nicio situație nu a oprit relațiile diplomatice cu statul evreu. Dar mai este ceva esențial. Relația dintre evreii din diaspora și Israel este mai puternică și mai strânsă decât oricând. Evreii din toată lumea simt, mai ales în această perioadă, că sunt parte a aceluiași popor. Israelienii

Livratorii de Lumină 2024

Vino alături de noi duminică, 22 decembrie 2024, la ora 12:00, să aducem bucuria în casele seniorilor noștri. Livratorii de Lumină este nu doar o tradiție, ci și o mițva, o poruncă și o faptă bună, care ne apropie de valorile comunității noastre. Prin programul național Livratorii de Lumină, cei mai vulnerabili membri ai comunității noastre primesc un zâmbet, precum și cele necesare pentru o sărbătoare de Hanuca luminoasă, prin efortul unui grup local de voluntari inimoși.

Nou la ediția 2024: la inițiativa FCER-CM, cu sprijinul JDC, seniorii vizitați vor primi o mezuză – pe lângă pachetul tradițional de Hanuca, cu lumânări și dulciuri –, ce va fi montată, cu ajutorul voluntarilor, pe exteriorul sau interiorul tocului ușii persoanei vizitate (doar în cazul seniorilor care și-au exprimat deja dorința prealabilă pentru montarea unei mezuză).

Înscrie-te voluntar pe www.voluntari.jcc.ro și hai să facem o mițva. Află detalii despre proiect pe www.livratorii.jcc.ro.

Punct de întâlnire pentru plecarea către seniori: JCC București, str. Popa Soare, nr. 18, duminică, 22 decembrie 2024, ora 12:00.

Contact: 021-3202608 (Recepția JCC) sau 0760-670.922 (Sofia Nagy).
Adrian GUERON

simt tot acest sprijin care vine din afară, iar România a demonstrat că este unul dintre cei mai apropiați prieteni. Faptul că prim-ministrul român a vizitat Israelul aflat în război, de două ori într-un an, va rămâne în istorie. Este ceva remarcabil, pentru că nimeni altcineva nu a făcut asta pentru noi.

Iar ediția aceasta de Bereshit este asemenea unei punți, a unei legături între Israel și comunitatea de aici, într-o perioadă atât de dificilă. Este cel mai lung război prin care trece Israelul, iar prezența profesorilor israelieni aici, în aceste condiții speciale, este o dovadă de afecțiune pentru comunitatea evreiască din România. Legătura dintre evreii din diaspora și cei din Israel este mai importantă ca niciodată, în aceste timpuri. Fie că ești evreu în Olanda, în România sau în Israel, valul de antisemitism care s-a extins în toată lumea ne demonstrează tuturor că avem același destin, că suntem cu toții același popor, oriunde am fi.

George GÎLEA

Evreul și securitățile (II)

Bernhard Bogen – DUI „Brebu”

Odată cu transferul ca profesor de istorie la Liceul nr. 21 cu germana ca limbă de predare, Bernhard Bogen reintră în atenția Securității care decide să-i deschidă binecunoscutul DUI (dosar de urmărire informativă), în cazul său sub numele de cod „Brebu”. Odată intrat în pânza de păianjen a extrem de activei rețele de surse oficiale și neoficiale, informatori și colaboratori ai locotenentului major Nicolae Palade, cel care avea ca obiectiv liceul german, nu mai poate scăpa vigilenței atotprezentei Securități.

Să deschidem aici o paranteză: de ce era această școală bucureșteană un obiectiv atât de important, față de restul unităților de învățământ din municipiu? Răspunsul este simplu: aici se îngemănau dosarele-problemă menționate mai sus.

O altă anomalie este și faptul că Planul de Măsuri al Securității apare abia la trei ani de la deschiderea DUI, așa că primele informații apar în anul Războiului de Iom Kipur.

Informatorul VLADIMIR notează că, la numirea noului director, Bogen s-a exprimat către acesta cum că „iar este partidul la putere”, răspunsul fiind că „întotdeauna a fost”. Odată cu începerea Războiului de Iom Kipur, informatorul WALTER comunică faptul că Bogen vorbește cu admirație despre Israel și că nu se ferește de nimeni susținând că „era mai bine în trecut și ce bine este în Israel, nu comentează situația de pe front și că discută cel mai mult cu profesorul Cristescu pe care îl consideră ca fiind român cu adevărat”. Și fiindcă și bârba era material bun pentru organe, aflăm și că în cancelarie se discută cum de și-a putut permite profesorul Bogen să participe la o nuntă desfășurată în sala de marmură de la Athénée Palace.

Următoarea notă se referă la discuțiile deschise pe care le are cu profesoara Gertrude Zimring despre

război. Aici apare și o decizie legată de notă, mențiunea fiind „Zimring Gertrude – prof. de limba germană de origine ebraică (!) nu ne-a fost semnalată”, cerându-se intervenția sursei ȘTEFĂNESCU. Sursa se activează la comandă: „Bogen calomniază unii

conducători de partid: unii se lăfăiesc mai mult decât burghezia din trecut, ceea ce nu se petrece în Cuba și China” și are discuții îndelungate cu profesoara de matematică Singer (notată în alt dosar ca fiind „nepoata rabinului”) și cu Zimring, ambele evreice. Se succedea apoi noi acuzații de la colaboratoarea CARMEN: „Prof. Bogen favorizează mai mult clasele unde sunt evrei în raport cu clasele speciale de români. La clasele cu evrei este scandal, se spun bancuri, iar la clasele cu români nu lasă”.

Colaboratorul WALTER: „Bogen nu se ocupă de PTAP (n.b.: Pregătirea Tineretului pentru Apărarea Patriei) pentru că atunci când a fost întrebat în legătură cu această dispoziție de către maiorul de la Comisariat, Bogen a început să țipe că el nu se ocupă de acest lucru deoarece el a fost soldat evreu și a fost dat afară din armată și acum nu trebuie și nu vrea să se ocupe de pregătirea altora.”

La scurt timp, în luna ianuarie a anului 1974, ca urmare a unui număr de note semnate de informatorul VLADIMIR, colaboratorii WALTER și CARMEN, precum și de sursa ȘTEFĂNESCU, se redactează un referat în care se propune „să fie contac-

tat pentru atenționare și menținerea sub influența organelor de securitate”. O săptămână mai târziu, sursa SĂVESCU (de altfel cea mai longevivă sursă dintre cadrele didactice ale liceului, fost membru al Hitlerjugend, printre altele) indică într-o notă că îl apreciază pe profesorul Bogen care „citește în cancelarie dintr-o carte foarte veche în limba ebraică”.

Următorul element important din dosar apare pe 30 iulie 1976, odată cu alcătuirea Planului de Măsuri sub numele de „Acțiunea informativă Brebu”, profesorul de istorie la Liceul 21 cu germana ca limbă de predare, care are „manifestări necorespunzătoare la adresa regimului socialist, preamărind în același timp sistemul capitalist, în special din Israel. A vizitat ambasadele Marii Britanii și Austriei, ascultă Europa Liberă și colportează știrile audiate. A participat la slujba oficiată la Biserica Anglicană unde a vorbit cu ambasadorul”. Decizii: dirijarea către el a informatorilor BĂNĂȚEANU și SĂVESCU, stabilirea persoanelor pe care le meditează, atât cetățeni români, cât și fiii unor funcționari din ambasade.

Drept urmare, apar note, cum ar fi „Clasa la care a fost diriginte a fost cea mai dezordonată clasă din școală”, dar și nota din 23 martie 1976, prin care organele sunt informate că profesorul Bogen a predat latina copiilor ambasadorului Austriei, Werner Sautter. În această perioadă mai aflăm de afirmația lui Bogen că „NU se va lăsa usturat la buzunar, el, ca evreu” (fiind vorba de reconstituirea de către cadrele didactice a unei sume de bani dispărute din secretariatul liceului), dar și de interceptarea unei scrisori în care cere din Israel cartea „Neviim” tipărită cu litere mari.

Următoarele note comunică despre faptul că, după cutremur (1977), s-a dus la rabin, dar acesta nu l-a primit în audiență (ar fi fost vorba de o problemă cu casa).

Anul 1978 aduce noi note, odată cu izbucnirea războiului din Liban: sursa ȘTEFĂNESCU informează că, referitor la războiul din Liban, profe-

sorul Bogen s-a exprimat că „11 morți înseamnă 11 lumi moarte” și l-a laudat pe (prim-ministrul) Begin.

La un interval scurt este chemat să dea o declarație în fața lt. maj. Palade care îl atenționează cu această ocazie referitor la declarațiile și la comportamentul necorespunzător (în mod surprinzător, respectiva declarație nu se regăsește în dosar). La o săptămână după aceste evenimente, sursa SĂVESCU raportează că profesorul Bogen „vine mai punctual, s-a tuns (!) și nu mai discută cu nimeni”.

Două săptămâni mai târziu, pe 31 mai 1978, se face propunerea de închidere a DUI Brebu, inclusiv a supravegherii TO (Tehnică Operativă) de la domiciliul profesorului Bogen (convorbirile telefonice se regăsesc într-un dosar separat, fără interes pentru studiul nostru).

Bernhard Bogen – curcubeul dispăre.

43 de ani în care un simplu evreu s-a aflat sub lupa organelor de reprimare, pentru simplul motiv că era în primul rând evreu și în al doilea rând sionist.

Aurel IOVIȚU

Sprijin guvernamental pentru reconstrucția kibuzului Kfar Aza

Reconstrucția kibuzului Kfar Aza din vecinătatea Fâșiei Gaza, unul dintre cele mai afectate în atacurile teroriste Hamas din 7 octombrie, face parte din planul amplu de refacere a vieții locuitorilor supraviețuitori din întregul șir de kibuzuri greu lovite din sudul Israelului, cu mari pierderi de vieți omenești, locuințe distruse, clădiri publice grav avariate.

Directoratul Autorității Tekuma a aprobat un buget de 48 de milioane de dolari pentru reabilitarea kibuzului Kfar Aza care a pierdut 62 de locuitori uciși de teroriștii Hamas. Alți 19 au fost luați ostatici, dintre care 11 au fost eliberați, 2 au fost uciși, 5 se află încă în captivitate. Punerea în aplicare a proiectului de reconstrucție urmează să fie condusă de kibuznicii încă dislocați, găzduiți în kibuzul Ruhama, aflat tot în sudul Israelului. Proiectul prevede reabilitarea a 360 de clădiri rezidențiale, refacerea a 40 de edificii publice a căror structură a fost avariata, reparații majore de infrastructură. Vor fi construite 55 de case pentru câte o familie fiecare, un complex de locuințe pentru locuitori tineri. Vor fi avute în vedere diferite facilități, vor fi refăcute drumurile deteriorate, reamenajate spații de parcare, îmbunătățite bazele sportive și de recreere.

De curând a avut loc o primă întâlnire oficială cu membrii kibuzului Nir Oz, altă comunitate de la granița cu Gaza, care a suferit pierderi mari. Aproximativ un sfert dintre cei 400 de membri ai kibuzului au fost uciși, unii au fost luați ostatici, locuințele au fost grav avariate. Au fost dezbătute proiecte de construire de memoriale care să onoreze victimele masacrului, rezistența și spiritul de sacrificiu ale membrilor acestei comunități.

Acest efort de reconstrucție reprezintă o etapă importantă din planul de sprijinire acordat acestor kibuzuri, care au avut cel mai mult de suferit în atacurile de la 7 octombrie, în lupta locuitorilor lor de a-și reface viețile.

Julia DELEANU

Iluminismul în filozofia iudaică (ep. I)

În ultimele articole am discutat despre rolul major jucat de Baruch Spinoza în filozofia europeană, raportându-ne, desigur, și la rădăcinile mai mult sau mai puțin iudaice ale acestui gânditor original. Secolul al XVIII-lea, marcat de profunde transformări de ordin social, politic și economic, dar și de influența filozofilor așa-zis raționaliști și empiriști (Descartes, Spinoza, Bacon, Locke), este cunoscut istoricilor ca Secolul Luminilor. Dezvoltarea științelor, corelată cu abandonul tot mai crescut față de unele dintre disciplinele ezoterice dominante ale Renașterii (fie că e vorba de hermetism, astrologie, Cabala sau magie naturală), duce la o încredere fără egal (cel puțin de la sfârșitul Antichității) în rațiune și în capacitatea acesteia nu doar de a releva marile mistere ale lumii, ci și de a oferi soluțiile optime pentru progresul social. De altfel, rațiunea și progresul vor deveni în perioada iluministă concepte de bază, după care vor fi judecate mai vechile instituții și credințe ale regimurilor vechi din Europa. Lumea veche este treptat disecată cu o critică acerbă îndreptată împotriva unei ordini sociale și politice văzute ca fiind vetustă și despotică. Dezvoltarea științelor are impact în această perioadă și asupra creșterii economice, strâns legată de apariția lumii industriale. Din tot acest tumult nu avea cum să lipsească nici lumea iudaică, ce se afla, după cum am observat și când am discutat despre Spinoza, în plină schimbare și adaptare la noua realitate socio-politică a Europei de Vest.

Secularizarea lumii occidentale din timpul Iluminismului produce efecte și asupra evreilor. În primul rând, evreii încep să nu mai fie priviți prin prisma adeziunii lor religioase și li se face treptat loc în noua configurație soci-

ală și economică, fiind văzuți ca membri ai unei societăți în care oricine se poate remarca pe baza unor virtuți ce nu ar trebui să mai țină seamă de criteriul etnic sau religios. În al doilea rând, în comunitățile iudaice discursul iluminist creează tensiune și, în unele cazuri, duce chiar la rupturi: evreii care nu acceptă schimbările ideologice ale Iluminismului se vor demarca printr-o apărare a unor valori considerate a fi tradiționale, în răspăr cu viziunea unor confrăți ce vor atera la un discurs mai progresist. Astfel, asistăm în acest secol și la ceea ce se cheamă Haskalah sau Iluminismul evreiesc, și anume efortul intelectual de a evalua și a reconfigura iudaismul conform filozofiei raționaliste a Iluminismului. Mai mult ca oricând, acest secol și începutul următorului reprezintă și o intensificare a interacțiunii dintre filozofia iudaică și curentele intelectuale europene, fără a mai fi vorba de o poziționare eminentă defensivă ori de o respingere a elementelor neconforme cu iudaismul (vezi relația filozofiei iudaice din perioada medievală cu discursul filozofic creștin).

FILOZOFIE

În cea mai mare parte, Haskalah (începând aproximativ cu anul 1770 până spre sfârșitul secolului al XIX-lea) a stat sub semnul filozofiei germane. Termenul Haskalah provine din cuvântul ebraic *sekhel* care poate fi tradus ca „rațiune” sau „intelect”. Inițiatorii acestui curent provin la început, după cum remarcăm, din spațiul german. Secolul al XIX-lea aduce și un Iluminism iudaic est-european, îndeosebi în spații precum Polonia de astăzi, Lituania, Galiția, dar și în Rusia și Ucraina. O primă deosebire între cele două faze constă în faptul că, în partea vestică, textele iluministe iudaice sunt scrise mai ales în germană și mai puțin în ebraică, în timp ce în spațiul est-european și chiar și al Europei Centrale, filozofii se exprimă preponderent în ebraică.

Data viitoare vom analiza principalele trăsături ale Iluminismului iudaic.

Cristian VECHIU

Martirologia legionară și uciderea maiorului evreu Sami Röder

Este necesar să readucem în discuție locul uciderii maiorului Sami Röder în timpul pogromului legionar din ianuarie 1941. Am vorbit despre acest caz și cu alte ocazii, precum și, pe larg, în articolul „Maiorul Sami Röder, născut la Hârlău, victimă a pogromului din București (ianuarie 1941)”, în lucrarea *Evreii din Hârlău și împrejurimi. Istorie și memorie*, coord. Carol Iancu, Editura Universității „Al.I. Cuza”, Iași, 2020, pp. 91-101.

În ultima perioadă, curiozitatea publicului despre mișcarea legionară a crescut și deseori a fost evocată percepția adeptilor mișcării despre moarte și despre cultul celor morți pentru cauză. La fel și pelerinajul pe care îl practică și astăzi la mormintele sau la locul execuției unor reprezentanți de vârf, așa cum a fost recent cazul pentru evenimentele din 30 noiembrie. Pagina web fgmanu.ro (Pe urmele lui Sterie Ciumetti 1) reamintea un pelerinaj recent, în perioada 24-26 iunie 2022, pentru a marca Ziua Legiunii: cu „liturghie și parastas la Biserica Sf. Ilie Gorgani, comemorare și Te-Deum la Țigănești, închinare la Tâncăbești, pelerinaj la cimitirul Reînvierea cu mormintele familiei Codreanu și a lui Mircea Nicolau...”, identificarea și vizitarea locului unde Sterie Ciumetti a fost asasinat de autorități în 29/30 decembrie 1933. Bucuria noastră a fost enormă, iar emoția copleșitoare...”

Cine era Ciumetti?

Sterie Ciumetti (1904-1933) a fost secretarul Gărzii de Fier, executat prin împușcare în noaptea de 29 decembrie 1933, de un grup de agenți de poliție, după asasinarea prim-ministrului I.G. Duca (1879-1933), ce încerca să împiedice ascensiunea mișcării extremiste. Ulterior, cei doi comisari de poliție implicați în execuția lui, anume Ion Panova și Aurelian Negrescu, au fost asasinați de comandourile legionare în 1940. Ciumetti a devenit, în epocă, una dintre figurile centrale în martirologia legionară, alături de Moța și Marin, iar împușcarea „dușmanilor” a devenit un leitmotiv al răzbunărilor și al violențelor duse la extrem.

Sami Röder este una dintre victimele pogromului din ianuarie 1941, despre a cărui moarte s-a știut foarte puțin până recent. Matatias Carp amintea că era „farmacist, maior în rezervă provenit din activitate, veteran al Războiului de Întregire. A fost ridicat în noaptea de 21-22 ianuarie de o bandă de legionari, care l-au condus în direcția comunei Fundeni. A doua zi cadavrul maiorului Röder a fost găsit de lucrătorii din fabrica sa, în comuna Fundeni, lângă un pod de pe șosea, străpuns de opt gloanțe, fără palton și desculț” (Matatias Carp, *Cartea Neagră*, vol. I, p. 236).

Într-un document foarte rar, atașat fișei dosarului IML, și anume procesul-verbal din 24 ianuarie, semnat de comisarul de poliție Mihail Măescu, de la circa 19 de poliție, sunt lămurite împrejurările găririi corpului fostului maior Sami Röder. Descrierea plăgilor multiple din fișele IML, felul în care cadavrul este jefuit ne conturează o imagine despre criminali și victimă. Asasinarea lui „sub podul de cale ferată de pe linia București-Constanța, lângă crucea lui Ciumetti”, are aerul unei vendete personale (spre deosebire

de execuțiile în masă din pădurea Jilava sau Abator), prin locul ales și felul execuției. Iată conținutul integral al acestui document:

„Fiind informat prin zvon public că sub podul de cale ferată de pe linia București-Constanța, lângă crucea lui Ciumetti, s-ar găsi un cadavru prezentând mai multe împușcături, ne-am transportat la fața locului unde am găsit un cadavru de sex bărbătesc, de 40 ani, întins pe pământ cu fața în sus și având mâinile întinse de-a lungul corpului. Cadavrul este îmbrăcat într-un costum maron, având lingerie albă, picioarele goale. Pălăria de culoare gri este așezată pe abdomenul mortului. Cadavrul prezintă următoarele răni prin armă de foc: trei în abdomen, una în inimă, una în tâmpla stângă, una în gură și o lovitură cu un corp contondent în partea dreaptă a capului, prin care au ieșit creierii. Asupra cadavrului s-au găsit următoarele: certificatul nr. 29246 din 9 oct. 1907 eliberat de Ministerul Apărării Naționale, pe numele de farmacist Maior Sami Röder, din care rezultă că a fost reformat; un calendar tehnic pe anul 1940, cu scoarțe roșii, având diverse însemnări; un extract de naștere din 1897 al urbei Hârlău, jud. Botoșani, pe numele Samy Röder Israelitz; un bon de 344 lei; o rețetă cu antetul dr. M. Narsing, carnetul nr. 68 de evidență la instrucția A.P. pe numele S. Röder; o copertă de buletin de populație cu o chitanță pe numele Röder Samy și un carnet eliberat de Ministerul Apărării Naționale, pe numele de farmacist Maior Röder Sami. Din cercetările făcute la fața locului reiese că omorul a fost săvârșit în următoarele împrejurări: în noaptea de 22-23 ianuarie a.c., pe la orele 24.10, un grup de legionari l-au dus pe numitul Röder Sami sub podul de la crucea lui Ciumetti, unde l-au împușcat și, după ce l-au jefuit, au plecat în grup, cântând. Din

investigațiile făcute până în prezent, autorii nu au fost descoperiți.

Față de cele de mai sus, cu telegrama nr. 725 din 24.01.1941 i-am anunțat pe cei în drept, iar cu adresa nr. 726 din 24.01.1941, cadavrul a fost înaintat Institutului Medico-Legal, conform ordinului telefonic al dlui Procuror de serviciu, Paul Petrescu.

La orele unsprezece s-a prezentat înaintea noastră numitul Constantin Berbaru, din strada Baicului nr. 136,

care a deținut la Comisariatul de Poliție un portofel de piele neagră, conținând două hârtii a cinci sute de lei, și un briceag cu o singură lamă, declarând: «Eri pe la orele 9 dimineața am auzit că se găsește un mort sub podul de la crucea lui Ciumetti, lângă cetate, și m-am dus și eu ca să-l văd. Am văzut lume multă adunată și, după ce s-a mai rărit lumea, am văzut o față, pe care n-o cunosc și nici nu știu unde stă, cu portofelul pe care îl aduc, în

mână. După ce a luat din el trei monede de 250 lei, l-a aruncat. Eu l-am ridicat și am găsit în el o mie de lei. Am găsit pe jos și briceagul pe care îl depun împreună cu portofelul, spre a fi date cui trebuie. Declar, susțin și semnez. Ss/ B. Constantin.»

La orele 13 s-a prezentat la Comisariat numitul Röder Iacob, fratele celui ucis, domiciliat actualmente în strada Cazărmei nr. 16, căruia, după ce l-am identificat, i-am înmănat actele găsite asupra mortului, portofelul cu suma de lei una mie și briceagul și care ne declară: am primit actele fratelui meu Röder Sami, prevăzute în prezentul proces verbal, un portofel cu suma de lei una mie și un briceag ce cunosc că i-au aparținut. Menționez că fratele meu a fost omorât de un grup de legionari, cunoscuți de lucrătorii fabricii și de vecini. Cer identificarea lor și darea lor în judecată pentru crimă și jaf, constituindu-ne parte civilă în instanță. Declar, susțin și semnez. Ss/Iacob Röder.” (Proces-verbal atașat dosarului IML 142/1941, publicat prima oară în art. cit.)

Din procesele-verbale din fișele IML aflăm că Sami Röder era născut la Hârlău, județul Botoșani, ca fiul lui Osias și Fany Röder, divorțat, în vârstă de 44 ani, de profesie farmacist, veteran al campaniei 1916-1918, cu ultimul domiciliu pe strada Dobrici, nr. 7. A fost găsit mort pe 22 ianuarie 1941, pe calea ferată București-Est, un loc care nu este actualmente marcat.

Sami Röder reprezintă acele victime, nu puține la număr, veterani ai războaielor României, oameni care au crezut că își pot demonstra patriotismul pe câmpul de luptă. Mormântul lui și al altor victime ale pogromului din București, îngropate cu ajutorul comunității, se află la cimitirul evreiesc Giurgiului.

Anca TUDORANCEA

1 Decembrie din perspectiva evreilor români

Ziua Națională a României este și un prilej de reflecție asupra a ceea ce a însemnat Actul Marii Uniri pentru evreii români. De altfel, mai toate minoritățile și-au exprimat solidaritatea cu voința reprezentanților locali ai românilor de unire cu țara-mamă a provinciilor în care locuiau, legitimând astfel procesul de reconfigurare teritorială a statului român, înainte ca acesta să fie consacrat juridic prin Conferința de Pace de la Paris, din 1919. Acordul minorităților a fost exprimat în uniri succesive din 1918 de la Chișinău și Cernăuți, culminând cu ceremonia Actului unificator de la Alba Iulia.

La încetățenirea generalizată a evreilor români, ca urmare a amintitei Conferințe de Pace, un rol considerabil l-a jucat liderul Uniunii Evreilor Pământeni, dr. Wilhelm Filderman, care a făcut parte din delegația română. Tot el a fost unul dintre principalii redactori ai Tratatului Minorităților, de mare importanță pentru statutul acestora în viitoarea Europă modernă.

Din Evul Mediu, când s-au stabilit în Moldova și în Țara Românească, chemați de domnitori și boieri autohtoni pentru a accelera dezvoltarea urbană, progresul economic și, implicit, bunăstarea populației majoritare, până la începutul veacului al XX-lea, evreilor li s-a refuzat constant dreptul la cetățenie. Infamantul articol 7 din Constituția de la 1866 statua acest refuz, deși aportul lor la dezvoltarea României moderne era evident. Fără a avea drepturi civile, evreii s-au înscris voluntari în Războ-

iul de Independență a României din 1877-1878, au participat la efortul de război al țării. De curând, Federația Comunităților Evreiești din România și Guvernul României au organizat, la Ateneul Român și la Sala Palatului, evenimente care să marcheze 145 de ani de la încetățenirea primilor 883 de evrei luptători în Războiul de Independență, prima recunoaștere a identificării lor cu aspirațiile cele mai de preț ale majoritarilor. A intrat în legendă gestul lui Mauriciu Brociner, sergentul care, după căderea căpitanului Valter Mărăcineanu, preia comanda și înfige steagul românesc pe reduta de la Grivița, înaintat pe front la rang de ofițer, primul evreu din armata română cu acest rang. Totuși populația evreiască, în totalitatea sa, continua să fie lipsită de cetățenie.

Când România iese din neutralitate și se alătură Antantei în Marele Război, evreii români voluntari luptă pe toate fronturile importante ale războiului: Carpați, defileul Jiului, Turtucaia. Ei suportă greutățile inimaginabile ale refugiului din Moldova, în anii 1916-1917, participă la bătăliile victorioase de la Mărăști, Mărășești și Oituz. Iată câteva cifre: 23.000 de evrei înrolați sub drapel românesc – 10% din totalul populației evreiești, procentaj echivalent cu al majoritarilor; 882 căzuți în luptă; 772 răniți; 449 prizonieri; 3.000 dispăruți; 825 decorați.

Abia Constituția de la 1923 avea să consfințească încetățenirea generală, cu rădăcini în Ziua de 1 Decembrie.

Julia DELEANU

Procesul lui Eichmann, de Motti Lerner – premieră mondială la Teatrul Național din București

Procesul lui Eichmann, de Motti Lerner, în regia lui Mihai Călin, a avut în această toamnă premiera mondială la Teatrul Național din București, în cadrul programului tnb.edu.

Același text a stat la baza altui program educațional și în primăvară: simularea procesului lui Eichmann, în care au fost implicați 44 de elevi, coordonați de regizoarea Carmen Lidia Vidu, care a avut loc în sala de plen a Camerei Deputaților, când criminalul de război Adolf Eichmann a fost „rejudicat” în prezența a 450 de elevi din București, Sibiu, Bulgaria și Israel, dar și a multor oficiali români, în cadrul celei de a XV-a ediții a „2Day Ambassador – Conferința internațională despre diplomatie și afaceri globale”.

Despre cum a ajuns această piesă să aibă premiera mondială la București, l-am întrebat pe actorul Mihai Călin, regizorul spectacolului: „De un an s-a introdus la clasa a XI-a materia «Istoria evreilor. Holocaustul». Constatând că în societatea românească nu prea se vorbește despre Holocaust, în general, iar despre cel din teritoriile românești, aproape deloc, m-am gândit că e important ca piesa, pe care am primit-o de la

Tova Ben Nun-Cherbis, să fie montată – mai ales în zona de teatru educațional. La Teatrul Național din București avem de câțiva ani programul tnb.edu și, pentru mine, era cel mai potrivit loc să fac spectacolul care nu se adresează doar elevilor de liceu, ci și publicului larg.”

Motti Lerner este dramaturg și scenarist israelian, ai cărui bunici au emigrat în Palestina, la sfârșitul secolului al XIX-lea, din România și Rusia. După studii de matematică și fizică, a făcut și studii de teatru în Israel și SUA, Lerner fiind fondatorul unui teatru experimental la finalul anilor 1970. A scris și a montat piese de teatru, apoi a predat în marile universități ale lumii. În anii 1980 și 1990, piesele și seriile sale documentare l-au plasat în centrul mediului teatral și de televiziune israelian, stârnind dezbateri publice legate de Holocaust și nu numai. Piesele sale abordează subiecte la zi, de multe ori controversate, sunt montate în Europa și în America, iar în ultimii zece ani a scris mai ales pentru Teatrul Național Habima din Tel Aviv.

Motti Lerner a venit în noiembrie la București, să vadă *Procesul lui Eichmann* la TNB, și a profitat de ocazie pentru a-l întreba de ce a simțit nevoia să revină la tema Holocaustului după aproape patruzeci de ani: „Discuția despre Holocaust este extrem de importantă, pentru că după 1945 putem

vorbi despre prezența genocidului în mai multe țări. S-ar putea întâmpla chiar și azi, și nu numai în Orientul Mijlociu. *Procesul lui Eichmann* explorează motivațiile și justificările genocidului în inima celor care îl fac. Și sunt destul de sigur că discuțiile publice despre toate acestea pot reduce pericolul.”

Știind că are rădăcini românești, l-am întrebat pe Motti Lerner și despre ce înseamnă pentru el faptul că premiera mondială a piesei, scrisă inițial pentru Habima, a avut loc în România: „Pentru mine înseamnă foarte mult. Familia mea era din Moinești, Bacău. Ei au emigrat în 1882 în Palestina, unde au întemeiat unul dintre primele sate, înainte de începutul mișcării sioniste. Au fost adevărați pionieri care au hotărât să înceapă o viață nouă într-o țară nouă. Curajul lor m-a fascinat întotdeauna și cred că acest curaj m-a inspirat în tot ceea ce am scris. *Procesul lui Eichmann* este o expresie a acestui curaj, iar premiera de la TNB este o recunoaștere a lui. Încă nu am avut ocazia să vizitez Moineștiul, dar aștept cu nerăbdare să o fac în 2025.”

TEATRU

Motti Lerner s-a declarat surprins de discuția cu publicul: „Am simțit că publicul format din elevi de liceu a fost foarte prins de ceea ce vedea și sper că au înțeles mecanismul genocidului ceva mai bine. Am încercat să clarific faptul că un sistem judiciar menit să protejeze drepturile omului este crucial în prevenirea unui genocid. Am fost foarte fericit să văd că spectacolul i-a încurajat pe tineri să fie mai conștienți și mai activi în ceea ce privește problemele legate de drepturile omului.”

Următoarea reprezentație a spectacolului *Procesul lui Eichmann*, de Motti Lerner, în regia lui Mihai Călin, va fi pe 20 decembrie 2024, iar pe 31 ianuarie 2025 este programată o reprezentație dedicată elevilor de liceu, actorul Mihai Călin considerând următoarele: „Este foarte important ca ei să afle istoria secolului al XX-lea, fiindcă, dacă nu știi istoria, nu prea știi pe ce lume trăiesc acum. Mi se pare esențial să afle și în același timp să li se dea cuvântul, să își spună părerea despre ce văd. Până acum am avut un dialog foarte consistent cu publicul și spectacolul a avut un impact mare. Mai mult decât atât, în contextul actual, de creștere a extremismului, constatăm că istoria se întoarce și că nu avem altă șansă decât să o punem din nou pe tapet, să discutăm despre ea, pentru că altfel ne paște retrăirea unor tragedii pe care nu le mai credeam posibile.”

Raluca RĂDULESCU

„Laboratorul de investigație suprarealistă: București 1933-1941”

Institutul Cultural Român marchează centenarul suprarealismului prin expoziția „Laboratorul de investigație suprarealistă: București 1933-1941”, curatoriată de Cosmin Năsui. Expoziția reprezintă o verigă esențială în evoluția suprarealismului românesc, acoperind perioada 1933-1941, între cele două valuri principale ale mișcării, și aduce în prim-plan experimentele desfășurate de un grup de creativi de-a lungul perioadei interbelice, în București.

Cercetarea reconstituie contextul istoric prin documente de arhivă, corespondență și memorabilia, ilustrând atât legăturile grupului cu mișcarea suprarealistă internațională, cât și provocările cu care s-au confruntat artiștii în contextul ascensiunii extremei drepte și a antisemitismului. Sub îndrumarea lui Victor Brauner, membru al mișcării suprarealiste conduse de André Breton, ale cărui opere, expuse la scurt timp după sosirea sa în București, în aprilie 1935, declanșaseră procese de inspirație și creativitate de natură interpretativă, tinerii artiști Hedda Sterne, Théodore Brauner, Medi Wechsler Dinu și Jules Perahim au creat, în atelierul Heddei din strada Teodor Ștefănescu nr. 6, un impresionant corpus de lucrări: 389 de experimente vizuale realizate prin tehnica „Cadavre(s) Délicieux” – reluate utilizând automatisme suprarealiste, tehnica colajului și a inserțiilor de

pictură și desen.

„Un joc-miracol. De halucinant surprize, de desen automat. Se jucau Victor Brauner, Hedda Sterne, Medi Dinu, Théodore Brauner (...). Același joc era exercitat în scris de Gellu Naum și Virgil Teodorescu, publicat într-o cărțuție, Sașa Pană a făcut «hârtii lipite», cele adunate acum în caietul lui de colaje. Și iar bine a făcut acest visticier al documentelor unei epoci de tunete și de cascadori ai inovației, ai protestului deschizător de lumini noi – fortuita întâlnire a două realități.” (Sursa: Ștefan Roll, „Sașa Pană: «Atentat la bunele moravuri»”, *Contemporanul*, nr. 21, 21.05.1971, p. 7.)

„Laboratorul de investigație suprarealistă: București 1933-1941” demonstrează dinamica continuității experimentelor suprarealiste în spațiul românesc, într-un context politic și sociocultural turbulent, și constituie o reflecție asupra necesității unei reevaluări contemporane a acestei perioade istorice, subliniind importanța cercetării arhivelor și a corespondenței pentru o înțelegere mai nuanțată a avangardei românești.

Edith NEGULICI

PROFIL DE SCRITOR

Sala de teatru și realitatea (I)

Mergem la teatru fie pentru a evada din realitatea prea bine știută, fie, dimpotrivă, pentru a o înțelege mai bine și mai profund.

În primul caz, avem o funcție a teatrului și a Artei, în general, care este aceea evazionistă. Citim o carte, vedem un spectacol, contemplăm un tablou și pătrundem într-un univers artistic cu propriile reguli de funcționare și cu o coerență specifică. Dacă începem să reproșăm unui tablou de Chagall faptul că în el sunt oameni care zboară în aer, dovedim că nu înțelegem specificul artei, capacitatea unui artist de a imagina orice în acord nu cu realitatea și cu regulile ei, ci cu propria viziune.

În al doilea caz, avem o altă funcție a teatrului, a literaturii și a tuturor artelor, și anume aceea critică. Citim o carte sau urmărim un spectacol de teatru pentru a înțelege și a chestiona funcționarea societății, a colectivității, a omului într-un context istoric, social, politic. Citim *Demonii* lui Dostoievski sau vedem jucată o piesă de Ibsen, de Brecht nu pentru a evada prin artă din realitate, ci, dimpotrivă, pentru a explora și a interoga prin artă realitatea.

Spectacolul *Procesul lui Eichmann* de la Teatrul Național din București, piesa lui Motti Lerner în regia lui Mihai Călin, la a cărei premieră din noua stagiune am fost, se înscrie în mod evident în a doua categorie. Este un teatru de idei, de probleme, și încă de probleme grave, precum aceea a responsabilității morale colective pentru Holocaust. Fapt demn de remarcat și de apreciat, e vorba de o premieră mondială: la TNB, adică în România, este pusă în scenă pentru prima oară această piesă a dramaturgului israelian. Spectacolul a fost remarcabil și trebuie neapărat văzut; dar nu o cronică dramatică voi face acum, ci niște observații la îndemâna oricui.

Tot ce a ieșit la iveală în procesul lui Eichmann, care a avut loc în Israel în 1961, este de o teribilă, frisonantă actualitate. Fiindcă acum, când scriu acest prim „episod”, suntem în decembrie 2024, la atâtea decenii de la Holocaust, de la lagărele și trenurile morții, de la „soluția finală” hitleristă prin care au fost exterminați evreii din Europa; suntem la atâtea ani de la omorârea ca evreu a lui Fundoianu-Fondane; suntem la atâtea ani de la omorârea lui Iorga de către o echipă de legionari – și totuși neolegionarismul, fascismul, antisemitismul sunt mai prezente și mai virulente în România ca oricând.

Să ieșim, deci, un pic din sala de teatru și să privim realitatea românească din intervalul 24 noiembrie - 7 decembrie 2024. La alegerile prezidențiale, turul I (al căror prim exit-poll a apărut chiar la finele spectacolului de la TNB) un „independent” de extremă dreapta a câștigat cu aproape 23% din opțiunea electoratului care a ieșit la vot. Între turul I și turul II (care din fericire nu va mai avea loc, întrucât Curtea Constituțională a decis în al doispzezelea ceas anularea și reluarea alegerilor) au apărut zeci de probe ale afilierii acestui Georgescu la mișcările neolegionare din România. Ca într-o distopie literară, a candidat de extremă dreapta se prezintă la o emisiune în care susține senin că nu e neolegionar, iar lângă el stă un organizator de tabere neolegionare în munții României. La Tâncăbești, pe 30 noiembrie, a fost omagiată memoria lui Corneliu Zelea Codreanu, iar acolo o tânără mamă cu un copil în brațe a executat salut nazist. Imaginile de la Tâncăbești sunt pe cât de greu de privit, pe atât de edificatoare.

Trebuie mers, așadar, la *Procesul lui Eichmann*, pentru a ne reaminti ce s-a întâmplat în Germania și în Europa nazificată în anii extremei drepte; și cât de grav este ceea ce trăim noi acum.

Daniel CRISTEA-ENACHE

Maraton editorial propus de Hasefer la Târgul Gaudeamus

Cărțile lansate de Editura Hasefer la ediția a XXXI-a a Târgului de carte Gaudeamus, desfășurat la București în perioada 4-8 decembrie 2024, vin într-un moment tensionat prin care trece astăzi România, când extrema dreaptă îi amenință statutul democratic și euroatlantic. Ele se înscriu în riposta forțelor democratice împotriva recrudescenței antisemitismului și a terorii. Fie că e vorba de acțiuni de salvare a evreilor în anii Holocaustului, întreprinse de un diplomat chilian acreditat în România, fie de memoriile soților Beate și Serge Klarsfeld, cunoscuți „vânători de nazisti”, aducând în fața instanței foști criminali nazisti, fie de misiuni îndeplinite cu riscul vieții de combatanți israelieni împotriva terorismului actual, tematica are acest nucleu puternic. A fost sinteza făcută în introducere de directorul Editurii Hasefer, George Gîlea, care a moderat evenimentul. Pe lângă cititori ai Editurii Hasefer, studenți, profesori și jurnaliști, în public s-a aflat și președintele Comunității Evreilor din București, ing. Paul Schwartz.

Prima carte lansată a fost *Diplomația dincolo de datorie. Istoria inedită a lui Samuel del Campo. Chile și Holocaustul*, de Jorge Schindler del Solar, tradusă din limba spaniolă de Cornelia Rădulescu. Samuel del Campo a fost ambasador al Republicii Chile în România, declarat Drept între Popoare pentru conduita sa în perioada Holocaustului.

În mesajul transmis de E.S. Julio Antonio Bravo Iubini, ambasadorul Republicii Chile la București, autorul Del Solar a felicitat echipa editorială Hasefer pentru că „aduce în atenție această istorie la zi, din păcate, întrucât se observă o recrudescență a antisemitismului în întreaga lume. Lumea trece din nou prin momente dificile, pacea e în primejdie în atâtea locuri. Cu atât mai mult e meritoriu licărul de lumină adus de diplomatul chilian”, lucrarea fiind, de asemenea, „o importantă contribuție la prezervarea istoriei diplomației chiliene în România și a legăturilor dintre America de Sud și Europa”. Excelența Sa a adăugat, în nume personal, că apreciază munca prietenului și colegului său Del Solar, care a cercetat și a adus la lumină frumoasa poveste a luptei pentru drepturile omului, pentru populația de evrei polonezi de pe teritoriul României, în Al Doilea Război Mondial. Povestea a fost ascunsă și uitată: „Când m-am alăturat ministerului, în 1984, și am studiat istoria diplomației chilienă, nu aveam niciun fel de indiciu, nu știam nimic despre această istorie. Am aflat despre ea abia în 2012, când un evreu din Bucovina a trimis o scrisoare la Ambasada Chile, întrebând de ce avea un pașaport chilian emis la București, în 1942. Din acest punct am început să cunosc acțiunea prin care au fost salvate mii de vieți”, a arătat E.S. Julio Bravo.

Directorul Departamentului de Arhive Diplomatice al Ministerului Afacerilor Externe, dr. Doru Liciu, a amintit dramaticele momente din istoria de acum peste 80 de ani din Europa: Pactul Ribbentrop-Molotov; ocuparea imediată a Poloniei de către nazisti, refugiu la peste 100.000 de polonezi în România – autorități, populație civilă, inclusiv evrei polonezi; războiul civil din Spania, azilul diplomatic oferit de ambasada chiliană pentru zeci de mii de refugiați spanioli, „indiferent de orientările lor politice”. Vorbitorul

a menționat implicarea, în aceeași direcție umanitară, a legației române la Madrid. În 1941, Del Campo este informat de fostul viceprimar al Cernăuțului, Grzegorz Szymonowicz, că în oraș se crease un ghetou și că evreii comasați acolo urmau să fie deportați. Del Campo reușește să salveze de la deportare circa 1.700 de evrei. Dictaturile au provocat României „un rău incomensurabil”, a arătat Doru Liciu, insistând asupra „lecției din istorie” ilustrate de protagonistul cărții.

Moderatorul a adus mulțumiri vorbitorilor și redactorului de carte, Claudia Bosoi.

Următorul eveniment editorial a avut în centru volumul de *Memorii ale soților Beate și Serge Klarsfeld*, a căror viață a fost o luptă continuă pentru a trezi opinia publică, prin demascarea și aducerea în fața instanței a unor foști criminali de război nazisti. Volumul a fost prezentat de conf. univ. dr. Camelia Crăciun, de la Universitatea din București, și de lect. univ. dr. Anca Tudorancea, istoric și cercetător la CSIER „Wilhelm Filderman”.

Camelia Crăciun a salutat apariția cărții drept „un volum-eveniment”. Este „o carte impresionantă, scrisă pe două voci”, caracterizată printr-o

poporului evreu.” Prin această carte (consistentă, de peste 500 de pagini) înțelegem mai bine cât de profundă este trauma Holocaustului în rândul supraviețuitorilor, chiar și la a doua generație, și cât de necesar a fost pentru Serge Klarsfeld, ca și pentru Beate, soția lui, să lupte pentru dreptate, a reliefat Camelia Crăciun.

Anca Tudorancea a povestit împrejurările în care i-a cunoscut personal pe autori, în 2023, la Institutul Francez din București. Atunci s-a născut ideea publicării unei ediții în limba română a acestei cărți; vorbitoarea și-a exprimat bucuria că Editura Hasefer a câștigat competiția asupra unui titlu atât de important. În locul expresiei „vânători de nazisti”, pe care o găsește trivială, ea preferă caracterizarea autorilor drept „luptători pentru memorie”. Autorii și-au scris împreună memoriile, pentru că lupta lor a fost mereu umăr la umăr. Serge provine dintr-o familie evreiască, iar Beate, dintr-una germană; i-a fost rușine că părinții ei au luptat în Wehrmacht și a vrut să pună întrebările corecte. Despre soții Klarsfeld se spune că, prin acțiunile lor, au restabilit onoarea Franței și a Germaniei. În mod nedrept, sunt aproape necunoscuți în România, deși ar merita să fie văzuți ca reper moral și să fie puși în balanță cu nume mari, ca Elie Wiesel. Ei se numără printre marii căutători ai adevărului, realizând cercetări temeinice care au ajuns în baze de date internaționale. *Memoriile* lor ar trebui să fie transmise în mediul educațional

„dimensiune umană și foarte sensibilă”. Nu numai interesul științific justifică demersurile soților Klarsfeld, ci și puterea lor de empatie cu suferința victimelor. Studiind de mulți ani istoria identității româno-evreiești, vorbitoarea a atras atenția asupra identității autorilor, care reiese din citatul: „Acea noapte a raziei (când Arno, tatăl lui Serge, născut la Brăila, a fost arestat și deportat la Drancy) a rămas pentru tot restul vieții, ca pentru toți copiii evrei care au cunoscut razii și au pierdut ființe dragi, o referință care mi-a modelat identitatea evreiască. Nu am moștenit identitatea asta nici prin religie, nici prin cultură: identitatea mea evreiască este Holocaustul pe fundal și o afecțiune neclintită pentru statul evreu, Statul Israel. Este trecutul meu ca evreu și este viitorul

din România. În 1986, Jean Ancel a făcut o documentare în arhive închise din Ucraina și nu numai, în urma căreia a editat 12 volume de documente în facsimil despre Holocaustul din România, realizate prin donația Fundației Beate și Serge Klarsfeld – un exemplu de moștenire culturală și de ajutor esențial pe care au vrut să-l dea istoricilor care nu aveau acces la documente. În prezent, recunoașterea României se rezumă la existența unei piațete numite Arno Klarsfeld, la Brăila.

George Gîlea le-a mulțumit traducătoarei Rodica Grigoriu și redactorului de carte Andreea Olaru, pentru munca depusă la acest volum.

Seria de lansări s-a încheiat cu prezentarea unei cărți nu mai puțin ancorate în actualitate, *Teroriștii sunt*

printre noi, care întregeste seria autobiografică a autoarei Nima Zamar, deschisă de volumul *Trebuie să și ucid*, tradus la Editura Hasefer în 2023. Au luat cuvântul traducătoarea Ella Eliezer și Iulian Fota, expert în securitate.

Ella Eliezer a fost cea care a descoperit volumele autobiografice ale Nimei Zamar (Catherine Vittinger, pe numele său real, fost ofițer într-o unitate de *intelligence* a armatei israeliene) și a căpătat convingerea că, prin ele, „literatura primește un nou scriitor”: „Demersul traducerii presupune o muncă în beneficiul cititorilor care vor descoperi astfel fațete noi ale unei realități până atunci insuficient dezvăluite. De multe ori, călătoria traducătorului este un drum al luptătorului singuratic. Tu ești cel care trebuie să ai încredere în steaua scriitorului. Este necesar să-i descoperi atuurile, dar și vulnerabilitățile pe care poate că nici el nu și le cunoaște în profunzime.” Traducerea literară este departe de a fi una *mot-à-mot*; este „o artă în sine”, care necesită „pasiune, dedicare și acribie” pentru a face auzit glasul autorului și chiar pentru a-i modula vocea. În acest scop, Ella Eliezer a încercat să redea cea mai potrivită traducere pentru a exprima pe deplin intenția autorului, rămânând „acel glas care îl împie pe cititorul străin să descopere lumea unei noi cărți”.

Iulian Fota a identificat un fir roșu al celor trei cărți lansate de Hasefer la Gaudeamus: toate vorbesc despre umanitate și despre apărarea oamenilor. „De-a lungul istoriei, apărarea s-a făcut prin atitudine intelectuală și prin curaj, s-a făcut prin efort diplomatic și prin legături speciale între niște oameni care au înțeles nevoia de a apăra viața altor oameni, indiferent de etnie sau de diferențele ideologice. Umanitatea trebuie apărată împotriva răului, iar uneori răul este comis prin violență. Când vine vorba de Israel, amenințarea teroristă este imensă.” Citind-o pe Nima Zamar, e ca și cum ai citi trei cărți: una despre terorism, alta despre *intelligence* și alta de psihologie. Fenomenul terorist este bine descris, ne face să înțelegem cât de perfidă este această amenințare și cum luptă împotriva ei o societate coezivă și curajoasă, ca Israelul. Cartea ne arată de aproape ce înseamnă *intelligence* și cum se face meseria aceasta. Nu în ultimul rând, volumul încorporează o doză mare de psihologie, devine un studiu de caz al unei femei puternice, nevoite să-și înfrunte demonii acumulați în timp.

În încheiere, George Gîlea le-a mulțumit lui Alexandru Marinescu, fostul director al Centrului Iudaic de Editură și Publicistică „Zigu Ornea”, căruia i se datorează în mare măsură titlurile lansate astăzi, redactorilor de carte, vorbitorilor de la prezidiu și publicului-cititor, cu toții fiind invitați să continue discuțiile la standul Editurii Hasefer.

Iulia DELEANU
Claudia BOSOI

Comunitatea evreiască din Andorra

Într-un mic teritoriu situat între Spania și Franța, țări cuprinse de febra demonstrațiilor propalestiniene și de manifestări antisemite, atmosfera este pașnică, nu se organizează proteste antisraeliene, relațiile cu Israelul rămân puternice, iar evreii trăiesc o viață liniștită, prosperă, potrivit unui amplu reportaj publicat de JTA.

Este vorba de micuțul stat Andorra, situat în Pirineii de Est, cu 82.000 de locuitori, dintre care 73 formează mica comunitate evreiască. Evreii nu au niciun fel de probleme să-și declare identitatea. „Nu ascund că sunt evreică, sunt mândră de apartenența mea”, spune Mercedes Abitbol, de 52 de ani, angajată a grupului financiar Mora Banc. Ea poartă la gât un lăntșor de argint cu semnul „chai”.

Spre deosebire de Spania și Franța, Andorra a fost ferită de antisemitism. Aceasta deoarece multă vreme pe teritoriul statului nu a trăit niciun evreu. Prezența lor s-a semnalat mai întâi în perioada celui de Al Doilea Război Mondial, când a devenit un refugiu temporar pentru evreii francezi și pentru alte persoane care s-au refugiat din calea naziștilor. Aproximativ 2.000-3.000 de evrei francezi și din alte țări au fugit de teama guvernului Vichy din Franța, prin Andorra neutră, în condiții extrem de grele, a relatat istoricul local Joan Janer Rossell. „Ghi-

zii îi luau pe acești oameni – polonezi, germani, unguri – și îi treceau pe jos Pirineii în Spania. Muntenii erau foarte săraci și condițiile, foarte proaste. Unii dintre ei au profitat de refugiați, le-au furat banii și chiar i-au omorât. Mulți au ajuns în Spania, dar alții au murit în timpul traversării”, a povestit el.

Rossell, de 66 de ani, a fost crescut în religie catolică, dar mai târziu a descoperit că avea rădăcini evreiești. A vizitat Israelul și chiar și-a tatuat

pe braț „Am Israel chai”. „Evreii m-au acceptat întotdeauna ca prieten. În fiecare an, ambasadorul Israelului din Spania vizitează Andorra și mă invită la recepție”, povestea Rossell.

Evreii au început să revină în Andorra cam de prin 1962, de această

dată din Maroc, via Spania. Isaac Benchluch Ayach, fost profesor de educație fizică, este acum directorul unui liceu, Escola Andorrana de Santa Julia. El este și președintele comunității evreiești din Andorra. Familia a emigrat din Maroc în Barcelona când, după proclamarea Israelului, evreii din Maroc au început să aibă probleme. Acolo au auzit că Andorra caută forță de muncă, așa că au venit aici. Era perioada în care conducerea locală a început să invite bănci, să construiască stațiuni de schi și să

modernizeze transportul. Au mai venit și alți evrei din Spania, dar aproape toți evreii din Andorra provin din Maroc.

În 1998 evreii locali au format Asociația culturală israelită a evreilor din Andorra sau ACIV, în cadrul unei săli de mari dimensiuni, aflată în subteran, în clădirea unui serviciu medical, anterior un depozit. „Nu este denumită sinagogă, deoarece ar fi interzisă”, spune Baruj Rodriguez, membru al comunității, referindu-se la legislația din Andorra, care interzice toate insti-

tutele de cult, cu excepția celor catolice. La crearea ACIV, în Andorra se găseau aproximativ 120 de evrei. De atunci, 15 dintre membrii fondatori au murit și mulți tineri au plecat la Paris. Sinagoga cea mai apropiată de Andorra este centrul Chabad-Lubavich din Barcelona.

„În fiecare Șabat încercăm să adunăm un minian, dar este din ce în ce mai greu, deoarece vara lumea pleacă în concediu, iar tinerii se căsătoresc târziu și pleacă, posturile bune sunt în străinătate și, în general, nu se fac căsătorii mixte”, povestește Baruj Rodriguez. El și Meir Moyal, de 82 de ani, sunt singurii evrei din Andorra care respectă cașrutul. În Andorra nu a existat niciodată un rabin, iar la marile sărbători sunt invitați de obicei rabini din Toulouse sau Paris. Și pentru circumcizie se invită un mohel din Toulouse sau Barcelona. A muri este de asemenea o problemă, deoarece nu există cimitir evreiesc în Andorra și decedații sunt înmormântați fie în Toulouse, fie în Barcelona. Dar situația se va îmbunătăți, acum comunitatea negociază cu guvernul pentru realizarea, în 2025 sau 2026, a unui cimitir evreiesc cu 100 de locuri. Și din punct de vedere politic se înregistrează schimbări: anul trecut, pentru prima dată, un evreu a fost ales în parlamentul de 28 de persoane din Andorra.

Eva GALAMBOS

Să fii minoritar în țara în care te-ai născut

Subiectul acesta mi-e cunoscut – nu din cărți și nici din povestirile altora. Timp de mai bine de trei decenii am fost minoritar în țara în care m-am născut. Și, ca mine, părinții și bunicii mei. Am fost minoritari, ne-am bucurat de drepturile oferite de populația majoritară și nu o dată am suferit de pe urma acestei poziții cu totul nepotrivite unui individ care vrea să-și trăiască viața din plin, fără restricții, fără temeri și fără obstacole de a căror existență nu e cu nimic vinovat.

Dar am știut că, pentru a ne asigura o viață normală și pentru a fi socotiți ca făcând parte din ceea ce se întâmplă în jurul nostru, aveam obligații care, dacă nu erau onorate, nu puteam pretinde niciun drept. Nu de puține ori îndeplineam obligații cu care nu eram de acord, care nu se potriveau întru totul cu mentalitatea, gândirea și modul de viață pe care l-aș fi vrut pentru mine și pentru ai mei, dar eram conștient (și, ca mine, imensa majoritate a celor în situația mea) că, altminteri, nu aș mai fi avut niciun drept să mă aștept la înțelegere din partea celorlalți. Cu alte cuvinte, eram un cetățean ca toți ceilalți și nimic mai mult.

Am scris rândurile de mai sus cu gândul la minoritatea arabă din Israel, un masiv grup etnic și religios de aproximativ două milioane de persoane care-și duc viața alături de cei peste șapte milioane de evrei, bucurându-se și/sau înfrustrându-se de tot ceea ce se întâmplă în jur, la bine și la rău.

Îmi cer scuze cititorului care cunoaște această realitate poate chiar mai bine ca mine, dar am ales acest subiect pentru a prezenta un aspect poate mai puțin cunoscut. E vorba de sensibilitatea echilibrului dintre drepturile și obligațiile fiecărui cetățean, pentru că în această direcție populația arabă a Israelului mai are de învățat câte ceva.

Deci, s-o luăm didactic. Arabul israelian are aceleași drepturi precum cel evreu. Drepturile sale includ educație gratuită pentru copii, asigurare medicală la nivel absolut egal cu toți ceilalți cetățeni, posibilitatea de a forma partide politice, posesia unui pașaport identic cu al tuturor, dreptul de a locui în orice parte a țării, un loc de muncă pe măsura capacității de a produce, pensie, dreptul de a alege și a fi ales, dreptul de a urma o carieră universitară și, bineînțeles, dreptul de a practica religia aleasă în deplină libertate. Această situație a devenit parte din realitatea de zi cu zi la numai câțiva ani de la declararea independenței Israelului și continuă

până în ziua de azi sub toate aspectele sale.

Integrarea cetățeanului arab israelian în viața de zi cu zi e un fenomen care nu poate fi negat, nici trecut cu vederea. E vorba de o sumă de fapte și aspecte care, toate la un loc și fiecare în parte, dovedesc soliditatea societății israeliene, peștrită așa cum e ea, dar stabilă și mai ales dinamică.

Și toate acestea în ciuda existenței legii naționalității de care am mai amintit în trecut, o lege inutilă și poate răuvoitoare, dar care nu afectează cu nimic drepturile arabului israelian, de când se naște și până când își dă duhul.

Și atunci, unde e baiul? Problema e de cealaltă parte a cântarului social, a talerului care măsoară gradul de îndeplinire a obligațiilor cetățenești. Voi aminti aici un fapt prea bine cunoscut: Israelul e singura țară de pe mapamond al cărei drept de existență e încă sub semnul întrebării și care se află în stare de război (declarat sau nu) din prima zi a existenței sale. Securitatea țării e, de fapt, securitatea fiecărui cetățean, iar pericolul unei invazii armate străine e egal pentru orice cetățean israelian (așa cum s-a văzut nu demult...), pentru că nu-mi închipui că există pe lume un naiv care să nu știe că, în caz de cataclism militar, arabii israelieni vor fi masacrați în aceeași măsură ca și concetățenii lor evrei, pentru că vor fi considerați colaboratori ai sistemului, deci trădători. Această situație, teoretică până acum un an, s-a dovedit extrem de ade-

ÎNSEMNĂRI DE LA FAȚA LOCULUI

vărată: printre victimele masacrului din 7 octombrie 2023, din sudul Israelului, au fost uciși 70 de arabi israelieni, deși teroriștii știau de apartenența religioasă a fiecăreia dintre aceste victime. Iar în ultimele săptămâni, majoritatea victimelor atacurilor din Liban au fost arabi israelieni. De aceea, nu numai datorită cetățenească, ci și interesul comun ar trebui să-l convingă pe cetățeanul arab israelian cum că interesul lui e exact același cu cel al cetățeanului evreu, și anume apărarea țării de orice inamic potențial. Motivul pentru care arabul israelian nu e recrutat în armată e împotrivirea sa de se lupta, în caz de nevoie, cu un alt arab. În ochii mei, acest motiv e, de fapt, un pretext cu două explicații. Prima e exemplul istoric al evreilor care, în Primul Război Mondial, au luptat de ambele părți ale frontului, devenind inamici unul pentru altul. Iar a doua explicație e mult mai clară, mai evidentă: arabii israelieni se omoară unul pe altul cu o frecvență demnă de fapte mai bune. Apartenența la aceeași națiune și aceeași religie nu-i împiedică să se ucidă între ei, așa încât, de la începutul acestui an și

până la scrierea acestor rânduri, aproape 200 de arabi au fost omorâți de alți arabi israelieni!

Însă guvernele israeliene au ținut dintotdeauna cont de această doleanță și l-au scutit pe tânărul arab (tânără arabă) de serviciul militar. De fapt, serviciul militar nu e obligatoriu pentru absolut toți israelienii, întrucât un procent de ajuns de ridicat dintre ei, din diverse motive, nu sunt chemați sub drapel (despre acest subiect, cu altă ocazie). Ceea ce însă i se oferă israelianului rămas în afara serviciului militar e serviciul național, așa-numitul *șerut leumi*, care îi oferă posibilitatea de a-și slui țara efectuând o muncă absolut independentă de activitatea militară, cum ar fi: îngrijirea bătrânilor sau a celor cu tare serioase, care necesită o atenție și un tratament continuu; sau acoperirea unor sarcini în instituțiile spitalicești care, în mod peren, suferă de o lipsă cumplită de mână de lucru pe tărâm funcționăresc; sau ajutor auxiliar la pacientul internat în spital.

Și totuși... Partidele israeliene arabe (trei la număr) nu încetează de a perora ideea egalității în drepturi, încercând cu orice preț să găsească pete în soare (care, de fapt, există și la noi, în toate domeniile, și care îi deranjează pe toți cetățenii), uitând elementul primordial, cel care susține – și pe drept cuvânt – cum că fără acoperirea obligațiilor nu poți pretinde drepturi egale.

Această anomalie persistă de zeci de ani și nici cel mai destoinic optimist nu poate întrevădea o schimbare în anii ce urmează. Păcat!

Dar mai e un aspect, în ochii mei cu totul nou, produs al masacrului din octombrie 2023. Se pare că, în sfârșit, arabii israelieni, în marea lor majoritate, au ajuns la concluzia existenței unui dușman comun, și anume teroarea arabă. Dacă Hamasul din Gaza se aștepta la o reacție violentă, de solidarizare, din partea arabilor palestinieni, îmi închipui că de dezamăgire a produs faptul că, în acest ultim an, cu excepția unor cazuri izolate de atac terorist individual, populația arabă israeliană (a nu se uita: ea reprezintă cam 20% din populația țării) a rămas calmă, fără nicio încercare de a colabora cu barbarii veniți din Gaza, iar partidele arabe nu critică retalierea armatei israeliene, după cele întâmplate în urmă cu numai un an.

De aici și până la înrolarea în masă a arabilor israelieni în armată (sau în serviciul național) e un drum lung; dar, după părerea mea, ogorul a fost semănat și apariția recoltei e doar o chestiune de timp. Franțuzul spune: în fiecare lucru rău există o parte bună. Se pare că are dreptate!

Prof. dr. Gabriel M. GURMAN
Omer, Israel
gurman@bgu.ac.il

Zidul Plângerii surprins de un nobil francez, pionier al fotografiei

Muzeul Metropolitan de Artă din New York în colaborare cu Biblioteca Națională Franceză au organizat în premieră, în anul 2019, expoziția cu titlul „O călătorie monumentală: Dagherotipurile lui Girault de Prangey”. Au fost prezentate aproximativ 120 de imagini inedite din Orientul Mijlociu, inclusiv unele din Ierusalim. Printre acestea și fotografia cunoscută drept cea mai veche a Zidului Plângerii, perpendicular cu Muntele Templului, pe care o redăm aici. Imaginea este învârtită orizontal, peisajul se înfățișează ca privit într-o oglindă.

Nobil francez, arheolog amator, dotat cu talent artistic, Joseph Philibert Girault de Prangey este socotit adevăratul pionier al fotografiei în Orașul Sfânt. S-a născut în anul 1804, ultimul vlăstar al unei familii de aristocrați din regiunea Champagne. S-a interesat de plante rare și păsări și, mai ales, de arheologia și arhitectura străveche a Orientului Mijlociu. În anii tinereții a studiat desenul la Școala de Arte Frumoase din Paris. În acea epocă, Louis-Jacques-Mandé Daguerre (1787-1851), pictor și gravor cunoscut până atunci ca proprietarul Dioramei din Paris, a dezvoltat o procedură novatoare, care va schimba pentru totdeauna reprezentarea vizuală prin imagini fidele ale lumii reale. Acestea se reflectau pe suprafețele lustruite ale unor plăcuțe de aramă argintată, fotosensibilizate cu vapori de mercur, care se expuneau pentru un oarecare timp, de la secunde până la minute, proporțional cu luminozitatea obiectelor-țintă. Mișcarea nu se putea surprinde.

Pe 7 ianuarie 1839, procedura „fotografică” a fost prezentată Academiei

Franceze de Științe. Daguerre a fost susținut cu entuziasm, asigurându-i-se pensie pe viață în schimbul drepturilor de brevet. Astfel, invenția „dagherotipului” devine domeniu public. Pe 19 august 1839, procedura a fost demonstrată în fața unui public numeros, de fapt mai tot Parisul interesat. Se spune că a doua zi s-au deschis la Paris aproape 500 de ateliere foto, în care nobilimea a năvălit pentru a-și

tre 1842 și 1845 efectuează pe cont propriu un „grand tour”, vizitând Italia, Grecia, Egiptul, Turcia, Siria și Palestina, transportând cu el 45 de kilograme de echipament și realizând peste 900 de vederi din zonele vizitate. Pe 21 mai 1844 ajunge la Ierusalim și, cu o predilecție pentru detaliul arhitectural, folosește obiective telescopice și immortalizează îndeosebi elemente ale moscheilor și bisericilor. Personajele

ginile, a căror valoare este în zilele noastre inestimabilă, au ajuns în diferite biblioteci și muzee.

Dar extraordinarele sale 100 de dagherotipuri din Țara Sfântă sunt descoperite abia în anii 1980, când sunt examinate de Yeshayahu Nir (1930-2020), profesor la Universitatea Ebraică, cunoscut cercetător al imaginii fotografice, autor al volumului *The Bible and the Image* (Pennsylvania, 1985). Mărturisesc, i-am fost o devotată studentă. Profesorul Nir a identificat în colecția Girault de Prangey prima imagine a Zidului Plângerii și a Culpolei Stâncii de pe Muntele Templului, vedere către est. Se poate observa densitatea de construcții în spațiul care a devenit în timp o vastă piață liberă pentru vizitatori și credincioși.

comanda portrete „instant”, pozând cu răbdare în fața măștrilor. La scurt timp s-a născut și genul „fotografie de călătorie”.

Firma pariziană de optică Lerebours a însărcinat un grup de dagherotipisti cu misiunea de a furniza imagini din lumea largă, pentru a le publica într-un ciclu de albume de artă. Trei imagini din Țara Sfântă, realizate în decembrie 1839 de doi pictori francezi, au fost reproduse în chip de litografii în seria de albume *Excursions daguerriennes* (1840-1842).

Tânărul Girault de Prangey se afla în acel timp la Paris. Înțelegând că fotografia îi va înlesni preocupările, învață tehnica dagherotipului în 1841, probabil chiar de la maestrul Daguerre, și o practică imediat. În-

autohtone nu reușeau să pozeze în fața camerei timpul necesar pentru înregistrare.

După o călătorie de trei ani, Girault de Prangey se întoarce acasă, la castelul din Langres. Se izolează în universul său și, din admirație pentru faună și floră, transformă împrejurimile castelului într-o rezervație naturală. Schițează imagini în acuarelă, creion și cerneală după dagherotipurile realizate în călătorii, tipărind o ediție limitată de litografii. Consideră dagherotipurile doar o unealtă auxiliară și le depozitează în podul castelului. Acestea rămân necunoscute un timp îndelungat, până în 1920, când un moștenitor recuperează proprietatea rămasă în paragină după 1892, anul dispariției lui Girault de Prangey. Ima-

Țara Sfântă a fost străbătută de fotografi creștini (catolici sau protestanți – francezi, englezi, italieni, germani și alții) pentru a realiza imagini utilizate în cercetarea geografică și arheologică, pentru a demonstra și a interpreta scrierile Bibliei. Aparatul fotografic a fost adus din Occident către Orient în scop științific, propagandistic, comercial sau artistic, pentru a dăruii noi puteri credinței sau pentru a servi apetitului colonialist din secolul al XIX-lea.

Primele imagini din Ierusalim realizate de fotografi evrei au apărut spre sfârșitul aceluia secol, odată cu începutul mișcării sioniste și cu așezările evreiești din Eretz Israel. La această temă vom reveni într-o ediție viitoare.

Ruth OREN

Din trecutul Ierusalimului

Ierusalimul în timpul regelui Solomon și în timpul regelui Hizkiyahu

Care a fost situația Ierusalimului după moartea regelui Solomon? Regele Solomon (Șlomo) a murit în anul 926/25 î.e.n. A urmat la domnie fiul lui, Roboam. Dar locuitorii din partea de nord a regatului i-au refuzat încoronarea unică în Ierusalim, cerând ca el să vină în nord, la Șhem (Sichem), și să fie încoronat acolo ca rege al lor. Ei i-au cerut și ușurarea fiscalității, dar Roboam s-a opus și a amenințat cu o fiscalitate și mai gravă. El s-a dovedit lipsit de diplomația necesară unui rege. Rezultatul a fost răscoala condusă de Ieroboam, unul dintre conducătorii populației din nord, care s-a proclamat rege. Regatul întemeiat de regele David și condus apoi de regele Solomon s-a împărțit în două regate mici: cel nordic, numit și Regatul Israel; și cel sudic, numit și Regatul Iehuda sau Regatul Iudă. A început procesul de decădere a ambelor, aflate în conflict și amenințate de vecini mult mai puternici. Ambele regate s-au prăbușit. Primul a fost Regatul Israel, cucerit de regele Asiriei, Sargon al II-lea, în anul 722 î.e.n. Ultima urmă de independență a Regatului Iehuda a fost ștearsă în anul 586 î.e.n., când a fost cucerit de regele Babilonului, Nebukadnețar, cunoscut după numele grecizat Nabucodonosor.

Ce s-a întâmplat cu orașul Ierusalim în această perioadă? El a rămas capitala Regatului Sudic. Orașul a continuat să funcționeze. De asemenea și Templul. În Regatul Iehuda, cultul lui Dumnezeu Unic era mai puternic decât în Regatul Israel, primul fiind mai aproape de rădăcinile acestui cult. Totuși istoricii au demonstrat că au existat aspecte de alunecare spre idolatrie și în Regatul Iehuda, chiar și la Ierusalim. Au fost cazuri în care Templul și deservenții lui, Preoții (Cohanim) și Leviții, au fost neglijați. Afirmările sunt bazate atât pe rezultatele cercetărilor arheologice, cât și pe narațiunea bibli-

că. Printre istoricii care au observat acest lucru este și Paul Johnson, istoric popular britanic, a cărui carte, *O istorie a evreilor*, a fost tradusă și în limba română. Fenomenul se petrecea în rândul oamenilor simpli, numiți *am-haareț*.

Ierusalimul a cunoscut o perioadă de refacere și dezvoltare în timpul regelui Hizkiyahu (Hezekiah, sau Iezechia, 716/15-687/86 î.e.n.). Născut în jurul anului 741 î.e.n. ca fiu al regelui Ahab, devenit rege la vârsta de circa 25 de ani, Hizkiyahu a refăcut Ierusalimul. El a reparat și a sanctificat din nou Templul, a înlăturat idolii și cultul idolatru, a centralizat cultul monoteist al lui Dumnezeu Unic. Templul de la Ierusalim și-a recăpătat locul și rolul central. Același rege a luat măsuri pentru organizarea sărbătorii de Pesah în Templul de la Ierusalim, revenind la pelerinajul la Templu. El a chemat toate triburile lui Israel să participe la această celebrare. Cartea a doua a Cronicilor (Divrei hayamim II) spune că o asemenea sărbătoare nu mai fusese la Ierusalim de pe vremea regelui Solomon (2 Cronici 30:26). Aceeași Carte povestește că regele Hizkiyahu a poruncit poporului „locuitori ai Ierusalimului” să dea Preoților (Cohanim) și Leviților partea convenită lor din recoltă, ca „să fie mai cu tragere de inimă la legea Domnului” (2 Cronici 31:4). El a mai poruncit ca în Templul de la Ierusalim să se pregătească și cămări în care au fost puse prinoasele de pârgă, zeciuilele și darurile, iar acestea au fost supravegheate. Regele Hizkiyahu și-a dat seama de pericolul atacului asirian asupra Regatului Iehuda și mai ales asupra Ierusalimului. El a aflat despre cucerirea Regatului Israel și a Samariei de către regele asirian Sargon al II-lea și a decis să ia măsuri menite să prevină cucerirea Regatului Iehuda și a Ierusalimului de către Asiria. În acest scop a fortificat orașul. A doua Car-

te a Cronicilor menționează că, atunci când regele asirian Sennacherib (Sanherib) a intrat în Iehuda și a impresurat cetățile întărite, regele Hizkiyahu a înțeles că acesta voia să cucerească Ierusalimul. Atunci el a luat măsuri de astupare a izvoarelor de apă din afara orașului și a refăcut zidul care se stricase. A ridicat turnuri, a zidit pe dinafară un alt zid, a înălțat zidul cetății lui David și a pregătit o mulțime de arme și de scuturi, a pus căpetenii ostășești (2 Cronici 31:2-7). Regele asirian Sennacherib a încercat să cucerească Ierusalimul prin asediu în anul 701 î.e.n., însă nu a reușit. Se pare că nereușita cuceririi Ierusalimului și ridicarea asediului s-au datorat nu numai fortificațiilor orașului, astupării izvoarelor de apă și tenacității regelui Hizkiyahu și a conducătorilor militari, ci și, mai ales, izbucnirii unei epidemii de ciumă bubonică, adusă de șobolani, amintită de istoricul grec Herodot. A doua Carte a Regilor (Melahim II) atribuie acest fapt intervenției divine și notează: „În noaptea aceea a ieșit îngerul Domnului și a ucis în tabăra asirienilor 185.000 de oameni; și când s-au sculat dimineața, iată că toți erau niște trupuri moarte” (2 Regi 19:35). Nu putem fi siguri de numărul de decedați, desigur aproximativ, dar este evident că era vorba de un număr mare. Oricum, Ierusalimul a supraviețuit până la cucerirea babiloniană din anul 586 î.e.n., când a fost distrus Primul Templu.

Regele Hizkiyahu a trăit în timpul profetilor Yermiyahu (Ieremia), Hoșea (Osea), Micah (Miheia) și Yeșayahu (Isaia), care îl amintesc. Datorită faptelor sale privitoare la Ierusalim și la cultul lui Dumnezeu Unic în Templul din Ierusalim, el a rămas în memoria colectivă. O stradă din Ierusalimul de astăzi îi poartă numele.

Lucian-Zeev HERȘCOVICI

Inițiativa de pace a șefului opoziției israeliene, Yair Lapid

În cadrul conferinței de la Tel Aviv a Institutului Mitvim de Strategii ale Speranței, liderul opoziției, Yair Lapid, a propus organizarea unei comisii regionale la Riad, care să se pre-

ocupe de terminarea luptelor în Liban și Gaza, de organizarea unui front comun al regiunii împotriva ambițiilor nucleare ale Iranului, continuarea normalizării relațiilor dintre Israel și Arabia Saudită și începerea negocierilor cu o Autoritate Palestiniană reorganizată pentru „o viitoare separare” de Israel. El a subliniat necesitatea

unor astfel de demersuri, deoarece „nu există victorie fără o manevră diplomatică”, și a opinat că alegerea lui Donald Trump ca președinte al SUA este o oportunitate pentru Israel. „Este o administrație care nu se teme de mari inițiative”, a declarat Lapid.

Prezentând detalii ale planului său de pace, pe care l-a numit „o mare manevră regională”, liderul opoziției a arătat că acesta trebuie să înceapă cu eliberarea tuturor ostajilor din Gaza și cu încetarea pentru cel puțin șase luni a luptelor în Gaza și în Liban.

În perioada armistițiului, o forță militară egipteană, marocană și din Emirate va intra în Gaza și va prelua distribuția ajutoarelor umanitare și se va ocupa de reconstrucție. Israelul va declara fără niciun echivoc că nu intenționează să recolonizeze Gaza și că nu va rămâne în sudul Libanului, dar că își rezervă dreptul de a opera în interiorul granițelor lui. În decurs de o lună, Arabia Saudită va găzdui o conferință la care să participe Israelul, SUA, Bahrain, Emiratele Arabe Unite, Maroc, Liban și Autoritatea Palesti-

niană, pentru a elabora un acord în cinci puncte. Acestea se vor referi la retragerea forțelor Hezbollah la 9-10 km de granița cu Israelul și cu intrarea în sudul Libanului a forțelor armate libaneze cu sprijinul SUA și al Franței, la formarea unei conduceri civile în Gaza, supravegheate de oficialități din Arabia Saudită, Egipt și SUA și din țări europene, precum și din țările arabe participante la Acordurile Abraham, inclusiv o delegație simbolică civilă a Autorității Palestiniene, fără dreptul de a accesa fonduri ori de a alege alte oficialități. O coaliție regională va acționa prin mijloace militare sau diplomatice pentru a opri Iranul să dobândească arma nucleară și o hegemonie regională printr-o rețea înarmată de intermediari. În context, Lapid a menționat colaborarea din aprilie între Israel și țări arabe din regiune, pentru contracararea amenințării iraniene. Israelul va aprofunda legăturile cu Arabia Saudită și cu statele membre ale Acordurilor Abraham în cadrul Cooperării Regionale a Forumului Negev. Se va formula o declarație cu

privire la intenția participanților de a depune eforturi pentru viitoarea separare a Israelului de palestinieni în condițiile reformării Autorității Palestiniene. În viziunea lui Lapid, Autoritatea Palestiniană se va angaja să combată terorismul, iar Israelul se va abține de la a anexa teritoriile palestinieni care vor intra într-un viitor stat palestinian.

Elemente din aceste propuneri și-au găsit locul în acordul de încetare a focului dintre Israel și Hezbollah.

Eva GALAMBOS

Atentat terorist în Amman

În data de 23 noiembrie anul curent, un terorist, a cărui identitate nu a fost făcută publică de autoritățile iordaniene, a deschis focul în cartierul Rabiah din Amman, lângă Ambasada Israelului. Trei polițiști iordanieni au fost răniți în urma atacului armat, iar teroristul a fost împușcat mortal. Autoritățile din Iordania au refuzat să publice numele celui decedat, dar l-au descris „drept o persoană căutată, cu dosar penal, pentru trafic de droguri”. Pe lângă arma automată, în posesia atacatorului a mai fost găsită și muniție explozivă. Deși autoritățile din Amman s-au ferit să declare că atentatul era îndreptat spre Ambasada Israelului, este evident faptul că locul desfășurării atacului indica ambasada drept principala țintă. În plus, cartierul Rabiah este cunoscut pentru protestele împotriva războiului din Gaza, ambasada israeliană din Amman aflându-se, de la începutul conflictului cu organizația teroristă Hamas, într-o stare de alertă maximă.

Martorii oculari au raportat că forțele de securitate iordaniene au impus un cordon în jurul Ambasadei Israelului după ce au auzit împușcături la primele ore ale zilei. Autoritățile au instruit locuitorii să rămână în casele lor în timp ce atacatorul era căutat. Omul înarmat a fost urmărit cel puțin o oră înainte de a fi încolțit și ucis.

În ultima perioadă, numărul protestatarilor iordanieni a crescut semnificativ, iar situația din întreaga zonă a Orientului Mijlociu rămâne una tensionată. La 8 septembrie, un soldat pensionat a deschis focul asupra Podului Regele Hussein (numit de palestinieni Podul Karama și de israelieni Podul Allenby), pod care leagă Iordania de Cisiordania. Atacatorul a ucis trei gardieni israelieni înainte de a fi împușcat. La 18 octombrie, doi tineri s-au infiltrat la granița dintre Iordania și Cisiordania, la sud de Marea Moartă, și au deschis focul asupra soldaților israelieni, rănindu-i pe trei dintre ei, înainte de a fi uciși de focuri de armă ale armatei. Mulți dintre cei 12 milioane de cetățeni ai Iordaniei sunt de origine palestiniană. Tratatul de pace din 1994 al Iordaniei cu Israelul rămâne nepopular printre mulți cetățeni iordanieni care consideră normalizarea relațiilor cu țara vecină ca pe un act de trădare față de compatrioții lor palestinieni.

Pe de altă parte, ministrul de externe din Iordania, Mohammad al-Momani, a descris incidentul drept un atac terorist care vizează securitatea publică a țării sale. El a mai declarat că cercetările asupra incidentului sunt în curs, precizând că stabilitatea Iordaniei este „o linie roșie” peste care nu se va trece și că „alterarea securității națiunii și atacarea personalului specific vor fi întâmpinate cu un răspuns ferm”.

Cristian VECHIU

Războiul din nord a costat Israelul peste 1 miliard de dolari

În cele peste 13 luni care au trecut până la încetarea focului, războiul dus de Israel cu teroriștii Hezbollah s-a soldat cu pierderi uriașe, acestea ajungând la suma totală de 5 miliarde de șekeli (1,35 miliarde de dolari), a relatat agenția israeliană Jewish News Syndicate (JNS). Această cifră, ce include pierderi directe și indirecte, ilustrează impactul economic grav al ostilităților și nu include costul operațiilor militare care au mai costat multe miliarde.

Agențiile specializate în impozitele imobiliare au apreciat că pagubele materiale directe de proprietate în zona de nord au fost de 1,5 miliarde de șekeli (405 milioane de dolari), respectiv distrugerea a sute de case, apartamente, fabrici, vehicule, proprietăți agricole și infrastructură publică: școli și clădiri comunitare. Dar pierderile indirecte reflectă o imagine și mai gravă. Estimate la 4 miliarde de șekeli (1,08 miliarde de dolari), aceste pierderi se referă la daune economice mai extinse, provocate de conflict. Este vorba de daune materiale din afaceri ale comunităților de la graniță, produse de întreruperea operațiilor, de stocurile distruse și de veniturile

în scădere. Cel mai rău afectat a fost sectorul agricol, mari suprafețe de pământ devenind neproductive în viitorul apropiat.

Fondurile de compensări ale Autorității de impozite au plătit deja 2 miliarde de șekeli (540 de milioane de dolari) unor firme și persoane din comunitățile din nord, pentru daune indirecte, iar în următoarele luni se vor plăti încă 2 miliarde de șekeli. Pentru ilustrarea intensității conflictului merită menționat că pierderile în urma unei singure rachete în Ramat Gan au depășit totalitatea pierderilor din întreaga zonă de la Înălțimile Golan de când a început războiul, care au însumat un sfert de miliard de șekeli.

Pierderi imense s-au înregistrat și la comunitățile de lângă Gaza și din Israelul central, o singură rachetă

care a căzut lângă Ramat Gan distrugând 2.000 de apartamente, iar una care a lovit Tel Avivul de nord a provocat daune materiale în valoare de 50 de milioane de șekeli. Pierderile în urma barajului iranian de rachete din 1 octombrie s-au cifrat la 150 de

milioane de șekeli, după ce au fost prezentate 2.500 de cereri pentru compensații. Acest atac a afectat mai ales infrastructura din Israelul de sud și de nord, inclusiv o bază a Forțelor Aeriene. (E.G.)

Cursa înarmărilor se intensifică în Orientul Mijlociu

Proliferarea războaielor în Orientul Mijlociu, cu implicarea nu numai a Israelului și a grupărilor teroriste susținute de Iran, a adus pe scenă și alte țări: Iranul în primul rând, care nu se mai mulțumește cu un război prin intermediari, Libanul și Siria. În afara înarmărilor „clasice” (rachete și drone), aceste state recurg și la alte tipuri de armament, interzise prin tratate internaționale.

Astfel, Iranul și-a sporit stocurile de uraniu de calitate, corespunzătoare producerii de armament, iar potrivit unui raport secret al AIEA (Agenția Internațională pentru Energie Atomică), Teheranul continuă să sfideze comunitatea internațională în ceea ce privește programul său nuclear. La ora actuală, se arată în raport, Iranul dispune de 182 kg de uraniu îmbogățit până la 60%, ceea ce înseamnă o creștere cu 17,6 kg față de august. Pentru a fi utilizat într-o armă

nucleară, uraniul trebuie îmbogățit la 90%, dar trecerea de la 60 la 90% necesită doar o scurtă etapă tehnică. Pentru fabricarea armei nucleare mai este nevoie de 42 kg uraniu îmbogățit până la 90%. AIEA nu dispune de posibilități de control, deoarece nu s-a revenit la reinstalarea echipamentelor de supraveghere, eliminate în iunie 2022, iar în septembrie 2023 Iranul i-a exclus de la control pe cei mai bine pregătiți inspecții ai Agenției.

Pe de altă parte, potrivit unor surse israeliene și americane, Iranul dezvoltă arme chimice bazate pe produse farmaceutice, iar Siria își reia programele sale de arme chimice. Se afirmă și că Rusia folosește arme chimice în Ucraina. Confirmarea acestor procese provine și de la rapoarte oficiale ale Administrației Biden, respectiv pe baza unui raport al Pentagonului din septembrie 2023. Raportul arată că Iranul caută să obțină agenți chimici

cu utilizare dublă, care acționează asupra sistemului nervos central în scopuri ofensive. În același timp, hackerii iranieni au susținut că ar fi expus documente secrete care explicau în detaliu cum o universitate militară din Iran dezvoltă grenade umplute cu produse chimice folosite în scopuri militare. Un alt document, de această dată al Departamentului de Stat, face referire la încercarea Iranului de a obține produse farmaceutice pentru scopuri militare. Raportul se referea la activitatea departamentului de chimie al Universității Imam Hussein, o instituție militară asociată cu Gărzile Revoluționare iraniene.

Același lucru este valabil și pentru Siria. Potrivit unor experți în producerea armelor chimice, această țară a revenit, într-o proporție limitată, la dezvoltarea capacităților sale chimice, probabil cu ajutorul Iranului și al Rusiei. (E.G.)

Săptămâna Nobel

Interviuri cu laureații David Baker și Gary Ruvkun

În perioada 7-15 decembrie, la Stockholm și la Oslo au avut loc ceremoniile de decernare a premiilor Nobel, precum și, ca în fiecare an, o serie de conferințe și întâlniri cu laureații, relatate de presa din toată lumea. Corina Negrea, jurnalistă Radio România Cultural acreditată în ultimii 25 de ani la Săptămâna Nobel, ne-a transmis din capitalele Norvegiei și Suediei două interviuri cu cei doi laureați de origine evreiască de anul acesta. Este vorba despre David Baker, laureat al Nobelului pentru Chimie, și despre Gary Ruvkun, recompensat cu cel pentru Medicină sau Fiziologie, alături de Victor Ambros.

David Baker: „Tehnologia nu face decât să le ofere oamenilor instrumente mai puternice”

– Felicitări încă o dată! Cum arată viața dumneavoastră, din octombrie?

– E bine, mai ales că întreaga mea familie extinsă se află alături de mine, la Stockholm. E un eveniment de familie fericit.

– V-ați gândit, v-ați așteptat la acest premiu vreodată de-a lungul carierei dvs?

– Oamenii vorbeau despre asta de câțiva ani, dar e diferit atunci când chiar îl primești. Nu știam nimic despre asta.

– Ce făceați atunci când ați fost anunțat prin telefon?

– Era ora 1,30 dimineața, dormeam.

– Spuneți-ne câte ceva despre cercetarea dumneavoastră. În comunicatul de presă se vorbește despre proteine spectaculoase și despre faptul că ați reușit să concepeți o nouă proteină care nu seamănă cu nicio altă proteină. Ce înseamnă acest lucru?

– Există o mulțime de proteine în natură, care fac tot felul de lucruri diferite, dar există multe lucruri pe care nu le fac, pentru că nu au fost relevante în timpul evoluției. Putem face acum proteine noi, pentru a rezolva tot felul de probleme care sunt relevante în lumea noastră de astăzi, dar care nu au contat în timpul evoluției. Oamenii trăiesc mai mult, iar probleme precum bolile neurodegenerative nu erau cu adevărat o problemă în timpul evoluției, oricum erai mort până atunci. De asemenea, nu exista plastic peste tot în mediul înconjurător în timpul evoluției, deoarece nimeni nu îl producea.

– Când ați început nu existau computere ca cele de astăzi, tehnologia la care astăzi avem acces, de exemplu. Cum ați început? Cum arăta munca dumneavoastră?

– Știți, existau computere, dar aveau mult mai puțină putere de calcul decât acum. Metodele pe care le-am dezvoltat nu erau metode de învățare profundă, metodele de învățare profundă necesită o cantitate enormă de calcul și acest lucru nu era posibil la începuturi. Aceasta a fost o mică limitare, dar nu ne-a oprit din ceea ce doream să facem.

– Putem să spunem acum că știm aproape totul despre proteine?

– Nu, nu cred că putem afirma

asta. Putem spune că înțelegem multe lucruri despre cum să proiectăm noi structuri proteice, dar există multe alte lucruri pe care le fac proteinele, care încă nu sunt pe deplin înțelese. S-ar putea să înțelegem structura, modul în care o proteină enzimează o reacție chimică, dar ceea ce este cu adevărat important nu înțelegem întotdeauna cu adevărat. Pentru proteinele mai complexe, nu înțelegem cu adevărat cum funcționează.

– Oamenii așteaptă rezultate practice, care ar fi traducerea practică a cercetării dumneavoastră?

– Lucruri precum degradarea plasticului, tratamente mai bune împotriva cancerului, noi tipuri de materiale, modalități de interfațare a proteinelor în smartphone-ul dumneavoastră care poate măsura diferite lucruri. Există o mulțime de aspecte în curs de dezvoltare acum.

– Evoluțiile viitoare depind, în principal, de tehnologie sau de înțelegerea dumneavoastră?

– Este o întrebare foarte bună. Aș spune că este vorba despre aceste două elemente, dar totul depinde și de imaginația și creativitatea oamenilor. Oricare ar fi problemele pe care vrei să le rezolvi, sunt multe lucruri pe care le poți face în funcție de ceea ce vrei să rezolvi, deci cred că și imaginația este foarte importantă.

– Apropo de imaginație: când ați știut că vreți să deveniți om de știință?

– Nu am știut cu adevărat până destul de târziu în viață. Nu eram chiar atât de interesat de știință când am mers la universitate. Am urmat un curs de biologie în ultimul meu an la universitate și m-am gândit că este foarte interesant, așa că m-am decis să mă înscriu la cursuri postuniversitare. La câțiva ani după acestea m-am gândit că este într-adevăr interesant și că asta e ceea ce vreau să fac. Aveam vreo 23 de ani...

– Este târziu?

– Da, este târziu

– La început ce credeți că veți deveni, ce vă doreați?

– Nu știam. La 20 de ani habar nu aveam. Toți prietenii mei știau ce vor face, iar eu, nu.

– Vă simțeați mai bine, mai liber?

– Nu, era puțin stresant. Era cumva puțin amuzant că aveam atâtea oportunități în fața mea, dar de asemenea era puțin stresant că toți în jurul meu știau ce vor face și chiar făceau chestiuni foarte interesante în domeniul lor, iar eu habar nu aveam. Cred că unii oameni care mă cunosc încă de atunci și care citesc probabil despre premiul de acum își spun: Ce? Cum s-a întâmplat asta?

Cu siguranță, există tehnologii distrugătoare, Al este una dintre acestea; dar în ce măsură putem avea încredere în tehnologie? Vreau să spun, în sensul în care: cunoașterea umană poate înlocui tehnologia? Este tehnologia mai bună decât un experiment științific? Tehnologia este un instrument, telefoanele mobile pot

face lucruri uimitoare, dar acest lucru nu îi face pe oameni irelevanți, doar că fac mai multe lucruri decât puteau face înainte. Cred că tehnologia nu face decât să le ofere oamenilor instrumente mai puternice pentru a face ceea ce făceau înainte; și am experimentat acest lucru în ultimii cinci mii de ani.

***

Gary Ruvkun: „Eu pur și simplu nu știu suficient, ca să judec. Așa că îmi fac propria mea cercetare, fac o mulțime de perindări aleatorii prin literatură, căutări”

– Felicitări! Cum sunteți? V-ați obișnuit deja cu ideea de a fi un laureat al Premiului Nobel?

– Oh, nu, nu! A fost un fel de șoc, pentru câtă atenție primești. Știam că față de alte premii primești o atenție sporită, dar nu știam că atât de multă.

– Este această atenție benefică științei?

– Cred că este bună, sunt modele de succes și vorbesc oamenilor despre știință, ceea ce este bine. Știința, acesta este un aspect foarte important. Oamenii așteaptă rezultate imediate. Desigur, se așteaptă ca oamenii de știință, adică medicii, să ofere soluții, dar nu le putem avea fără cercetarea științifică.

– Cum îi putem convinge pe oamenii care se ocupă de latura financiară să finanțeze cercetarea științifică?

– Motivația mea de a deveni om de știință s-a bazat pe programul spațial; așa că, atunci când are loc o misiune către Jupiter, știi că nu va schimba medicina. S-ar putea să-ți schimbe viziunea asupra sistemului solar, dar asta va schimba societatea umană? Nu, dar schimbă viziunea asupra locului în care se află Pământul și restul universului. Știți, când avem o misiune NASA care a detectat 10.000 de planete în jurul altor stele, afectează asta medicina? Nu, dar afectează modul în care ne gândim la viața pe Pământ; și nu a fost foarte costisitor, nu-i așa? Așadar, descoperirile care îți schimbă viziunea asupra științei, în general, nu cred că trebuie să afecteze medicina. Desigur, este glorios dacă se întâmplă asta. Se speră că așa va fi, dar nu cred că aceasta este moneda de schimb.

– Ați știut de la început că veți fi un om de știință în acest domeniu? Cum ați început?

– Am început cu electronica în copilărie, este exact domeniul despre care un copil devine interesat, așa că am devenit interesat de modul în care funcționează un radio și de cum pot construi un radio prin care le pot vorbi oamenilor de oriunde din întreaga lume. Am construit un radio ca un amator, un lucru pe care îl făceau alți 100.000 de copii pe atunci. Probabil că acum nu se mai întâmplă așa, dar în epoca mea o făceau. Și astfel mi-a plăcut electronica. Și asta m-a învățat să mă gândesc cum funcționează și alte lucruri? Da, și așa am evoluat. Un radio nu a apărut din natură. A fost creat de ingineri acum 100 de ani. Așadar, am ajuns să știu cum funcționează lucrurile. Și, firesc, am vrut să învăț biologie. Și așa am ajuns la biologia moleculară. Care sunt părțile? Ce fac ele? Știi, sunt aceleași concepte!

– Vă așteptați ca următorul mare salt să vină din domeniul tehnologiei sau de la progresul în cunoaștere?

– Este greu de prezis. De exemplu, aș fi putut eu prezice că proiectele genomice vor fi atât de transformatoare? Nu cred. Am fost fericit să fac parte din ele. Întotdeauna mi s-a părut plictisitoare o secvențiere ADN. Am urât-o. Și nu eram bun la asta. Așa că eram super fericit când alții o făceau pentru mine. Și asta este ceea ce fac proiectele genomice. Ele fac toate secvențierile. Și este gratuit. Nu e ca și cum ar trebui să plătesc ca să mă uit la ele. Sunt acolo pentru oricine vrea să se uite la ele. Dar nu aș fi prezis cât de transformator va fi acest lucru. Și cred că asta este valabil pentru o mulțime de transformări.

– Dar acum știm. Știm ce poate face tehnologia. Deci, la ce ne putem aștepta? Ar trebui să ne așteptăm? Ar trebui să ne punem speranțele în tehnologie?

– Da, toată lumea pare să parieze pe inteligența artificială. Și apoi, laureații Premiului Nobel pentru Chimie prezic și ei plierea proteinelor; și vom afla care proteine interacționează cu care proteine. Este un proiect uriaș, nu? Eu nu îl folosesc, pentru că nu gândesc în acest fel. Dar văd că toți ceilalți îl folosesc. Succesul acest-

tui lucru s-a petrecut în ultimii cinci ani. Și au trecut de la „cine sunt ei” la un Premiu Nobel într-un timp record.

– Și acum, după acest Premiu Nobel, ce s-a schimbat dramatic, în primul rând, în viața dumneavoastră profesională după acest anunț?

– Oh, doar o mulțime de e-mailuri și invitații, dintre care cele mai multe sunt irelevante. Dar 10% dintre aceste lucruri sunt reale și interesante. Te ridică într-o anumită poziție. Nu sunt prea mulți laureați ai Premiului Nobel, universitatea mea are trei sau patru. Și este una dintre cele mai mari universități din lume. Și asta nu înseamnă mulți laureați Nobel, nu? Întotdeauna sunt doar câțiva. Și așa, dintr-odată, suntem un fel de aleși. Și, știți, nu suntem diferiți față de acum trei luni, dar în ochii tuturor celorlalți așa apărăm. Și asta e puțin ciudat. Eu cunosc cinci sau opt laureați Nobel. Așa că știu cum sunt ei.

– Aș dori să revin puțin la această idee de rețele sociale, inteligență artificială și așa mai departe. Al nu este utilă pentru oamenii de știință?

– Nu și pentru mine, pentru că nu sunt educat în acea lume. Nu am folosit niciodată ChatGPT. Nu vreau. Nu-mi pasă de ChatGPT. Eu am 72 de ani. Așa că nu am de gând să folosesc cea mai recentă platformă pentru inteligența artificială. Dar văd că alții o fac. Alții o vor face. Și oamenii spun că este util pentru că economisești timp. Îți oferă o mulțime de informații. Da. Dar am cunoscut oameni care mi-au spus că face o mulțime de greșeli. Eu pur și simplu nu știu suficient, ca să judec. Așa că îmi fac propria mea cercetare, fac o mulțime de perindări aleatorii prin literatură, căutări. Caut pe Google o mulțime de lucruri pe care vreau să le găsesc. Iar Google este plin de AI acum, nu? Așa că voi găsi lucruri, apoi voi citi articolele. Dar cu siguranță nu folosesc inteligența artificială într-un mod sofisticat. Asta e al naibii de sigur.

Corina NEGREA

Conferința Internațională a Emisarilor Chabad-Lubavitch

În weekendul 23-24 noiembrie a avut loc, la New York, Conferința anuală Internațională a Emisarilor Chabad. Auspiciile acestei mari întruniri la care au participat 6.500 de rabini și lideri religioși evrei din peste 100 de țări nu au fost dintre cele mai bune. Cu câteva zile înainte de eveniment a avut loc răpirea și uciderea rabinului Zvi Kogan (28 de ani), un

adunare de rabini din lume, constând în mai multe zile de ateliere, o vizită la mormântul lui Rebbe și o gală festivă. La eveniment au participat anul acesta și liderii ai comunității Chabad România, rabini Naftali Deutsch și Dovber Orgad. Pe lângă participarea la prelegeri și discuții, rabini au făcut și emblematica „poză de clasă Chabad”, în care mii de rabini sunt fotografiați

emisar Chabad din Emiratele Arabe Unite. Conferința anuală vizează întărirea conștientizării și a practicii evreiești și constituie cea mai mare

sub frontoanele emblematice ale sediului central al Chabad din Eastern Parkway nr. 770.

Emisarii Chabad-Lubavitch, cu-

noscuți sub numele de *shluchim*, reprezintă, de fapt, cupluri (soț și soție) care își dedică viața întăririi vieții evreiești în comunitățile din întreaga lume, adesea în locații îndepărtate, fără infrastructură evreiască stabilită. Emisarii urmăresc astfel să ajungă atât la evrei afiliați, cât și la evrei neafiliați, primindu-i pe toți evreii din toate categoriile sociale. De la străzile orașului Los Angeles până la insulele Thailandei, din Alaska și până în Zambia, Chabad servește nu numai ca o casă spirituală, ci și ca un punct focal al vieții evreiești. „Conectarea cu lideri evrei din întreaga lume este extrem de încurajatoare. Auzirea poveștilor colegilor mei din toată lumea mă inspiră să fac mai mult pentru a crește implicarea noastră pentru evreii locali”, spune rabinul Chaim Landa de la Centrul evreiesc Chabad din comitatul St. Charles.

Unul dintre cele mai importante momente ale conferinței a fost vizita la locul de odihnă al lui Rebbe, rabi-

nul Menachem Mendel Schneerson, din Queens, New York. Cunoscut sub numele de „Ohel”, locul de odihnă al lui Rebbe este unul dintre cele mai vizitate locuri evreiești din afara Israelului. Aproximativ un milion de oameni din toate categoriile sociale fac pelerinajul aici în fiecare an pentru a cere binecuvântări, pentru a se ruga sau a căuta îndrumare spirituală și inspirație divină. Mulți dintre emisarii Chabad au venit cu scrisori de la evrei din comunitățile lor și le-au citit la locul sfânt. Mesajele care au dominat pe întreaga desfășurare a evenimentului au fost cele de întărire a misiunii Chabad, încurajându-i astfel nu doar pe emisari, ci și pe toți evreii să nu se lase doborâți în fața unor momente vitrege. „Slujba noastră nu a fost niciodată mai clară”, a declarat rabinul Levi Duchman, directorul Chabad al Emiratelor Arabe Unite și totodată șef-rabinul EAU, la înmormântarea lui Kogan, în Israel. Acesta a mai precizat: „Lumea trebuie să ne audă vocile. (...) Nu suntem aici doar pentru a supraviețui. Suntem aici pentru a transforma lumea.”

Conferința anuală Internațională a fost o șansă pentru liderii Chabad de a se reuni și de a se angaja din nou în misiunea lor de a-i ajuta pe evreii din toată lumea. Mai mult ca oricând, în lumina evenimentelor recente, dar și a conflictului generat de atentatele Hamas din 7 octombrie 2023, liderii religioși Chabad au îndemnat la unitate și solidaritate.

Cristian VECHIU

Un rabin cu cetățenie moldovenească și israeliană, ucis în Emiratele Arabe Unite

Rabinul Zvi Kogan, un emisar Chabad în vârstă de 28 de ani, din Emiratele Arabe Unite, a fost dat dispărut, iar apoi autoritățile i-au găsit cadavrul patru zile mai târziu. Trei persoane au fost arestate în EAU în legătură cu moartea sa. Potrivit Israelului, rabinul a fost ucis într-un „act antisemit de teroare”. Trupul neînsuflețit al lui Kogan a ajuns în Israel, înmormântarea sa având loc în acea noapte, în satul Kfar Chabad, la sud-est de Tel Aviv.

„Uciderea unui cetățean israelian și a unui emisar al Chabad este un atac terorist antisemit criminal”, a declarat Netanyahu la începutul întâlnirii cu cabinetul său guvernamental, adăugând că Israelul „va acționa prin toate mijloacele” pentru a-i aduce pe făptași în fața justiției. „Niciunul dintre ei nu va fi cruțat”, a avertizat președintele israelian, Isaac Herzog, care a mulțumit pentru cooperarea în anchetă cu Emiratele Arabe Unite și a spus că vor lucra pentru a-și consolida legăturile. Ministerul de Interne al Emiratelor Arabe Unite a declarat că a început procedurile legale împotriva a trei cetățeni uzbeki care au fost arestați în legătură cu uciderea lui Kogan. Autoritățile s-au angajat să

ia rapid măsurile necesare pentru a descoperi detaliile, circumstanțele și motivele incidentului. Potrivit unei surse citate de CNN, cei trei suspecți au fost prinși în incinta aeroportului din Istanbul, în timp ce încercau să fugă în Turcia.

Șef-rabinul așkenaz al Israelului, Kalman Bar, a vorbit la înmormântarea lui Kogan, numindu-l „sacrificiul suprem pentru întreaga lume evreiască”. „Nu există cuvinte care să descrie durerea pe care o simțim cu toții. Nu există cuvinte prin care să putem jeli și mângâia familia”, a spus Bar citat de BBC.

Ambasadorul Israelului la ONU, Danny Danon, a promis luni că îi va aduce pe făptași în fața justiției, spunând că „nimeni nu va scăpa”. „Răpirea brutală și uciderea lui Zvi Kogan în Emiratele Arabe Unite au șocat și întristat Statul Israel. A fost un act monstruos de teroare care cere justiție rapidă”, a spus Danon înaintea reuniunii Consiliului de Securitate al ONU.

Casa Albă a condamnat și ea asasinarea lui Kogan, catalogând fapta drept „o crimă îngrozitoare împotriva tuturor celor care susțin pacea, toleranța și coexistența”. „A fost, de asemenea, un atac asupra Emiratelor

Arabe Unite și asupra respingerii de către acestea a extremismului violent, în general”, a declarat Sean Savett, purtătorul de cuvânt al Consiliului Național de Securitate al Casei Albe.

În Emiratele Arabe Unite trăiește o mică comunitate evreiască, despre care se crede că numără câteva mii de persoane. Anul trecut, micul stat din Golf a deschis prima sinagogă construită special în cadrul unui complex interconfesional numit „Casa Familiei Abraham”, care reunește și o biserică și o moschee.

Israelul și Emiratele Arabe Unite au convenit oficial, în august 2020, să stabilească relații diplomatice, ca urmare a semnării Acordurilor Abraham, intermediare de Statele Unite ale Americii. Drept consecință, cele două state și-au inaugurat ambasadere în cursul anului 2021, iar relațiile dintre Israel și EAU au cunoscut o evoluție favorabilă.

Dan DRUȚĂ

Raport despre antisemitismul din Franța

Un recent sondaj realizat de Ipsos, comandat de Consiliul reprezentativ al instituțiilor evreiești din Franța (CRIF), a scos la iveală o transformare majoră a percepțiilor și atitudinilor antisemite din Franța, relatează site-ul Jforum. Intitulat „Viziunea francezilor asupra antisemitismului și situația evreilor francezi 2024”, studiul relevă cifre neliniștitoare și o transformare neașteptată în repartiția politică a prejudecăților antisemite.

Potrivit studiului, în primul semestru al anului 2024 antisemitismul a crescut cu 192%, aceasta mai ales din cauza propagării antisemitismului pe rețelele de social media. Mai interesantă este evoluția opiniilor politice asociate urii împotriva evreilor. Pentru prima dată, simpatizanții Franței Nesupuse (LFI, extrema stângă) arată un nivel de adeziune față de stereo-

tipurile antisemite mai ridicat decât susținătorii Adunării Naționale (extrema dreaptă), raportul fiind de 55% față de 52%. La aceasta se adaugă și o poziție ambiguă a simpatizanților LFI față de Hamas; și nu este vorba numai de militanții partidului, ci și de tineri. Numai 53% din categoria de vârstă 19-24 de ani consideră că evreii sunt bine integrați în societatea franceză.

În aceste condiții, guvernul se pregătește să ia măsuri de urgență. Este în pregătire un mare plan național de luptă împotriva antisemitismului, care vizează întărirea coeziunii naționale și reacția la noile provocări ale manifestărilor de ură.

În acest climat de tensiune crește dorința de a imigra în Israel a unor categorii din comunitatea evreiască, alimentată de un sentiment crescând de nesiguranță. Astfel, de la înce-

putul anului, în pofida războiului, au imigrat în Israel 2.000 de evrei francezi, o creștere cu 95% față de perioada similară din anul trecut. Potrivit statisticilor, categoriile de tineri, tineri căsătoriți sau cupluri tinere au decis să facă acest pas, alături și de pensionari.

Rezultatele acestui sondaj nu trebuie să fie surprinzătoare, apreciază articolul, acesta ilustrează o realitate pe care mulți refuză să o recunoască, în pofida unor semnale clare din ultimele decenii, articolul amintind eliminarea din școli a istoriei Holocaustului sau nesiguranța elevilor și a studenților evrei în școlile de stat.

Din păcate, autoritățile se simt depășite și, în ciuda planurilor și a declarațiilor de intenție, ele nu au reușit niciodată să schimbe direcția acestor tendințe.

Eva GALAMBOS

Memorial dedicat celor 384 de tineri uciși la Festivalul Nova

La o recentă întâlnire a conducerii Keren Kayemet Lelsrael – Fondul Național Evreiesc (KKL-JNF) cu reprezentanți ai familiilor care au pierdut pe cineva apropiat la Festivalul Nova, unde, la 7 octombrie 2023, teroriști Hamas au ucis 384 de participanți, s-a hotărât ca, pe locul unde a fost săvârșit masacrul, să fie construit un memorial care să cinstească memoria victimelor.

Președintele KKL-JNF, Ifat Ovadia Luski, a anunțat că au fost alocate fonduri consistente pentru realizarea proiectului. Zona a fost declarată arie de dezvoltare forestieră. Au fost stabilite: construirea de locuri pentru picnic, spații sanitare, cărări accesibile, dat fiind că zona se află în spațiul de recreere din Pădurea Be'eri, organizarea de parcuri. După 7 octombrie, zona a devenit loc de pelerinaj pentru familiile îndoliate, ca și pentru publicul larg. Locul pe care va fi ridicat memorialul a fost stabilit împreună cu familiile victimelor.

Directorul Regiunii de Sud a KKL-JNF, Yaniv Maimon, a declarat că proiectul se află în curs de realizare. A fost prevăzut și un buget adițional, pentru ca vizitarea memorialului să fie accesibilă și persoanelor cu dizabilități, vârstnicilor. Fotografiiile victimelor vor fi reasezate uniform și protejate de factori rezistenți la ploaie și soare. Imaginile vor fi însoțite de scurte descrieri ale fiecăreia dintre victime, făcute în colaborare cu familiile lor. Baneretele și posterele vor fi îndepărtate treptat. În ceea ce privește contribuția familiilor, nu toate au aceleași resurse financiare, de aceea KKL-JNF va

Julia DELEANU

(Continuare în pag. 23)

Ce mai vedem la muzeu

O privire în Muzeul de Istorie și Cultură a Evreilor din România „Dr. Nicolae Cajal”
Barbu Iscovescu (Yehuda Baruh Iscovici), 1816-1854

Unul dintre artiștii al cărui nume este direct legat de marele eveniment istoric al modernității române, și anume Revoluția de la 1848, a fost Barbu Yehuda Iscovescu. „...Acei ce cunosc într-o cântă mișcarea revoluționară din Valachia, de la 1848, știu că numele lui Iscovescu e nedespărțit de ea. El împreună cu Rosenthal și Lăzărilă sunt acei evrei pământenți cari s-au jertfit mai mult pentru marele idei și dorinți emise în programa Revoluției de la '48... Iscovescu împreună cu Rosenthal au fost dintre cei dentei, ca să nu zic cei înței cari au început a cultiva și a răspândi artele plastice în România.” – citează M. Schwarzfild în numărul pe 1884-1885 al *Anuarului pentru Israelii*, la pagina 125.¹

Născut la București cu numele Yehuda Baruh Iscovici, este un tânăr cu un real talent pentru desen și pictură, talent moștenit chiar de la tatăl său, „zugrav” și deci cunosător al breslei. Conform biografiilor săi, nu există informații despre o școală, liceu românesc la care să fi mers, dar știm că va face studii la Viena unde va rămâne până în 1842, după care se va întoarce acasă, alături de revoluționari.² Își pune forța și talentul în serviciul Revoluției, fiind prezent pe Câmpia Islaz unde desenează diferite aspecte ale adunării. La București, în săptămânile ce au urmat, își continuă acțiunea de immortalizare a Revoluției, fiind foarte apreciat de colegi. Realizează numeroase portrete ale personajelor importante ale momentului, scene și peisaje din acea perioadă și a fost chiar angajat ca interpret și traducător când situația o cerea, traducând din germană, sârbă, franceză și ebraică. Asemenea celorlalți artiști activi ai Revoluției pașoptiste, Barbu Iscovescu înțelege că pictura nu poa-

te sta indiferentă la evenimentele istorice și politice și că artistul creator trebuie să se afle în prima linie, ca un adevărat patriot în serviciul libertății semenilor săi. Este printre primii care au înțeles că puterea imaginii însoțește

de cuvinte are un efect esențial în procesul educațional. În acest sens a avut ideea creării unui album revoluționar cu portrete și mici compoziții care, litografiate, urmau să fie diseminate locuitorilor orașelor cu scopul de a-i informa. Tot timpul cu creionul și caietul de desen în mână, a surprins și a immortalizat imagini simple ale orașelor și satelor prin care a trecut – Craiova, Balș, dar mai ales București –, spiritul clar și simplu al schițelor lui fiind dovada talentului său incontestabil.

„Iscovescu s-a întors în țară cu acei ce devenire apoi capii revoluției și cu cari era dinainte în relații intime. D-nul C.A. Rosetti l'a pomenit de câteva ori cu laude între acei ce au luat parte la Revoluția de la '48.”³

A fost bun prieten cu Davicion Bally și a făcut tot ce a putut pentru a atrage fonduri care să acopere nevoile financiare ale Revoluției, stimulând persoanele cu potență financiară pentru a face donații. Tumultul vieții, lipsa banilor, suprimarea Revoluției și

starea proastă a sănătății sale îi îndreaptă drumul către Constantinopol.

„În 1854 moare exilat la Constantinopol, după înăbușirea Revoluției, și este îngropat la cerere în cimitirul grecesc, alături de confracții săi de luptă, pictorul Ion Negulici și preotul Atanasie Lazin. Prietenia cu Negulici este de lungă durată, datând din anii de studenție de la Viena și Paris.”⁴

Portretul lui Constantin Poenaru, din colecția Federației Comunităților Evreiești din România, semnat simplu, Barbu, și datat 1847, face parte, probabil, din seria portretelor de prietenii; acesta se presupune a fi fratele mai mic al lui Petrace Poenaru, personaj important, cu care tânărul Iscovescu s-a cunoscut în grupul de revoluționari atât la București, cât și la Craiova. Personajele portretizate de Iscovescu sunt deseori prietenii lui sau personaje active din jurul său, oameni înflăcărați de aceleași idealuri politice. Un artist de geniu, conștient de misiunea importantă a artei, lasă în urmă, din păcate, o operă și un renume prea puțin cunoscute și apreciate.

Carmen Hannah IOVIȚU

¹ Vom folosi referințe relativ contemporane, și anume articolul semnat de Moses Schwarzfild din *Anuarul pentru Israelii*, ediția 1884-1885, pag. 125. Articolul apare la 40 de ani de la revoluție.

² „Yehuda (Baruh Yehuda Iscovici), fiul lui Haim Iscovici cunoscut și sub numele de Haim Zugravul, Barbu Iscovescu s-a născut la București în noiembrie 1816. În atelierul tatălui său învață fiul primele noțiuni de pictură așa zisă «subțire». Are talent și noroc căci, cu ajutorul Banului Mihai Ghika, tânărul Iscovescu obține o bursă și pleacă la Viena unde își va face studiile de pictură între 1835 și 1842. Acolo învață temeinic desenul și se specializează în decoruri teatrale, iar portretele sale reflectă o combinație între rigoarea academică vieneză la care artistul

adaugă și o ușoară amprentă romantică.” – Moses Schwarzfild, *Anuarul pentru Israelii*, ediția 1884-1885, pag. 125.

³ Moses Schwarzfild, *Anuarul pentru Israelii*, ediția 1884-1885, pag. 125.

⁴ *Ibidem*.

Despre evreii din Croația

La 1 decembrie 2024 a avut loc o conferință intitulată „Evreii din Croația: o bogată moștenire istorică și culturală”, prezentată de arhitectul Ante Jericevic. Evenimentul online a fost organizat și moderat de Dóra Koranyi, din Ungaria, și de Sebastian Mizrahi, din Venezuela, în cadrul proiectului *Qesher*. Prin intermediul acestuia, în fiecare săptămână se desfășoară prelegeri interactive despre comunitățile evreiești din întreaga lume, susținute de experți locali.

Conferința lui Ante Jericevic a urmărit istoria comunității evreiești din Croația, ale cărei origini datează din epoca romană, în jurul secolului al III-lea e.n., de când cercetările arheologice efectuate la Osijek au scos la iveală urmele unei sinagogi. Tot atunci a existat o comunitate evreiască în orașul Split, cunoscut pentru Palatul lui Dioclețian; mai târziu, în secolul al VII-lea, numeroși evrei aveau să se refugieze în jurul acestui palat, fugind din orașul Salona.

Ante Jericevic

În secolul al XVI-lea au sosit în Croația evrei sefarzi care fuseseră expulzați din Peninsula Iberică. Comunitățile evreiești au înflorit în orașe precum Dubrovnik, Split și Zagreb. Dubrovnik găzduiește cea mai veche sinagogă sefardă încă în uz astăzi, datând din secolul al XIV-lea. În 1782, prin Edictul de Toleranță emis de împăratul Iosif al II-lea de Habsburg, evreilor li s-a permis să se stabilească în Croația, ei preferând orașele nordice Zagreb și Varaždin. În secolul al XIX-lea, Imperiul Austriac avea să primească o importantă comunitate evreiască așkenază din Europa Centrală și de Est.

În timpul celui de Al Doilea Război Mondial, mulți evrei din Croația au fost persecutați și deportați în lagăre de concentrare. Centrul Comunitar Evreiesc din Zagreb a rămas operațional în timpul Holocaustului, oferind un sprijin vital. Astăzi, comunitatea evreiască din Croația este mică, dar activă, păstrându-și bogata moștenire prin diverse instituții educaționale și culturale. Doar opt orașe din Croația mai au comunități evreiești, dintre care cea mai mare se află, firește, la Zagreb.

Conferențiarul Ante Jericevic este un arhitect din Zagreb, membru marcant al comunității evreiești locale. Căsătorit și tată a trei copii, el predă la Școala Hugo Kon din oraș, singura școală evreiască de zi din fosta Iugoslavie. Identitatea sa evreiască a fost influențată de participarea la seminare precum Be'Yahad, Geshet, SummerU și Limmud. Recent a colaborat cu JCC Global și cu Haver Serbia, instituții care contribuie la consolidarea conexiunilor între comunitățile evreiești regionale, încurajându-se cooperarea și schimburile culturale.

Claudia BOSOI

Un viitor muzeu al Holocaustului în Salonic

La finalul lunii octombrie a.c., președintele german Frank-Walter Steinmeier a efectuat o vizită oficială de trei zile în Grecia, prilej cu care a vizitat, alături de președinta elenă, Katerina Sakellariopoulou, locul din Salonic unde va fi construit un muzeu al Holocaustului. Construcția edificiului, finanțată de guvernul german, autoritățile municipale grecești și donatori privați, a debutat la începutul acestui an și se preconizează că va fi inaugurată în cursul anului 2026. „Ceea ce i s-a făcut poporului evreu aici rămâne o amintire durabilă, o urmă ce nu poate fi ștearsă. Astăzi ne aflăm chiar în locul în care s-a desfășurat această oroadă, aici, la vechea gară”, a declarat președintele german Steinmeier după o ceremonie în cadrul căreia s-a întâlnit cu liderii ai comunității evreiești și cu rude ale supraviețuitorilor Holocaustului.

David Saltiel, șeful Consiliului Central Evreiesc din Grecia, și-a exprimat satisfacția că Muzeul Holocaustului din Grecia, planificat de mult timp, va fi finalizat în curând. „Nu va fi doar un loc de reculegere pentru milioanele de victime, ci și un tribut – un simbol luminos împotriva rasismului și a antisemitismului – care va servi drept memento constant al importanței umanității, toleranței și coexistenței

pașnice”, a declarat Saltiel.

Înainte de Al Doilea Război Mondial, în Grecia trăiau aproximativ 77.000 de evrei, dintre care 56.000 în Salonic, al doilea mare oraș al țării. La 9 aprilie 1941 germanii au ocupat orașul: membrii consiliului comunității evreiești au fost arestați, locuințele evreilor au fost rechiziționate și spita-

la evreiesc a fost preluat de armata germană.

Pe 11 iulie 1942, în Sâmbăta Neagră, 9.000 de bărbați evrei cu vârste cuprinse între 10 și 45 de ani au primit ordin să se adune în Piața Libertății din Salonic, unde au fost umiliți și bătuți timp de o zi întreagă. După o lungă perioadă de persecuții, ghetoizare și legi discriminatorii, care i-au exclus din societatea greacă, între martie și august 1943, aproape întreaga

populație evreiască a fost deportată și ucisă în lagărele de exterminare de la Auschwitz și Treblinka. Doar 2.000 de evrei aveau să supraviețuiască Holocaustului, revenind în orașul supranumit în ladino *La Madre de Israel*. În alte zone ale Greciei, aproximativ 17.000 de evrei au pierit, ceea ce înseamnă că 90% din populația evreiască totală a Greciei de dinainte de război a căzut victimă „soluției finale” adoptate de nașiști.

Lola Hassid Angel, una dintre puținele supraviețuitoare aflate încă în viață în Grecia, străbunică în vârstă de 88 de ani, își amintește încă foarte bine cum a fost deportată împreună cu părinții ei, ambii posesori de pașaport spaniol, cu unul dintre ultimele trenuri care au părăsit Atena, unde familia ei fugise din Salonic în timpul ocupației germane. „Îmi amintesc foarte bine călătoria cu trenul. A fost groaznic, mirosul, duhoarea, oamenii care plângeau. Și tatăl meu care mă lua în brațe, pe atunci abia aveam șase ani, și mă pune lângă o deschizătură [în vagonul de marfă] și îmi spunea în franceză: «Respiră Lola, respiră aer curat», a declarat supraviețuitoarea lagărului de la Bergen-Belsen, potrivit *Observer*.

Dan DRUȚĂ

Israelul încheie Liga Națiunilor cu o victorie

Una trecută am asistat la o escaladare a sentimentelor antisemite în jurul fenomenului fotbalistic, după meciurile din Liga Campionilor (așa cum notam în numărul trecut). Ultimele două partide pe care naționala Israelului urma să le dispute în Liga Națiunilor veneau, așadar, pe un fond de tensiune maximă, îndeosebi din cauza meciului care trebuia să se dispute la Paris. Cu o atmosferă mai curând tristă, aproape fără niciun suporter israelian prezent pe Stade de France, naționala Israelului a reușit să profite de perioada gri a echipei conduse de Didier Deschamps și a obținut un punct la capătul unei înfruntări terminate cu o remiză albă (0 la 0). În ciuda alertei de

securitate date de primăria Parisului, meciul s-a desfășurat fără incidente, dar și fără a oferi celor prezenți vreun spectacol deosebit.

Ultimul meci al grupei pentru Israel a fost pe 17 noiembrie, în compania Belgiei, joc disputat pe teren neutru din cauza riscului de securitate. Surpriza a fost majoră: echipa lui Ran Ben Shimon a învins naționala belgiană în Ungaria cu 1 la 0. Presa din Israel a notat după meci faptul că aceasta a fost una dintre cele mai mari victorii ale naționalei din ultimii 34 de ani (de când Israelul a primit dreptul de a juca în competițiile organizate de UEFA). Singurul gol al meciului a fost marcat abia în minutul 85 de Yarden Shua (de la Beitar Ierusalim), consfințind

victoria echipei mai bune. La capătul acestei campanii de Liga Națiunilor, Belgia rămâne cu multe semne de întrebare, în timp ce israelienii, deși retrogradați în grupa valorică B pentru următoarea ediție, au semne de speranță în formarea unei generații competitive și ambițioase.

Declarațiile selecționarului Ran Ben Shimon au fost și ele încurajatoare pentru suporterii israelieni: „Avem o echipă națională excepțională. Lucrurile merg bine, pentru că avem câțiva jucători excelenți care înțeleg planul de joc,

iar jucătorii de atac au făcut azi și faza de apărare. Fie că a fost vorba de Oscar Gloukh sau de Manor Solomon, au fost pur și simplu fantastici. Sunt atât de mândru de băieții! Acestea au

fost cele mai grozave trei zile pentru mine ca antrenor principal și am un staff incredibil, care lucrează cu mine. Dar adevărații noștri eroi sunt cei care luptă pentru țara noastră. Trebuie să ne amintim ce tip de țară suntem și să ne amintim și de cei care au sacrificat totul pentru noi. Trebuie să păstrăm proporția în privința succesului nostru recent.”

Rubrica este încheiată în această ediție de final de an cu o știre tot din fotbal, din campionatul Israelului, acolo unde jucătorul român Antonio Sefer, ex-rapidist, traversează o perioadă excelentă cu echipa sa, Hapoel Beer Sheva. Sefer a marcat 3 goluri și a dat 4 pase de gol în 12 partide până acum, ajutându-și echipa să urce pe primul loc în fața rivalilor de la Beitar Ierusalim. Sefer a dat o pasă decisivă inclusiv în cea mai recentă etapă, ce a adus victoria lui Hapoel Beer Sheva cu 1 la 0 în fața celor de la Netanya. Golul a fost marcat de Arnold Garita, atacant ce a jucat o perioadă în România, la FC Argeș. Forma bună a lui Sefer ar putea să-i aducă o convocare la naționala României în viitorul apropiat.

Eva GALAMBOS

Cristian VECHIU

Arheologii au descoperit podeaua Marii Sinagogi din Vilna

O recentă excavare la șantierul Marii Sinagogi din Vilna (azi, Vilnius), odinioară cea mai veche și cea mai importantă clădire a evreilor lituanieni, a scos la lumină o parte a clădirii distruse de naziști și de sovietici. Arheologii au găsit podeaua sinagogii, decorată cu flori roșii, negre

și o coloană înaltă ce flanca bima, prăbușită.

Excavarea este a cincea dintr-o serie care a început în 2015 când, cu ajutorul unui radar special, s-au identificat ruinele sinagogii. Pe parcurs au fost găsite părți din bima, Aron Kodeșul, un sul de Tora și o inscripție în ebraică.

Proiectul este realizat de Autoritatea Israeliană pentru Antichități, Asociația Arheologică Lituaniană, Fundația Good Will și comunitatea evreilor din Lituania. „Aceste minunate descoperiri sunt mărturiile ale vieții unei comunități vibrante”, au declarat arheologii implicați în proiect. Marea Sinagogă din Vilna a fost ridicată în

secolul al XVII-lea, într-o combinație de stil renascentist și stil baroc, și reprezenta centrul unei comunități evreiești în plină dezvoltare. În secolul al XX-lea ajunsese un adevărat complex, în jurul ei aflându-se 12 sinagogi, ieșivoturi, magazine cu carne cașer, o mikvâ și faimoasa Bibliotecă Strashun, una dintre cele mai importante instituții culturale evreiești din Europa de Est, înainte de Al Doilea Război Mondial. Datorită înfloritoarei vieți sociale, culturale și religioase, orașul Vilna era numit Ierusalimul Nordului.

Naziștii au ucis peste 90% dintre evreii lituanieni și au jefuit și incendiat Marea Sinagogă. În anii 1950, regimul comunist a demolat resturile sinagogii și a construit o școală în locul ei. Abia după 1990 s-a putut lansa inițiativa recuperării acestui important monument istoric.

și albe, precum și resturile unui perete vopsit în roșu și albastru, galeria femeilor, rezervoare de apă pentru mik-

DIN BUCĂTĂRIA EVREIASCĂ

Pere în vin fiert

În zilele de sărbătoare, evreiești sau neevreiești, inclusiv de Anul Nou, de pe mesele îmbelșugate nu poate lipsi desertul. Iar după ce ai consumat o mulțime de feluri care îți cam îngreunează stomacul, este binevenit unul gustos, dar mai ușor. Mai puțin cunoscute în rețete decât merele, din pere pot fi preparate o mare varietate de deserturi, fie simple, fie sub formă de prăjituri, tarte, torturi, combinate cu ciocolată, alune sau migdale. Rețeta pe care o prezentăm, pere în vin fiert, are avantajul că folosește puține ingrediente și se prepară foarte repede.

Ingrediente

- 4 pere întregi, curățate de coajă
- 2 jumătăți de lămâie
- 1 lingură praf de ghimbir
- 2-3 batoane de vanilie.

pentru vinul fiert

- zeama și coaja rasă de la o portocală
- zeama și coaja rasă de la o lămâie
- zeama și coaja rasă de la o lămâie verde
- 225 gr. zahăr tos
- 6 cuișoare
- 1 fir de scorțișoară

- 3 frunze de dafin
- 1 nucșoară rasă
- 1 baton de vanilie
- 1 sticlă de vin roșu.

Preparare

Se pun toate ingredientele pentru vinul fiert într-un vas mai adânc și se fierb 10 minute până când zahărul se topește.

Între timp se storc jumătățile de lămâie într-un vas cu apă rece la care se adaugă ghimbirul și vanilia. Se cojesc perele și se lasă în apa cu lămâie. Se lasă câteva minute, apoi se scot și se așază în vasul în care fierbe vinul. Se ia vasul de pe foc. Se ia o foaie de hârtie de copt și se presează peste pere, pentru ca ele să stea scufundate în vin. Se acoperă vasul cu un capac și se lasă să fiarbă la foc mic o oră, până când fructele se înmoaie.

Cantitățile folosite sunt pentru 4 porții, dar la sfârșit perele se pot tăia în două, mai ales dacă sunt mari, și astfel preparatul este suficient pentru 8 persoane.

(E.G.)

Centenar Tania Lovinescu

Rădăcinile Taniei Lovinescu, venită pe lume în decembrie 1924, la Ploiești, urcă din Bălți. De la bunicul dinspre mamă, director al liceului evreiesc și al teatrului idiș, cetățean de onoare al orașului, scriitoarea a moștenit deopotrivă înzestrări literare și spirit civic. În biblioteca bunicului, Tania avea să descopere cărți de referință pentru ambele culturi, română și idiș. S-a maturizat timpuriu, aidoma întregii sale generații marcate de Holocaust.

După război, Tania Lovinescu, devenită jurnalist de radio, se numără printre puținii intelectuali care colaborează la *Revista Culturii Mozaic*, act de curaj, pentru că exista riscul de a-și pierde poziția socială, cu atât mai mult dacă lucrau în ideologie. În 1983, după ce Vadim Tudor publică volumul *Saturnalii*, una dintre manifestările antisemite fără echivoc într-un moment în care, cel puțin oficial, ele erau interzise, șef-rabinul Rosen organizează un miting de protest la Templul Coral. Tania Lovinescu nu se teme să fie printre vorbitori.

Într-un moment încă tulbure – 1990, imediat după ieșirea din dictatura ceaușistă, când se iveau la suprafață, eliberate, simpatii prolegionare, proantonesciene –, îi apare romanul *Femeia lui Loth*. Cartea se adaugă mărturiilor depuse de scriitorii din generația ei (Isac Peltz, Mihail Sebastian, Brunea-Fox, Marin Preda, Lucrețiu Pătrășcanu) despre Pogromul legionar din 21-23 ianuarie 1941, de la București. Protagonista romanului trăiește sentimentul vânatului hăi-

tuit, încercat de locuitorii cartierelor evreiești ale Capitalei, spaima că în orice clipă poți fi prins, torturat, omorât în chinuri.

Tania Lovinescu a știut să-și domine suferința, inclusiv personală, prin scris. Dintr-o experiență dramatică s-a născut *Mă numesc Alzheimer*, proză care s-a bucurat de mult succes de la prima ediție, în 1996. Cartea a fost reeditată și tradusă în câteva limbi de circulație.

Indiferent de modul de exprimare – liric, epic, reportericesc –, scriitoarea nu s-a supus suferinței. A știut să-și mențină echilibrul prin combativitate. A înțeles că nu refugiul în lumea lăun-

trică, ci ieșirea în forum este de natură s-o ajute să traverseze puntea îngustă dintre prăpăstii: încercările vieții.

În primii ani ai secolului al XXI-lea ce debuta prin hipertehnologizare, cancel culture, atacuri teroriste de amploare (11 septembrie 2001 asupra World Trade Center și a Pentagonului), Tania Lovinescu scrie un eseu împotriva consumerismului și face elogiul trăirii într-un Frumos. Cântecul ei de lebedă.

Iulia DELEANU

Memento Mircea Rond z.l.

Un an de la stingerea din viață

Există o moștenire spirituală Mircea Rond, președinte al comunității focșănene, smuls prea devreme dintre noi, cu un an în urmă. Înainte de a vorbi, vorbeau ochii. Ochii nu pot înșela: era în ei bunătate, dorință de prietenie, înțelegere. S-a apropiat de viața comunitară din anii tineri, când, repartizat la Uzina de Autocamioane Brașov, s-a înscris la Cercul tineretului evreu, organizat de președintele de atunci al comunității brașovene, Sami Leibovici, primul său mentor. La Focșani a ajuns prin înșurătoare. Soția lui, Harieta, era din Odobești. Dacă e adevărat că există suflete pereche, se poate spune că ea a fost cea care i-a înțeles mai bine decât oricine gândurile, acțiunile. Ea l-a ajutat în tot ceea ce a făcut și îi continuă, azi, munca. Ales președinte, Mircea Rond și-a dat seama cât de important e să cunoască oamenii din comunitate, să le știe păsurile. A început să-i viziteze acasă. Majoritatea erau bătrâni, suferinzi, singuri. Copiii, dacă-i aveau, erau plecați în mare parte din țară: *skipe kindern*, variantă modernă a lui *papirene kindern*. A înțeles câtă nevoie aveau să fie ajutați. Sinagogile din Odobești și Râmnicu Sărat, obști arondate, aveau nevoie de reparații. S-a zbatut și a scos-o la capăt. Acum, turiștii, mulți originari din locurile acelea, le pot vizita fără să resimtă întristător trecerea timpului.

Mircea Rond a înțeles cât de important este, în combaterea antisemitismului, să atragă elevi neevrei spre comunitate: să vină să lucreze la computerele care, în acea perioadă, nu erau la îndemâna oricui; să organizeze în spațiile sinagogale din Focșani și Râmnicu Sărat, împreună cu conducerea de școli, expoziții, simpozioane, spectacole pe teme evreiești. Picturile să fie făcute de copii, tot ei să fie interpreți de teatru, poezie, muzică. A căutat să colaboreze cu intelectuali ai urbei, oferindu-le un cadru propice: Centrul Cultural Comunitar „Cilibi Moise”. Sărbători evreiești – Hanuca, Purim –, zile comemorative onorând victimele Holocaustului deveneau bune prilejuri educative, le stimulau creativitatea. În același spirit al prieteniei interetnice, a început să editeze din 2005, ajutat de Harieta, pe atunci secretar de comunitate, revista online *Menora*, cu pagini consacrate istoriei locale, oamenilor de seamă, indiferent de etnie, originari din Vrancea. A restaurat Sinagoga din Focșani. De Ziua Națională a Culturii Române, în 2022, Consiliul Județean Vrancea l-a distins cu titlul de *Om al Anului*.

În vremurile zbuciumate de azi, Mircea Rond rămâne un reper de conducere comunitară.

Iulia DELEANU

Memorial dedicat celor 384 de tineri uciși la Festivalul Nova

(Urmare din pag. 20) asigura mijloacele prin care toți cei uciși să fie prezentați în mod egal și demn. „Toate acestea implică multă muncă zi de zi, dar memorialul este esențial atât pentru familii, cât și pentru public”, a spus Yaniv Maimon.

La 7 octombrie 2024, în prezența președintelui Isaac Herzog și a familiilor îndoliate, a fost inaugurat Parcul Memorial. Cu acel prilej, unul dintre părinți, care și-a pierdut fiul la Festivalul Nova, Meir Zohar, tatăl lui Bar Zohar z.l., a istorisit: „Una dintre cele mai mari temeri ale noastre, cei care ne-am pierdut copiii în masacrul de acum un an, era să nu se piardă și amintirea lor în timp.”

„Vom continua să fim solidari și să sprijinim familiile victimelor în aceste momente dificile”, a menționat președintele organizației amintite.

☆ DECESE ☆ COMEMORĂRI ☆

Cu durere încă vie în suflet, amintim că pe data de 7 Kislev s-a împlinit un an de când scumpul nostru sot, tată și bunic, **MIRCEA ROND**, ne-a părăsit.

Tē vom păstra mereu în inimile noastre!

Harieta, Andi, Mihaela, Eveline și Ilan

Înhumați în cimitirele CEB în perioada 15 noiembrie - 12 decembrie: **BRILL ANUȚA** (Cimitirul Giurgiului).

FILE DE CALENDAR

Evrei născuți în luna ianuarie

Jerome David Salinger – scriitor, născut la New York, 1 ianuarie 1919. Romane și povestiri scurte. Decedat la Cornish, New Hampshire, 27 ianuarie 2010.

Eliezer Ben-Yehuda (Perlman) – lingvist, părintele ebraicei moderne, născut la Luzhky, Belarus, 7 ianuarie 1858, stabilit la Ierusalim, 1884. Operă: *Dicționarul limbii ebraice*. Decedat la Ierusalim, 1922.

Hayim Nahman Bialik – poet ebraic, născut la Radi, Ucraina, 9 ianuarie 1873, stabilit la Tel Aviv, 1924. Poemul *Orașul măcelului* inspirat de pogromul de la Chișinău, 1903. Decedat la Viena, 1934.

Abraham Joshua Heschel – rabin și filozof al iudaismului, născut la Varșovia, 11 ianuarie 1907. Printre scrieri: *Dumnezeu în căutarea omului*. Decedat la New York, 1972.

Chaim Soutine – pictor, născut la Smilavichy, Belarus, 13 ianuarie 1893, stabilit în Franța, 1913. Punte între tradiționalism și abstracționism. Decedat la Paris, 1943.

Renate Lasker-Harpprecht – jurnalistă, născută la Breslau, 14 ianuarie 1924. Premiul Muzeului Evreiesc din Berlin. Decedată la La Croix Valmer, Franța, 3 ianuarie 2021.

Otto Dov Kulka – istoric, născut la Novy Hrozenkov, Cehia, 16 ianuarie 1933, stabilit în Israel, 1949. Premiul Wiznitzer, 1998. Decedat la Ierusalim, 28 ianuarie 2021.

Leon Lissek – artist de cinema, născut la Melbourne, 19 ianuarie 1939, stabilit în Anglia, 1963. A jucat în 80 de filme. Decedat în Marea Britanie, 13 ianuarie 2022.

Natan Sharansky (Anatoly Borisovich Scharsansky) – om politic, născut la Donetsk, 20 ianuarie 1948, imigrat în Israel după eliberarea din închisoarea sovietică, 1986.

Bruno Kreisky – om politic, cancelar al Austriei, 1970-1983, născut la Margareten, Viena, 22 ianuarie 1911, în exil în Suedia, 1938-1945. Decedat la Viena, 1990.

Vicky (Hedwig) **Baum** – scriitoare, născută la Viena, 24 ianuarie 1888, stabilită în SUA. Circa 50 de romane în germană și engleză. Decedată la Hollywood, California, 1960.

Beatrice Mintz – embriolog, născută la New York, 24 ianuarie 1921. Membră a Academiei Naționale de Științe a SUA. Decedată la Elkins Park, Penn., 3 ianuarie 2022.

Dan Schechtman – chimist, născut la Tel Aviv, 24 ianuarie 1941. Premiul Nobel pentru chimie, 2011, pentru descoperiri în domeniul semicristalelor.

Mordecai Richler – scriitor anglofon, născut la Montréal, 27 ianuarie 1931. Printre romane pe teme iudaice: *Solomon Gursky a fost aici*. Decedat la Montréal, 2001.

Meier Schwarz – botanist, născut la Nürnberg, 28 ianuarie 1926, imigrat în Palestina, 1938. Președinte, Asociația Mondială de Hidro cultură. Decedat la Ierusalim, 12 ianuarie 2022.

David Emmanuel – matematician, născut la București, 31 ianuarie 1854. Întemeietorul școlii matematice moderne din România. Decedat la București, 1941.

Evrei decedați în luna ianuarie

Moses Mendelssohn (Moshe ben Menahem, Ramban) – filozof, născut la Dessau, 1729, părintele iudaismului modern. Printre scrieri: *Jerusalem*; *Biur* (Explicație la Tora). Decedat la Berlin, 4 ianuarie 1786.

Henri Bergson – filozof, născut la Paris, 1859. Premiul Nobel pentru literatură, 1927. Decedat la Paris, 4 ianuarie 1941.

Nancy Elinor Adler – psiholog, născută la New York, 1946. Membră, American Academy of Arts and Sciences; National Academy of Medicine. Decedată la San Francisco, 4 ianuarie 2024.

Iancu Țucărman – supraviețuitor al Holocaustului, născut la Iași, 1922. Ordinul Național Serviciul Credincios în grad de cavaler, 2016. Decedat la București, 8 ianuarie 2021.

Bernard Kalb – jurnalist și scriitor, născut la New York, 1922. Moderator CNN (1997-1998), CBS News, NBC News. Decedat la North Bethesda, MD, 8 ianuarie 2023.

Adolfo Kaminsky – luptător în Rezistența Franceză, născut la Buenos Aires, 1925, în Franța din 1932. A falsificat documente pentru evrei, salvând viața multora. Medalia Croix du combattant volon-

taire de la Résistance. Decedat la Paris, 9 ianuarie 2023.

Edward Jay Epstein – jurnalist și analist politic, născut la New York, 1935. Numeroase cărți de științe politice. Decedat la New York, 9 ianuarie 2024.

Isidor Isaac Rubi – fizician, născut la Rymnow, Galiția, 1898, în SUA din 1899. Premiul Nobel pentru fizică, 1944. Decedat la New York, 11 ianuarie 1988.

Steve Schapiro – fotograf artistic și fotoreporter, născut la New York, 1934. Autor de albume fotografice. Decedat la Chicago, 15 ianuarie 2022.

Dror Kashtan – fotbalist și antrenor de fotbal, născut la Petah Tikva, 1944. Mai multe victorii israeliene și internaționale. Decedat în Israel, 15 ianuarie 2024.

Mirjam Pressler – scriitoare, născută la Darmstadt, 1940. Cărți pentru copii și despre Holocaust. Decedată la Landshut, 16 ianuarie 2019.

Tova Berlinski (Gusta Wolf) – pictoriță, născută la Oswiecim (Auschwitz), 1915, imigrată în Palestina, 1938. Picturi pe teme iudaice și israeliene. Premiul Mordechai Ish-Shalom. Decedată la Ierusalim, 16 ianuarie 2022.

Edward R. Pressman – producător de film, născut la New York, 1943. A întemeiat Edwars R. Pressman Film Corporation. Decedat la Los Angeles, 17 ianuarie 2023.

Max Nordau (Simon Maximilian Sudfeld) – scriitor, născut la Budapesta, 1849, stabilit la Paris, 1880. Cofondator al Organizației Mondiale Sioniste. Decedat la Paris, 23 ianuarie 1923; reînscormântat la Tel Aviv.

Serge Korber – realizator de film, născut la Paris, 1936. Supraviețuitor al Holocaustului. Numeroase premii și distincții. Decedat la Paris, 23 ianuarie 2022.

Joseph Algassi – filozof israelian, născut la Cairo din părinți ierusalmiteni, 1927, revenit la Ierusalim. Autor a numeroase cărți de filozofie. Decedat la Herzliya, 23 ianuarie 2023.

David Kahn – istoric și scriitor, născut la New York, 1930. A întemeiat revista *Cryptologia*. Multe studii de istorie. Decedat la New York, 23 ianuarie 2024.

Amedeo Modigliani – pictor, născut la Livorno, 1884, stabilit la Paris, 1906. Tema principală a picturilor sale este portretul uman. Decedat la Paris, 24 ianuarie 1920.

Bat-Sheva Dagan (Rubinsztajn) – scriitoare, născută la Lodz, 1925. Pionieră în educația Holocaustului. Titlul Femeia anului în Educație, Yad Vashem, 2008. Decedată la Bat Yam, 25 ianuarie 2024.

Louis Nirenberg – matematician, născut la Ontario, 1925. Premiul Abel pentru matematică, 2015. Decedat la New York, 26 ianuarie 2020.

Isaac Mychailovych Trachtenberg – medic igienist, născut la Jitomir, 1923. Membru, Academia Națională de Științe a Ucrainei, 1992. Premiul de Stat al Ucrainei, 2002. Decedat la Kiev, 27 ianuarie 2023.

Bruno Segre – jurist și jurnalist, născut la Torino, 1918. Partizan, 1942-1944. Președinte, Asociația Națională a Italienilor Antifasciști Foști Persecutați Politic. Decedat la Torino, 27 ianuarie 2024.

Yitzhak Kaduri – rabin cabalist, născut la Bagdad, circa 1902, stabilit la Ierusalim, 1923. Decedat la Ierusalim, 28 ianuarie 2006.

Theo Klein – jurist, născut la Paris, 1920, președinte al CRIF și al Muzeului de Artă și Istorie a Iudaismului din Franța. Decedat la Ierusalim, 28 ianuarie 2020.

Jacques Bloch – luptător în Rezistența Franceză, supraviețuitor al Holocaustului, născut la Paris, 1924. Legiunea de Onoare, grad de comandor. Decedat la Paris, 28 ianuarie 2023.

Walter Bernstein – dramaturg și producător de film, născut la New York, 1919. Premiul Writers Guild of America, de două ori. Decedat la New York, 29 ianuarie 2021.

Maurice Kléman – fizician, născut la Paris, 1934. Marele Premiu al Academiei Franceze de Științe, 2007. Decedat la Paris, 29 ianuarie 2021.

Cilibi Moise (Froim Moise Schwartz) – scriitor, născut la Focșani, 1812. Volum: *Practica și apropo-urile lui Cilibi Moise vestitul din Țara Românească*. Decedat la București, 31 ianuarie 1870.

Meshulam David Soloveitchik – rabin, născut la Brzesc, Polonia, 1921. Șeful ieșivei Brisk. Decedat la Ierusalim, 31 ianuarie 2021.

Lucian-Zeev HERȘCOVICI

Valul de antisemitism se intensifică și în sud-estul Asiei

La finalul lunii noiembrie, Israelul și-a avertizat cetățenii că amenințarea terorismului împotriva lor în sud-estul Asiei s-a intensificat. Consiliul Național de Securitate al Israelului a anunțat recent că a primit informații că responsabilii pentru uciderea, la 21 noiembrie, a rabinului Zvi Kogan, din Dubai, plănuiesc activități teroriste suplimentare în Asia de Sud-Est, cu un accent deosebit pe Thailanda. Emiratele Arabe Unite au arestat trei suspecți despre care spun că ar fi fost implicați în uciderea rabinului cu cetățenie israeliano-moldovenească, al cărui cadavru a fost găsit pe 24 noiembrie, la câteva zile după ce acesta fusese dat dispărut în Dubai.

Casa Albă a declarat că uciderea rabinului „a fost, de asemenea, un atac asupra Emiratelor Arabe Unite și a faptului că autoritățile din Emirate resping actele de extremism”. Totodată, autoritățile americane au mai precizat: „Există încă îngrijorare cu privire la pericolele teroriste îndreptate împotriva israelienilor și a evreilor din zonă.”

De la începutul conflictului dintre Israel și gruparea teroristă Hamas, din octombrie 2023, guvernul israelian și-a avertizat cetățenii care călătoresc în străinătate cu privire la posibile atacuri ale unor agenți iranieni sau susținuți de Iran, astfel că nivelul de alertă a crescut în zeci de țări, îndeosebi în Orientul Mijlociu. Mai nou, se pare că și state din sud-estul Asiei, cu populație islamică, reprezintă destinații periculoase pentru cetățenii israelieni, potrivit unor informații date de autoritățile din Israel. La începutul lunii noiembrie au mai existat situații de alertă în țări precum Sri Lanka și Thailanda. De exemplu, în data de 12 noiembrie poliția thailandeză a avertizat despre un complot terorist la o petrecere ce urma să aibă loc pe populara insulă de vacanță Koh Phangan, unde se credea că ar fi mii, dacă nu zeci de mii de vizitatori israelieni. De asemenea, în aceeași perioadă au existat acuzații despre un complot susținut de Iran asupra turiștilor israelieni din Sri Lanka. Încă nu este clar dacă Iranul intenționa sau intenționează să acționeze prin interpuși locali din Thailanda sau din Sri Lanka ori prin teroriști din alte zone (Yemen, Siria, Palestina sau Liban), dar, conform tuturor rapoartelor recente, emise de autoritățile israeliene, avem de-a face cu o imixtiune a Iranului în zone turistice vizitate, de regulă, de israelieni în această perioadă a anului. **Cristian VECHIU**

GÂNDUL SCRIS

Un freak show și câteva concluzii

Prima concluzie, vorba președintelui în retragere, statul a eșuat. Doar că în urma alegerilor prezidențiale ne-am mai ales și cu un incendiu la bord, nu neapărat spontan. Ca stat, umblăm de mult cu țigara aprinsă în colțul gurii pe lângă canistele de benzină (vezi cazul Crevedia).

S-au întâmplat multe de la primul tur al neterminatelor alegeri prezidențiale, așa că e greu de făcut o sinteză scurtă. Se disting însă câteva chestiuni care merită reținute, în general fapte.

Fapt este că statul a eșuat în obligația sa de a organiza alegeri corecte și la timp. Cum s-a ajuns aici și cine se face vinovat, rămâne să se stabilească la o dată care va fi anunțată ulterior. Deocamdată, dinspre justiție (procurori, judecători) nu se aude mare lucru. În plan moral, niciun demnitar cu atribuții în asigurarea procesului electoral nu a demisionat până azi (16 decembrie). În funcție de felul în care va alege statul să comunice – în cea mai profundă criză politică, instituțională și socială de după căderea comunismului –, retorica extremistă, instigatoare la ură, antisemită, xenofobă, izolaționistă, naționalist-ceaușistă, putinistă va fi mai mult sau mai puțin prezentă în spațiul public. Cât de pregătită a fost și este societatea noastră să treacă printr-o asemenea criză, în care este vital să discerni între informație și părere, între adevăr istoric și delir mistico-legionar, între informare și manipulare? Cred că în asta rezidă principala noastră problemă, dincolo de incapacitatea instituțiilor statului de a organiza alegerile prezidențiale.

Cât despre implicarea Rusiei, redacțiile independente de presă au publicat deja investigații concluzive: urmăriți fie și doar ce a scris jurnalistul Victor Ilie. În context, aș face apel la o amintire colectivă recentă. Cei care au înțeles intențiile lui Vladimir Putin s-au întrebat public, pe bună dreptate, care va fi prima țară din NATO pe care dictatorul o va ataca serios, fie și doar hibrid? Să fie balticele, țările nordice, Polonia? Uite că n-a fost să fie, iar România a tras din nou paiul mai scurt. Cam ca la împărțirea mandatelor pentru POT, partidul făcut după chipul și asemănarea antisemitului Călin Georgescu. Chiar așa, dacă documentele CSAT spun că POT a beneficiat de o campanie similară cu cea a lui Georgescu, de ce am mai avea

pe fotoliile parlamentare securiști care au făcut poliție politică înainte de '89, videochatiste și chelneri de bacșișuri mici care fură de prin magazine?

Dar să ne întoarcem la prezidențiale. Șocol cel mare rămâne numărul celor care au văzut și văd încă o soluție într-un șarlatan putinist, un manipulator cu delir mistic care neagă democrația, libertățile, știința și, în general, bunul simț. Am citit multe opinii care încercau să explice votul oamenilor pentru Georgescu. Mulți spun că e, de fapt, un vot antisistem, că lumea e frustrată și a votat împotriva actualei clase politice. Nu cred că stă în picioare acest argument – sau, cel puțin, nu de unul singur. Pentru că nu explică orbirea unei părți atât de mari a societății în fața acestui freak show produs într-o sufragerie din Mogoșoaia. O campanie de manipulare rusească făcută pe un vapor chinezesc cu piese din România nu poate destabiliza o societate într-un timp așa de scurt. Sunt însă multe categorii sociale, cu diverse interese și credințe, pe limba cărora a vorbit, pe rând, papagalul multicolor care îți spune ce vrei să auzi. Dacă îi adunăm pe nostalgicii național-ceaușismului, pe exaltații mistico-religioși, pe neolegionarii și fasciștii de tip nou, pe ezoterici și adepții pseudostiinței, pe conspiraționiști și pe alții asemenea, s-ar putea să ne dea cam mult. Cu toate acestea, refuz să cred că, într-o confruntare cinstită, la vot, rațiunea nu ar învinge. Refuz să cred că, în jurul nostru, nu sunt mai mulți oameni raționali, cu bun simț, decât cei care au renunțat la orice speranță și sunt gata să se întoarcă la ideologia fascistă și sub aripa Rusiei.

Dincolo de optimismul autoimpus, un semnal de alarmă: virulența cu care e promovată ideologia fascismului autohton este mai puternică decât oricând de la Holocaust încoace. Iar acest tip de discurs cred că va fi tot mai prezent în spațiul public. Sper doar ca data viitoare când ne vom confrunta cu un alt Georgescu, poate ceva mai întreg la minte și mai greu de combătut rapid, să fim mai pregătiți.

O altă concluzie și ultima este că rețelele de socializare nu mai pot arăta așa în raport cu procesul electoral. Și nu doar la noi, ci peste tot unde interesul cetățenilor primează. Până o rezolvăm în școală, hai să mai avem pe cine școli în libertate.

Și până la viitoarele alegeri, sunt curios să aflăm cine, din interior, era pregătit să dea țara pe mâna unui putinist, pe mâna organizațiilor legionare, a unor mercenari, racheți și alte paname? Pe mâna lui Putin și a celor ca el, de care se înconjoară peste tot. În Georgia, în Ucraina, în Moldova, iar acum și la noi, în România sigură și educată.

George GÎLEA

REALITATEA CĂRȚII

Cărțile toxice, partea a doua

Scrim cu câteva luni în urmă în această rubrică despre cărțile care, potrivit legii, nu ar avea voie să circule în spațiul public, însă, profitând de indiferența autorităților, continuă să o facă.

Recentele împrejurări electorale au devoalat, spre stupefacția celor mai puțin atenți, o întregă caracatiță mediatică, mai cu seamă în spațiul virtual, care propagă de luni (dacă nu de ani) de zile așa-zisele „idei” din cărțile menționate. Sub pretextul „suveranității” României, se răspândesc într-o proporție îngrijorătoare lozinci antidemocratice, antisemite, xenofobe și antieuropene, într-un amestec toxic, care era cât pe ce să răstoarne

societatea românească.

Reacția autorităților în fața acestui fenomen extrem de periculos ne convinge că indiferența manifestată față de cărțile de propagandă legionară și antisemită nu este cauzată de lipsa mijloacelor de aplicare a legii. Când a fost cazul – și spre a da, nu-i așa?, un exemplu –, s-au luat măsurile necesare prevenirii unui dezastru, fiind arestați câțiva suspecți și fiind demontate brațele caracatiței. Însă obiectivul nu pare a fi cel de aplicare corectă și integrală a legii, ci numai cel de a-i speria pe potențialii candidați la încălcarea ei. Căci degeaba închizi niște canale din media de socializare, degeaba arestezi un antisemit care posta filmulețe incitând la ură împotriva evreilor, dacă permiți manifestații publice ale unor rezidenți străini, în care Statul Israel este defăimat cu aceleași lozinci antisemite dintotdeauna, sau dacă – sub pretextul libertății de exprimare – îngădui răspândirea netulburată, în spațiul virtual, a unor mesaje anti-israeliene de o virulență nemaivăzută. Și, nu în ultimul rând, revin la ce spuneam cu câteva luni în urmă, dacă permiți în spațiul public comerțul nestingherit cu cărți și reviste care, potrivit legii, ar trebui să fie rezervate circulației numai în cercul is-

toricilor, pentru analiza și condamnarea erorilor trecutului.

Insist aici, prin urmare, asupra aplicării corecte și integrale a legii care interzice cultul unor personaje, mișcări sau idei condamnate pentru contribuția lor la Holocaust și la crime împotriva umanității. Dacă nu vom înțelege că numai astfel vom putea realiza o adevărată educație democratică și umanistă, actuala situație, relativ calmă, din România nu va mai dura mult. Suntem asaltați de o imigrație masivă, din țări care nu întotdeauna respectă standardele democratice (ba chiar, cel mai adesea, fac parte din lumea iliberală). Posibila întâlnire a extremismului și antisemitismului „de import” cu cele locale riscă să ducă la situația din Occident, acolo unde evreii au dificultăți din ce în ce mai mari: sunt agresați pe stradă, sunt împiedicați să poarte simboluri religioase, sinagogi și clădiri comunitare sunt atacate, vandalizate sau incendiate. Rădăcinile răului sunt aceste „modele” nefaste ale trecutului, prezente în aceste cărți și reviste care nu mai au ce căuta, sub nicio formă, în spațiul public.

Răzvan VONCU

REALITATEA EVREIASCĂ

REDACȚIA: București,
str. Romulus, nr. 2, sector 2
COD POȘTAL 023986
Tel. / fax: 021-322.75.60
www.jewishfed.ro
realitateevreiasca@gmail.com

Serie nouă a
REVISTEI CULTURII MOZAIC
Fondată în 1956
de Șef-Rabin Dr. Moses Rosen

Redactor-șef:
George GÎLEA

Redactori:

dr. Claudia BOSOI
Iulia DELEANU
Dan DRUȚĂ
dr. Luciana FRIEDMANN
Eva GALAMBOS (senior editor)
dr. Cristian VECHIU
Ileana BUCULEI

Foto: Sandu CĂLȚIA

Secretar de redacție:
Georgiana DUMITRU

DTP: Gabriel IONESCU

Tiparul executat de
Tipografia TIPOART
IDEA STUDIO, București
Tel.: 0723.531.624

Relații, administrator:

Mihail TUNSOIU
tel. 021-314.96.90

distributie@gmail.com

Prețul unui abonament pe un an este de 40 de lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunitățile evreiești din localitatea respectivă. ABO-NAȚII SUNT RUGAȚI SĂ COMPLETEZE ADRESA EXPEDITORULUI PE CUPON! Pentru cei din București – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poștal 030202. Cod fiscal F.C.E.R.: 7426470. Abonamentele se mai pot achita și prin mandate poștale, la oficiile poștale din localitate, în contul FCER, la Garanti Bank, Sucursala Coposu, Conturi IBAN: RO46UGBI0000732016552RON; RO39UGBI0000732016553 EUR; RO36UGBI 0000732016554 USD. Pentru EUROPA, un abonament pe un an costă 50 de euro (cu toate taxele incluse). Pentru EXTRA EUROPA, un abonament costă 100 de dolari USA (cu toate taxele incluse). Pentru Israel, un abonament pe un an costă 45 de dolari USA.

